

de Rechtspraak

RECHT SPRAAK

JAARVERSLAG 2022

INHOUDSOPGAVE

Jaarbericht	3	3.4 Vernieuwing primaire processystemen	34	5.3 Veiligheid	52
Inleiding	6	3.5 Extern wetenschappelijk onderzoek	34	5.3.1 Een sociaal veilig werkklimaat	52
1 Rechtvaardige rechtspraak en een sterke rechtsstaat	9	4 Maatschappelijke rechtspraak	36	6 De Rechtspraak in cijfers	54
1.1 Kennis, kwaliteit en professionele standaarden	10	4.1 Samenwerken in netwerken	37	6.1 Het rechtspreken	55
1.2 Reflectie	12	4.1.1 In het strafrecht	37	6.1.1 Inkomende en afgehandelde zaken	55
1.2.1 Bestuursrecht	12	4.1.2 In het familie- en jeugdrecht	39	6.1.2 Productiviteit en kosten	63
1.2.2 Familie- en jeugdrecht	12	4.1.3 In het vreemdelingenrecht	39	6.1.3 Werkvoorraden	64
1.2.3 Civiel recht	13	4.1.4 In het algemeen bestuursrecht	40	6.1.4 Kwaliteitsindicatoren	65
1.2.4 Strafrecht	13	4.1.5 In het civiel recht	40	6.2 Werken bij de Rechtspraak	77
1.2.5 De Centrale Raad van Beroep	13	4.1.6 Internationaal en Europees	40	6.2.1 Samenstelling personeelsbestand	77
1.2.6 College van Beroep voor het bedrijfsleven	14	4.1.7 Rechtsgebied overstijgend	41	6.2.2 Diversiteit	79
1.3 De dialoog tussen de staatsmachten	14	4.2 Modernisering Wetboek van Strafvordering	41	6.2.3 Ziekteverzuim	81
1.4 Rechterlijke constitutionele toetsing	15	4.3 Maatschappelijk effectieve rechtspraak en innovatie	42	6.2.4 Integriteit	81
1.5 Gesignaleerde trends in wetgeving en beleid	17	5 Onze mensen en omgeving	45	6.2.5 Bezoldiging bestuurders	83
1.6 Knelpunten in wetgeving en uitvoering	19	5.1 HRM en organisatieontwikkeling	47	6.3 Bedrijfsvoering	88
1.6.1 Terugblik knelpunten uit Jaarverslag 2021	19	5.1.1 Strategische personeelsplanning	47	6.3.1 Ontwikkeling in financieel perspectief	88
1.6.2 Knelpunten 2022	20	5.1.2 Versterken arbeidsmarktbeleid	47	6.3.2 Verwachtingen	89
2 Tijdige en voorspelbare rechtspraak	26	5.1.3 Traineeprogramma	47	6.3.3 Datalekken	90
3 Toegankelijke en transparante rechtspraak	31	5.1.4 Loopbaanontwikkeling medewerkers	47	6.3.4 Wet open overheid	90
3.1 Digitale toegankelijkheid	32	5.1.5 Benoemingsprocedure bestuurders	48	6.3.5 Risico's en beheersmaatregelen	91
3.2 Online zittingen	33	5.2 Duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid	48	6.3.6 Kostenspecificatie, product-groep prijs en minutentarieven	96
3.3 Publiceren van meer uitspraken	34	5.2.1 Duurzaamheid	48	7 Geconsolideerde Jaarrekening 2022	98
		5.2.2 Maatschappelijke verantwoordelijkheid	50	8 Overige gegevens	121
				8.1 Resultaatsbestemming	122
				8.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	122

JAARBERICHT

Beste lezer,

In dit jaarverslag blikt de Rechtspraak terug op 2022; een jaar waarin de coronacrisis, zeker in het begin, nog grote invloed had. Nederland heeft sindsdien de rug gerecht en de ogen weer op de toekomst gericht. Toch blijft het waardevol om terug te kijken. We kunnen leren van een periode waarin de mensen van onze organisatie toonden dat zij altijd rechtspraak mogelijk blijven maken, ongeacht de omstandigheden. In dit jaarverslag leggen wij rekenschap af over hun werk.

Toegang

Hoewel de pandemie een endemie is geworden, voelt het niet alsof de rust in de samenleving is weergekeerd. Ik zie een overheid die op steeds meer vlakken vastloopt. Ook voor onze organisatie zijn het geen gemakkelijke tijden. We kampen nog met een tekort aan rechters en de werkdruk is hoog. De mensen van de Rechtspraak doen er, soms ten koste van zichzelf, alles aan om te voorkomen dat de gevolgen hiervan de samenleving raken. We zetten vol in op het aantrekken en opleiden van nieuwe rechters en collega's die hen ondersteunen. Maar omdat het effect van deze inspanningen pas over enkele jaren merkbaar is, staan we nu voor de vraag: hoe houden we de kwaliteit van rechtspraak hoog zolang dergelijke tekorten een feit zijn?

Door mensen van buiten onze organisatie wordt mij met enige regelmaat gevraagd of het verminderen van het aantal rechtszaken een oplossing is. Mijn eerste reactie is dan te wijzen op de Grondwet,

waaruit volgt dat de weg naar de rechter open en toegankelijk moet zijn. Er mogen geen drempels worden opgeworpen. Niet om capaciteitsproblemen op te lossen, maar ook niet om onwelgevallige rechterlijke uitspraken over overheidsbeleid te voorkomen. Ik doel hiermee op het ontorechte, maar steeds terugkerende verwijt dat de rechter op de stoel van de politiek gaat zitten wanneer hij zich in de zittingszaal (op verzoek!) uitspreekt over maatschappelijk beladen thema's als het klimaat- of asielbeleid. Als er angst bestaat voor burgers of organisaties die het doen en laten van hún overheid willen toetsen bij de rechter, dan is er iets goed mis. Het uitgangspunt is toch dat (juist) de overheid zich aan haar eigen regels moet, en vooral wil houden?

Als de Rechtspraak niet meer als noodzakelijke tegenmacht maar als hindermacht wordt gezien, verstoort dit de balans tussen de staatsmachten. U merkt, ik zit hier principieel in. Tegelijkertijd mag een principieel standpunt niet betekenen dat de praktijk uit het zicht raakt. Want juist die praktijk is leerzaam.

Kennis delen

Daarom begonnen wij vorig jaar in ons jaarverslag over 2021 met het delen van door rechters geconstateerde knelpunten in wetgeving en beleid. Dat was een ongemakkelijke maar noodzakelijke stap. Ongemakkelijk omdat we hiermee spanning in de trias 'opzoeken'. Noodzakelijk omdat rechters soms als eersten zien wanneer mensen in levensontwrichtende

situaties terechtkomen. Situaties waar onvoldoende rechtsbescherming wordt geboden. Wij voelen de verantwoordelijkheid om dit inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld tijdens de vele overleggen tussen vertegenwoordigers van de Rechtspraak en het kabinet, de uitvoeringsinstanties en parlementariërs. Maar óók publiekelijk, zoals in dit jaarverslag, omdat het voor elke inwoner van Nederland nuttig en zelfs noodzakelijk kan zijn om deze geluiden tot zich te nemen.

Door het gesprek aan te gaan met anderen en bereid te zijn écht te luisteren, werken we effectief samen en blijven we goede rechtsbescherming bieden. Door ook zelf in de spiegel te durven kijken en niet bang te zijn voor wat we zien, vermijdt de Rechtspraak fouten uit het verleden. Zo zorgen we er gezamenlijk voor dat de kwaliteit van rechtspraak hoog blijft. En zo doen we recht aan het grote vertrouwen dat burgers gelukkig nog altijd hebben in de instituties van de democratische rechtsstaat. Ik zeg gelukkig, want in de landen om ons heen zien we signalen van een tanend vertrouwen. Een goede uitgangspositie mag ons niet in slaap sussen. Laten we als staatsmachten daarom de onderlinge dialoog structureel en respectvol voeren. Met oog voor elkaars positie en voor de onderlinge samenhang binnen het systeem der staatsmachten.

Aandacht

We zijn blij te zien dat onze observaties bijdragen aan verbetering. In de toelichting op nieuwe wetgeving

neemt rechtsbescherming een prominentere plaats in dan voorheen. De toegang tot het recht staat volop in de belangstelling. Wij adviseerden over het wetsvoorstel over de verlaging van griffierechten en de initiatiefnota Huizen van het Recht. Er wordt gewerkt aan een algemene maatregel van bestuur met betrekking tot de nabijheidsrechter. En ook bij de consultatie over de stelselherziening van de gefinancierde rechtsbijstand staat het onderwerp centraal.

Het valt wel op dat, hoewel er aandacht is voor de toegang tot het recht, de toegang tot de rechter op de achtergrond dreigt te raken. Dat laatste staat in de Grondwet, het eerste niet. En dat raakt wederom mijn eerder genoemde, principiële punt.

Hoger beroepstermijn

Ook dit jaar benoemen wij trends en knelpunten in wet- en regelgeving. Ik licht er hier graag twee toe. Om te beginnen de hoger beroepstermijn van drie maanden bij jeugdbeschermingszaken en gezag- en omgangszaken. Deze termijn knelt, zoals familie- en jeugdrechters ook aangaven in hun openhartige reflectierapport naar aanleiding van de Kinderopvangtoeslagaffaire. Regelmatig wacht de partij die door de rechter in het ongelijk is gesteld de volle termijn af voordat hoger beroep wordt ingesteld. Hierdoor, maar ook door een te lange behandeltijd bij de gerechtshoven zelf, komt de uitkomst van het hoger beroep regelmatig als mosterd na de maaltijd. De wereld van het betrokken kind en het gezin

staat namelijk niet stil. Een snellere beslissing is nodig. Daarom pleiten we voor een drastisch kortere beroepstermijn van bijvoorbeeld maximaal zes weken.

No cure, no pay

Het andere knelpunt waarvoor ik aandacht vraag, is de werkwijze van zogenoemde no cure, no pay-bedrijven bij belastingzaken. Burgers worden door deze bedrijven verleid om risicoloos bezwaar te maken tegen bijvoorbeeld een vastgestelde WOZ-waarde. De burger hoeft niets te doen, het bedrijf regelt alles. Bij winst int het bedrijf de toegewezen proceskostenvergoeding, te betalen door de staat, en eventueel een vergoeding voor immateriële schade en/of dwangsom.

Natuurlijk is er niets mis met bedrijven die burgers bijstaan bij hun gang naar de rechter. Maar we zien hier een praktijk waarbij de rechtsgang op zichzelf lucratief is. Bij de behandeling van de zaak valt de afwezigheid van een echt inhoudelijke reactie vaak op. Het gebruik van gestandaardiseerde tekstblokken die niet zijn toegespitst op de zaak, spreekt dan boekdelen.

De baten voor de burger zelf bij dit soort zaken zijn vaak gering; de kosten voor de samenleving lopen in de miljoenen. De belastingrechtspraak loopt door de duizenden extra rechtszaken vast. Bij Mulderzaken speelt een vergelijkbare problematiek, zoals een rechter onlangs benoemde in zijn uitspraak over een verkeersboete. Het verdienmodel zou minder

aantrekkelijk kunnen worden door het systeem van vergoedingen aan te passen.

Indrukwekkend

Hoewel de aandacht voor dat wat beter kan begrijpelijk is, is het belangrijk om te constateren dat er binnen de Rechtspraak vooral veel goed gaat. En soms ronduit indrukwekkend is. Neem de strafzaak rond het neerhalen van vlucht MH17. De wereld zag hoe de rechtbank Den Haag deze zaak feilloos behandelde. Veel minder zichtbaar was de mega-operatie achter de schermen, die mogelijk werd gemaakt door collega's vanuit de hele Rechtspraak. Maar ik denk ook aan de ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijk effectieve rechtspraak, waarmee we het werk van de rechter nog dichter bij mensen brengen. Zoals wijkrechtspraak die op een groeiend aantal locaties beschikbaar is en de schuldenfunctionaris die op steeds meer plaatsen aan de slag gaat. Maar ook 'gewoon' al die zaken die elke dag worden behandeld door ruim 2.600 rechters en 9.500 Rechtspraakmedewerkers.

Ik nodig u uit om in dit jaarverslag verder te lezen over hun belangrijke werk. Over hoe zij zich ondanks de tekorten, (de nasleep van) de coronacrisis en steeds complexer wordende rechtszaken onverminderd inzetten voor een rechtvaardige samenleving. Kortom: over hoe zij dagelijks samenleven mogelijk maken.

Henk Naves,
Voorzitter Raad voor de rechtspraak

INLEIDING

Voor u ligt het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2022*. In dit jaarverslag leest u hoe de Rechtspraak in 2022 heeft gewerkt aan rechtvaardige, toegankelijke, tijdige en transparante rechtspraak die inspeelt op maatschappelijke ontwikkelingen.

Dit vraagt van de Rechtspraak dat zij investeert in en capaciteit vrijmaakt voor vernieuwing, innovatie en digitalisering en dat tijd wordt ingeruimd voor professionele reflectie. Tegelijk kampt de Rechtspraak door de vergrijzing met een tekort aan rechters, is de werkdruk onverminderd hoog en zijn de doorlooptijden – mede door de na-ijleffecten van de coronacrisis en het wegwerken van nog bestaande achterstanden – nog niet op het niveau waar de Rechtspraak ze graag zou zien.

In 2022 is tussen de Raad voor de rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) intensief overlegd over de prijsperiode 2023-2025. In de zomer van 2022 is overeenstemming bereikt over een nieuw prijsakkoord 2023-2025, met als resultaat dat de Rechtspraak jaarlijks ruim 155 miljoen euro extra te besteden krijgt. Deze middelen versterken de financiële basis van de Rechtspraak, waardoor de Rechtspraak verder kan met de grote opgaven die voorliggen. Maar alleen met extra geld zijn de problemen niet zomaar opgelost. Het kost tijd voordat de effecten van investeringen zichtbaar worden.

Dit extra geld is onder meer bestemd voor het aantrekken en opleiden van rechters (van 80 naar 130 rechters in opleiding – rio's – per jaar) en ander personeel, en voor investeringen in digitalisering, innovatie en wijkrechtspraak. Ook komt geld beschikbaar voor initiatieven op het gebied van kwaliteitsverbetering. Hierdoor wordt rechtspraak maatschappelijk effectiever en krijgen rechters meer ruimte om te reflecteren op hun werk. Daarnaast wordt tegemoetgekomen aan de stijgende kosten van bedrijfsvoering, zoals het onderhoud van gebouwen, maar ook de veiligheid in en rondom gerechtsgebouwen en de veiligheid van medewerkers.

In hoofdstuk 1 leest u over hoe de Rechtspraak werkt aan rechtvaardige rechtspraak en aan een sterke rechtsstaat. Dit hoofdstuk gaat onder andere over de professionele standaarden: kwaliteitsnormen van en voor rechters om de inhoudelijke kwaliteit van hun werk te verankeren en te bevorderen. Maar ook over reflectie, de dialoog tussen de staatsmachten, gesignaleerde trends in wetgeving en over door rechters ervaren knelpunten in wetgeving en uitvoering.

In hoofdstuk 2 leest u over de stappen die de Rechtspraak heeft gezet in de richting van tijdige en voorspelbare rechtspraak. Onder de noemer Tijdige rechtspraak werken de gerechten aan het verkorten van de procedures, het inlopen van werkvoorraden, slimmer roosteren en plannen en het vergroten van voorspelbaarheid door betere communicatie.

De Rechtspraak moet toegankelijk zijn voor iedereen. De Rechtspraak werkt er daarom aan om digitaal, fysiek en telefonisch goed bereikbaar te zijn voor iedereen en om in begrijpelijke taal informatie te verstrekken. Uitspraken worden in het openbaar gedaan en zo veel mogelijk gedeeld. Meer hierover leest u in hoofdstuk 3.

De Rechtspraak innoveert niet alleen op technologisch gebied, maar om haar maatschappelijke taak zo goed mogelijk te kunnen vervullen ook op proces-rechtelijk gebied. Ze sluit daarbij nauw aan bij de behoeften en problemen in de samenleving. Daarbij hoort ook actieve deelname aan het maatschappelijke debat en betrouwbare samenwerking met ketenpartners en in relevante netwerken. In hoofdstuk 4 leest u over hoe en met wie de Rechtspraak samenwerkt, over de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en over maatschappelijk effectieve rechtspraak en innovatie.

In hoofdstuk 5 leest u hoe de Rechtspraak omgaat met haar mensen en met de omgeving. Over het versterken van ons arbeidsmarktbeleid, ons traineeprogramma, de loopbaanontwikkeling van onze medewerkers en hoe de bestuurders van de Rechtspraak worden benoemd. In dit hoofdstuk leest u ook over de inspanningen op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid, maar ook over veiligheid in de breedste zin van het woord.

Hoofdstuk 6 geeft een cijfermatig inzicht in de Rechtspraak. Hier vindt u onder andere cijfers over het rechtspreken, zoals het aantal inkomende en afgehandelde zaken, de werkvoorraden, de kwaliteitsindicatoren zoals doorlooptijden, wrakings-verzoeken en aantallen gepubliceerde uitspraken. Maar ook over ons personeels-bestand en de bedrijfsvoering. In hoofdstuk 7 vindt u de jaarrekening 2022 en in hoofdstuk 8 de controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

We bieden u op www.rechtspraak.nl/jaarverslag de mogelijkheid om snel en eenvoudig door het jaarverslag te navigeren, te zoeken naar onderwerpen die voor u van belang kunnen zijn en door te klikken naar aanvullende data. Een deel van onze data is beschikbaar in ons open dataportaal. Hier kunt u komen via www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtspraak-in-Nederland/Rechtspraak-in-cijfers

De Rechtspraak maakt dit jaarverslag op basis van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie. Het jaarverslag wordt aan de minister voor Rechtsbescherming aangeboden, die het onverwijld aan de beide kamers der Staten-Generaal stuurt.

1

RECHTVAARDIGE RECHTSPRAAK EN EEN STERKE RECHTSSTAAT

Rechtvaardige rechtspraak houdt in dat in elke individuele zaak en op institutioneel niveau, de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter is gewaarborgd. Elke zaak wordt op zijn eigen merites beoordeeld, met oog en aandacht voor elke partij én voor de maatschappelijke context. Dat recht wordt gesproken na een zorgvuldige behandeling van de zaak, na gedegen feitenonderzoek en een eerlijk proces. Het betekent ook dat alle medewerkers van de Rechtspraak deskundig en betrokken zijn. Zij reflecteren op hun eigen handelen en investeren in hun eigen ontwikkeling en in die van hun collega's. Dit doen zij binnen een organisatie die daarvoor de mogelijkheden biedt. Als de Rechtspraak knellende wetgeving signaleert, dan zal zij dit kenbaar maken aan de wetgever of de uitvoerende instanties, zodat deze signalen kunnen worden betrokken bij de ontwikkeling van beleid en wetgeving. En ten slotte gaat de Rechtspraak in gesprek met de andere staatsmachten om samen te werken aan het behoud van een sterke rechtsstaat in een dynamische samenleving. Hieronder leest u hoe de Rechtspraak in 2022 heeft gewerkt aan rechtvaardige rechtspraak en bijdraagt aan een sterke rechtsstaat.

1.1 KENNIS, KWALITEIT EN PROFESSIONELE STANDAARDEN

Kwalitatief goede en betrouwbare rechtspraak is essentieel voor het vertrouwen van de samenleving in de Rechtspraak. Alle medewerkers van de Rechtspraak spannen zich continu in om samen te werken aan het behoud van een hoog-kwalitatieve rechtspraak.

Professionele standaarden

Om de kwaliteit van rechtspraak verder te waarborgen, is de Rechtspraak in 2016 gestart met het werken volgens professionele standaarden. Dit zijn kwaliteitsnormen van en voor rechters om de inhoudelijke kwaliteit van hun werk te verankeren en te bevorderen. Met deze standaarden laten rechters zien wat goede rechtspraak is, welke kwaliteitseisen zij stellen aan hun werk en werkomgeving en wat de samenleving van hen mag verwachten. Voor elk rechtsgebied gelden specifieke kwaliteitsnormen. De standaarden zijn dynamisch. Als dat nodig is, worden ze aangepast aan vakinhoudelijke en maatschappelijke veranderingen. De professionele standaarden hebben zich inmiddels ontwikkeld tot een volwaardig kwaliteitsinstrument. Het werken volgens die kwaliteitsstandaarden vergt in de meeste rechtsgebieden meer tijd en dus capaciteit. Dit is een van de gesignaleerde risico's in paragraaf 6.3.5

De professionele standaarden gelden tot nu toe vooral voor rechters. In verschillende rechtsgebieden is in 2022 begonnen met de verkenning of en hoe de samenwerking tussen rechters en gerechtsjuristen kan worden uitgewerkt in professionele standaarden.

In 2022 is de visitatie 2022-2023 van start gegaan. De visitatie betreft een vierjaarlijks onderzoek naar de kwaliteitszorg in de Rechtspraak. De visitatie richt zich dit keer op de professionele standaarden. Het onderzoek van de visitatiecommissie heeft betrekking op drie hoofdonderwerpen:

1. Het proces van totstandkoming, implementatie en borging van de professionele standaarden;
2. De inhoud van de professionele standaarden: collectief vakmanschap;
3. Het effect van de professionele standaarden: maatschappelijke relevantie, effectiviteit en doorontwikkeling.

Naast de professionele standaarden zijn er meer onderwerpen die als kwaliteits-indicatoren worden bewaakt. Het gaat daarbij om de hoger beroepspercentages en de doorlooptijden, het aantal en de aard van de klachten die burgers indienen bij de Rechtspraak, het percentage zaken dat wordt afgedaan door een eenvoudige kamer, de publicatiegraad van de rechterlijke uitspraken en de aantallen wrakingen. Deze cijfers en meer uitleg over deze kwaliteitsonderwerpen vindt u in het hoofdstuk 'De Rechtspraak in cijfers'.

Professionele kennisorganisatie

Een goed georganiseerde kennisorganisatie maakt het mogelijk voor de medewerkers van de Rechtspraak om hun deskundigheid op peil te houden, zich te blijven ontwikkelen en zo de kwaliteit van de Rechtspraak hoog te houden. Organisatie van kennis (kennismanagement) wordt ingezet om samen beter en slimmer te werken en om een continue verbetering van het professioneel handelen door medewerkers in een lerende Rechtspraakorganisatie te stimuleren. De Rechtspraak heeft in 2022 onderzoek laten doen naar de voortgang van de inrichting van de kennisorganisatie. Daarbij was de Rechtspraak vooral benieuwd naar de ervaringen en percepties van de betrokkenen bij het verder brengen van de organisatie van kennis en de 'gebruikers' van kennis binnen de Rechtspraak. Het onderzoeksrapport van het onderzoeks- en adviesbureau van de KWINK-groep *Voortgang Organisatie van kennis* toont aan dat we op de goede weg zijn. Nut en noodzaak van kennisdelen en ontwikkelen wordt breed gedeeld. Voor het faciliteren van de professionals die expliciet een rol spelen bij

het delen en ontwikkelen van kennis, zoals kwaliteitscoördinatoren, informatie-specialisten en opleidingscoördinatoren, zijn verbeteringen in kaart gebracht. Ook in de digitale kennisomgeving moet meer worden geïnvesteerd. Hiermee gaan de gerechten samen met de landelijke diensten aan de slag.

Kwaliteit onder de loep

De inrichting van kwaliteitszorg moet resulteren in een hoge kwaliteit van rechtspraak. Het systeem van kwaliteitszorg omvat alle activiteiten en maatregelen waarmee we de kwaliteit van ons werk bewaken en verbeteren. Het doel is om constant en doelgericht te werken aan kwaliteitsverbetering. We maken met elkaar afspraken over kwaliteitstandaarden (zoals professionele standaarden) en bepalen verbeter- of borgingsdoelstellingen en doen ons werk zoveel mogelijk conform die afspraken. Periodiek controleren we in hoeverre dat is gelukt en stellen we onszelf de vraag of we inderdaad werken zoals we zeggen te willen werken. Op basis daarvan evalueren we en beslissen we of bijstelling nodig is.

Het klantonderzoek, het medewerkersonderzoek en de visitatie zijn belangrijke instrumenten om te onderzoeken of de activiteiten en maatregelen ook daadwerkelijk bijdragen aan de kwaliteit van de Rechtspraak. Na een onafhankelijk onderzoek is in 2022 besloten het klantonderzoek en het medewerkersonderzoek opnieuw in te richten. Maatwerk in de uitvoering en een verbeterd handelingsperspectief staan hierin centraal. Om als organisatie te leren van ons handelen en te kunnen verbeteren, is en blijft het essentieel om structureel feedback van zowel medewerkers als rechtzoekenden en professionele partijen te krijgen.

Eind 2022 is voor de vierde keer een Rechtspraakbreed medewerkersonderzoek (oude stijl) gehouden, waarvan de resultaten op 2 februari 2023 bekend zijn gemaakt.

1.2 REFLECTIE

Rechters werkzaam in alle rechtsgebieden hebben in 2022 geïnventariseerd of er zaakstromen zijn of wetgeving is waarbij rechtzoekenden in de knel komen en de rechter te weinig ruimte ervaart om daar wat aan te doen. Ze hebben ook op een andere manier stilgestaan bij de rol van de rechter als het gaat om het bieden van rechtsbescherming. Hierna volgt een overzicht hoe hieraan binnen de verschillende rechtsgebieden invulling is gegeven.

1.2.1 Bestuursrecht

In december 2021 publiceerde de werkgroep reflectie toelagenaffaire haar rapport *Recht vinden bij de rechtbank. Lessen uit de kinderopvangtoeslagaffaire*. Met dit rapport in de hand zijn de bestuursrechters en gerechtsjuristen aan de slag gegaan en hebben zij intensief met elkaar nagedacht en gesproken over de uitkomsten van het rapport. Dit heeft ertoe geleid dat er met de aanbevelingen en conclusies uit het rapport in het achterhoofd een kentering in de uitspraken is gekomen. Bestuursrechters verrichten in voorkomende zaken meer actief onderzoek en/of passen een zogeheten evenredigheidstoets toe en leveren meer maatwerk. Er is structureel aandacht voor zaken die knellen met het rechtsgevoel.

Deze structurele aandacht heeft niet alleen intern binnen de rechtbanken een plek gekregen, maar is ook punt van voortdurende aandacht tijdens landelijke overleggen waarbij ook de appèlinstanties zijn aangehaakt. Ook zijn deze signalen door de Raad voor de rechtspraak onder de aandacht van andere instanties gebracht. Eind 2022 is door het Landelijk Overleg Vakinhoud Bestuursrecht (LOVB) een dialoog opgestart met ouders en kinderen die zijn geraakt door de toelagenaffaire. Doel van deze gesprekken is het delen van wederzijdse belevingen en perspectieven op onder andere het onderwerp rechtsbescherming.

1.2.2 Familie- en jeugdrecht

Net als de bestuursrechters hebben de familie- en jeugdrechters naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagaffaire gereflecteerd op hun eigen werk. Een reflectiecommissie bestaande uit rechters en gerechtsjuristen, ondersteund door externe deskundigen, heeft in 2022 (beperkt) jurisprudentieonderzoek gedaan. Ze hebben ook interviews gehouden met rechters en gerechtsjuristen, kinderen, ouders en pleegouders, advocaten, bijzondere curatoren, vertegenwoordigers van belangenorganisaties van ouders, medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en met gecertificeerde instellingen en gemeenten.

Daarmee is een brede reflectie uitgevoerd op de taak, rol en de aanpak van familie- en jeugdrechters in gezags- en omgangskwesties civiele jeugdbeschermingszaken (zoals ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen) bij de rechtbanken en de hoven en de dilemma's die daarbij spelen. De centrale vraag van deze reflectie was: hoe biedt de familie- en jeugdrechter bij de uitvoering van zijn wettelijke taak rechtsbescherming aan kinderen en (pleeg)ouders in deze zaken?

Het reflectietraject heeft concrete aanbevelingen opgeleverd om in individuele zaken de juiste rechtsbescherming te kunnen bieden. De aanbevelingen zijn gericht aan familie- en jeugdrechters zelf, maar ook (deels) aan ketenpartners en andere staatsmachten. Het rapport van de reflectiecommissie *Recht doen aan kinderen en ouders* is op 2 februari 2023 gepubliceerd.

1.2.3 Civiel recht

Via expertgroepen, redactieraden en bij de verschillende civiele teams in de rechtbanken en de gerechtshoven is door civiele rechters geïnventariseerd of er zaakstromen of (wettelijke) regelingen zijn waarin rechtzoekenden in de knel kunnen komen en de rechter weinig ruimte ervaart om daar wat aan te doen. In dit bezinningsproces zijn verschillende knelpunten gesignaleerd, onder meer op het gebied van de hoogte van proceskosten en (de heffing van) griffierechten, de consumentenbescherming en de bescherming van kleine zelfstandigen en beslagrecht.

Een aantal thema's geeft aanleiding tot zelfreflectie. Een voorbeeld hiervan is de ongelijke procespositie tussen mensen met schuldenproblemen en professionele partijen in insolventiezaken, kantonzaken en curatele-, bewind- en mentorschapszaken. De burger verkeert vaak in een afhankelijke positie ten opzichte van de professionele bewindvoerder en de rechter is in grote mate afhankelijk van de informatie die door die bewindvoerder wordt verstrekt. Voor de burger moet duidelijk zijn dat de rechter oog heeft voor zijn individuele positie en eventuele multiproblematiek waarin hij verzeild kan zijn geraakt. Dit moet tijdens de zitting en in de beslissing van de rechter voldoende aandacht krijgen.

Een ander voorbeeld is dat de kanton- of insolventierechter in trajecten naar een schuldenvrije toekomst vaak ziet dat schulden die zijn voortgekomen uit een besluit tot terugvordering van uitkering of toeslagen, naheffingen of ambtshalve aanslagen, aanleiding zijn voor een overheidsschuldeiser om medewerking aan een schulden traject te weigeren. In sommige gevallen mag een overheidsorgaan op basis van toepasselijke regelgeving niet eens meewerken aan een minnelijke schuldregeling. In die gevallen dient de weg via het dwangakkoord of de wettelijke schuldsaneringsregeling te worden bewandeld, waarbij de schuldenaar aanneemelijk moet maken dat hij ten aanzien van het ontstaan en onbetaald laten van de schulden te goeder trouw is geweest. Lerend van de kinderopvangtoeslag-affaire, zou de rechter bij die beoordeling vaker de nuance kunnen zoeken bij de verdeling van de bewijslast.

Daarnaast leent een deel van de thema's zich voor het afgeven van een signaal aan de wetgever. Dit is onder andere gedaan in het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021*. Ten slotte is het voornemen om enkele onderwerpen, waarin de heersende jurisprudentie als knellend wordt ervaren, met de Hoge Raad te bespreken. Dit betreft consumentenbescherming, matiging van contractuele boetes en het beschermingsbewind voor verdachten in het strafproces.

1.2.4 Strafrecht

Op 15 juni 2022 is een bijeenkomst georganiseerd voor alle strafrechters. Er is gesproken over de vraag of er parallellen zijn tussen de toeslagenaffaire en strafrechtelijke regelgeving die mogelijk niet aan 'de menselijke maat' voldoet. Houdt het strafrecht daar wel genoeg rekening mee, en welke rol spelen rechters hierin? Daarbij is onder andere gesproken over rigide wetgeving en de mogelijke underdogpositie van de verdachte ten opzichte van het Openbaar Ministerie (OM). Er zijn valkuilen benoemd en voorbeelden van buikpijndossiers en knellende wetgeving en knellende afspraken binnen de Rechtspraak zelf. Zie voor meer informatie paragraaf 1.6.1.

1.2.5 De Centrale Raad van Beroep

De Centrale Raad van Beroep (CRvB) gebruikt zijn externe oriëntatie om ontwikkelingen en signalen op te vangen. Daarvoor zijn verschillende contacten met ketenpartners, rechtbanken en de wetenschap. De ontwikkelingen in de rechtspraak op het gebied van de menselijke maat worden door het Wetenschappelijk Bureau van de CRvB gesignaleerd en nader besproken in de organisatie. Dit geldt ook voor de voornemens van het kabinet als het gaat om wijzigingen in de wetgeving. Daarbij zijn tevens de conclusies betrokken van advocaten-generaal en uitspraken van de grote kamer¹ over de reikwijdte en toepassing van

¹ Een zaak wordt verwezen naar een grote kamer als dat wenselijk is met het oog op de rechts-eenheid of rechtsontwikkeling. De grote kamer bestaat uit rechters afkomstig uit de CRvB, de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en het CBb.

het evenredigheidsbeginsel. Binnen de CRvB is reflectie op de eigen uitspraken vast onderdeel van gesprek. Daarnaast heeft de CRvB in 2022 ingezet op professionele reflectie in brede zin. Er is een permanent aanbod van onder andere intervisieactiviteiten, feedbackcursussen en professionele ontmoetingen voor alle medewerkers in de organisatie.

1.2.6 College van Beroep voor het bedrijfsleven

Ook binnen het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) is uitvoerig aandacht besteed aan de wijze van toetsing door de bestuursrechter en het burgerperspectief. Een belangrijke mijlpaal in 2022 was in dat verband de uitspraak van de grote kamer van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State² in welke kamer ook het CBb vertegenwoordigd was. In het kader van het burgerperspectief is en wordt verder intern, maar ook in het overleg tussen de hoogste rechters, gesproken over de beoordeling van ontvankelijkheidskwesties. Zeer recentelijk heeft (de president van) het CBb het voornemen geuit om een advocaat-generaal een conclusie te vragen over termijnoverschrijding en de verschoonbaarheid daarvan.

² ECLI:NL:RVS:2022:285

1.3 DE DIALOOG TUSSEN DE STAATSMACHTEN

De Rechtspraak roept al geruime tijd op tot een blijvende dialoog tussen de wetgevende-, uitvoerende-, en rechtsprekende macht. Al bij de kabinetsformatie in 2017 wees de Raad voor de rechtspraak de informateur op het belang van deze dialoog over bedreigingen van de rechtsstaat, de spreiding der machten en het vinden van een evenwicht om samen te handelen in het perspectief van een gemeenschappelijk belang: een sterke rechtsstaat voor een dynamische samenleving.

Bij de kabinetsformatie van 2021 heeft de Raad voor de rechtspraak de informateur gevraagd een overlegstructuur te organiseren waarbinnen de drie staatsmachten permanent het gesprek kunnen voeren over het functioneren van de rechtsstaat en de scheiding der machten (de trias politica). Benadrukt werd dat het een nadrukkelijke behoefte was van de Rechtspraak dat in het parlement niet alleen óver de Rechtspraak wordt gesproken, maar ook mét de Rechtspraak wordt gesproken over bijvoorbeeld onrechtvaardigheid als gevolg van knellende wetgeving of uitvoering.

Naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagaffaire is invulling gegeven aan deze dialoog. De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen waarin de regering werd opgeroepen om voorbereidingen te treffen voor het instellen van een staatscommissie die het functioneren van de rechtsstaat analyseert en met voorstellen komt om deze te versterken. Deze voorbereiding is door de drie staatsmachten gezamenlijk uitgevoerd.

In 2021 en 2022 hebben bijeenkomsten plaatsgevonden met vertegenwoordigers van alle staatsmachten. De Raad voor de rechtspraak vertegenwoordigde samen met de Hoge Raad en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State de rechterlijke macht. Gezamenlijk is gewerkt aan de formulering van de opdracht aan de genoemde staatscommissie en zijn afspraken gemaakt over de samenstelling van een staatscommissie.

De gezamenlijke voorbereiding van de instelling van een staatscommissie rechtsstaat laat zien dat de drie staatsmachten gezamenlijk kunnen optrekken in rechtsstatelijke kwesties. Daarmee is een eerste stap gezet naar de door de Rechtspraak gewenste permanente dialoog tussen de drie staatsmachten.

1.4 RECHTERLIJKE CONSTITUTIONELE TOETSING

Begin 2022 bracht de Rechtspraak op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de minister voor Rechtsbescherming een zienswijze van de Rechtspraak op rechterlijke constitutionele toetsing³ uit. Deze visie is tot stand gekomen na een brede consultatie van rechters, raadsheren, bestuurders en andere medewerkers in de gerechten.

In het belang van de rechtsstaat én de rechtsbescherming van de burger, zou de rechter, in aanvulling op de bestaande toetsing aan de Grondwet vooraf door de wetgever bij de totstandkoming van nieuwe wetgeving, in een individuele zaak moeten kunnen toetsen aan specifieke bepalingen in de Grondwet nadat een wet in werking is getreden.

Blijkens de op 1 juli 2022 door de minister van BZK en de minister voor Rechtsbescherming uitgebrachte hoofdlijnenbrief constitutionele toetsing⁴ gaat het kabinet in grote lijnen uit van eenzelfde visie op rechterlijke constitutionele toetsing als de Rechtspraak. De Rechtspraak pleit er al lange tijd voor om het de rechter mogelijk te maken te kunnen toetsen aan de Grondwet. De Rechtspraak is dan ook verheugd over de uitwerking die de rechterlijke constitutionele toetsing heeft gekregen in de hoofdlijnenbrief.

³ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/PublishingImages/Zienswijze%20van%20de%20Rechtspraak%20op%20rechterlijke%20constitutionele%20toetsing.pdf>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/07/01/kamerbrief-over-hoofdlijnen-constitutionele-toetsing>

RECHTSZAAK: MH17

De strafzaak rondom het neerhalen van vlucht MH17 werd door de hele wereld gevolgd. Om de behandeling door de rechtbank Den Haag mogelijk te maken, voltrok zich achter de schermen een megaoperatie. Alle 69 zittingsdagen waren voor iedereen te volgen via een livestream. De uitspraak werd live op televisie uitgezonden en was te volgen in het Nederlands, Engels en Russisch.

Het strafproces duurde ruim 2,5 jaar. Meer dan 100 nabestaanden hebben gebruikgemaakt van hun spreekrecht en honderden journalisten hebben gedurende het proces verslag gedaan vanuit het Justitieel Complex Schiphol.

Naast alle rechters en juridisch medewerkers werkte een projectteam aan de ICT, logistiek, beveiliging, communicatie en persvoorlichting. Daarbij konden ze rekenen op de steun van collega's uit de hele Rechtspraak.

1.5 GESIGNALEERDE TRENDS IN WETGEVING EN BELEID

In het jaarverslag over 2021 heeft de Rechtspraak voor de tweede keer aandacht besteed aan trends die de Raad voor de rechtspraak ziet in de wets- en beleidsvoorstellen die aan de Raad in het kader van zijn wettelijke adviestaak ex artikel 95 Wet op de rechterlijke organisatie (RO) ter advisering worden voorgelegd. Ook dit jaar zal de Rechtspraak ingaan op een aantal trends in wets- en beleidsvoorstellen. Daarnaast zal de Rechtspraak stilstaan bij een aantal in het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* gesignaleerde trends.

Rechtsbescherming

In het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* rapporteerde de Rechtspraak dat de rechtsbescherming in nieuwe wet- en regelgeving soms tekortschiet. De Rechtspraak gaf in overweging om de rechtsbeschermingsaspecten in nieuwe wet- en regelgeving zo expliciet en concreet mogelijk uit te werken zodat hierover geen onduidelijkheid kan ontstaan. Ook gaf de Rechtspraak in overweging om in de toelichting bij wetgeving met rechtsbeschermingsaspecten standaard een aparte rechtsbeschermingsparagraaf op te nemen.

Net als in 2021 heeft de Raad voor de rechtspraak in 2022 relatief veel adviezen uitgebracht over wetsvoorstellen waarin de rechtsbescherming een punt van aandacht was, zoals ten aanzien van de Uitvoering verordening herstel en afwikkeling centrale tegenpartijen (2022/09), de Huisvestingswet (2022/04), de Energiewet (2022/08), het wetsvoorstel Wet hersteloperatie toeslagen (2022/20), het wetsvoorstel certificering uitzendbranche (2022/43) en het Besluit toekomst pensioenen (2022/34). Daarbij valt op dat het vooral over bestuursrechtelijke wetsvoorstellen gaat. Het is begrijpelijk dat de rechtsbescherming bij bestuursrechtelijke wetsvoorstellen vaker een aandachtspunt is. Het stelsel van rechtsbescherming in het bestuursrecht door de verschillende rechtscolleges in hoger beroep is meer versnipperd en complexer is dan bij andere rechtsgebieden.

Hoewel de Raad voor de rechtspraak in deze adviezen kritisch was over de wijze waarop de rechtsbescherming werd vormgegeven, is de Raad verheugd over de toegenomen aandacht voor rechtsbescherming in de toelichtingen op nieuwe wetgeving. In zijn brief van 31 oktober 2022⁵ aan de Tweede Kamer in reactie op de in het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* gesignaleerde trends heeft de minister voor Rechtsbescherming positief gereageerd op de suggesties van de Rechtspraak op het punt van de rechtsbescherming. Ook tijdens het commissiedebat met de Vaste Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid van 8 september 2022⁶ heeft de minister gezegd enthousiast te zijn over de suggestie om in de toelichting op wetgeving explicieter aandacht te besteden aan de rechtsbescherming bij regelgeving waarbij rechtsbescherming een belangrijk aandachtspunt is. Ook heeft hij aangegeven dat hij het gewenst vindt om, waar aangewezen, duidelijkheid te verschaffen over de rechtsbescherming die openstaat voor rechtzoekenden, en te zullen bevorderen dat deze suggestie deel gaat uitmaken van het rijksbrede wetgevingskwaliteitsbeleid. Een eerste concrete stap die de minister daarbij wil gaan zetten, is versterking van de aandacht voor rechtsbescherming in het rijksbrede instrumentarium ter bevordering van de kwaliteit van beleid en regelgeving.

Ook de op 14 december 2022 aangenomen motie-Van Nispen⁷, waarin de regering wordt verzocht om bij nieuwe wetgeving een specifieke rechtsbeschermingsparagraaf op te nemen die ingaat op de gevolgen van het wetsvoorstel voor de rechtsbescherming, de waarborgen tot adequate toegang tot rechtsbescherming behorend bij het nieuwe wetsvoorstel en de maatregelen om de rechtsbescherming te bevorderen, ziet de Raad voor de rechtspraak als een positieve impuls voor de rechtsbescherming in nieuwe wet- en regelgeving.

⁵ Kamerstukken II, 29279, nr. 740

⁶ Kamerstuk 29 668, nr. 68

⁷ Kamerstuk 29279, nr. 750

Toegang tot het recht

Het thema toegang tot het recht staat blijkens de in 2022 aan de Raad voor de rechtspraak voorgelegde wets- en beleidsvoorstellen volop in de belangstelling. Zo bracht de Raad in 2022 adviezen uit over de Initiatiefnota Huizen van het Recht (2022/12) en het wetsvoorstel verlaging griffierechten (2022/48) en wordt gewerkt aan een algemene maatregel van bestuur nabijheidsrechter. Ook bij de informele consultatie verbetering toegang tot het recht en bij de stelselherziening gefinancierde rechtsbijstand staat de toegang tot het recht centraal.

Wat bij veel voorstellen opvalt is het streven om door rechtzoekenden ervaren drempels bij de toegang tot het recht te verlagen, en te willen zorgen voor een betere en onafhankelijke voorlichting en praktische (geen juridische) hulp bij de stappen die rechtzoekenden moeten zetten. Voorbeelden hiervan zijn: de ontwikkelde keuzehulp en een schrijftool in kantondagvaardingszaken die steun bieden bij het bepalen van de reactie (zie voor meer uitleg hierover paragraaf 3.1)

Daarnaast kenmerken veel voorstellen op het terrein van toegang tot het recht zich door een streven naar vroegtijdig ingrijpen om escalatie te voorkomen, een meer integrale en multidisciplinaire benadering van multiproblematiek en een streven om de onderliggende problemen zover mogelijk op te lossen.

De Rechtspraak is blij met de aandacht voor de verbetering van de toegang tot het recht en ziet mogelijkheden voor de Rechtspraak om daar een bijdrage aan te leveren. Wat de Raad voor de rechtspraak met name bij de beleidsvoorstellen wel opvalt, is dat de toegang tot de *rechter* soms uit het oog lijkt te worden verloren. De Raad vindt het niet passend dat arbitrage en buitengerechtelijke geschilleninstanties over één kam worden geschoren met de onafhankelijke rechter. De Raad acht het daarom van belang om hierbij nogmaals te benadrukken dat het recht op toegang tot de rechter te allen tijde gewaarborgd dient te blijven.

Tijdelijke wetgeving

De Raad voor de rechtspraak constateert een toenemende populariteit van het instrument tijdelijke wetgeving (wetgeving met een beperkte looptijd). De Raad bracht in 2022 vier keer advies uit over tijdelijke wetgeving (advies wetsvoorstel tijdelijke voorziening benoemen van rechters-plaatsvervangers in hun zeventigste levensjaar (2022/49), advies Tijdelijke wet transparantie turboliquidatie (2022/02) en de adviezen over de Tijdelijke wet uitwisseling persoonsgegevens UHP-KOT (2022/35a en 2022/39a). De toename van het aandeel tijdelijke wetsvoorstellen is een opvallende ontwikkeling. Voor de coronapandemie had de Raad voor de rechtspraak bij zijn advisering zelden te maken met tijdelijke wetgeving.

Vergaande bevoegdheden ten aanzien van de uitwisseling en verwerking van persoonsgegevens

In 2022 bracht de Raad voor de rechtspraak advies uit over meerdere wetsvoorstellen waarin sprake was van vergaande bevoegdheden voor de uitwisseling en verwerking van persoonsgegevens. Voorbeelden van dergelijke wetgeving zijn het Besluit elektronische gegevensuitwisseling door zorgaanbieders (2022/39a) en de advisering over de Tijdelijke wet uitwisseling persoonsgegevens UHP-KOT (2022/35a en 2022/39a).

De Raad voor de rechtspraak constateert een spanningsveld bij de omgang met persoonsgegevens. Om effectiever en integraler te kunnen handelen, wil een veelheid aan onderling van elkaar afhankelijke instanties verdergaande toegang krijgen tot persoonsgegevens die aan andere instanties voor andere doeleinden zijn verstrekt. Het recht op de bescherming van de privacy mag daarbij niet uit het oog worden verloren.

Adviestermijnen blijven een aandachtspunt

In het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* constateerde de Raad voor de rechtspraak dat de adviestermijnen steeds korter lijken te worden. In 2022 merkte de Raad weinig verbetering op dit punt. Een kortere adviestermijn dan de standaard adviestermijn leek het afgelopen jaar eerder regel te zijn dan uitzondering. De Raad voor de rechtspraak kreeg ook te maken met adviestermijnen van enkele

dagen, zoals bij de verschillende adviezen over de Tijdelijke wet uitwisseling persoonsgegevens UHP KOT.

De standaard adviestertermijn van de Raad voor de rechtspraak is twee maanden. Dit houdt verband met het in artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie verankerde eis dat de Raad de adviezen met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen op het terrein van de rechtspleging vaststelt *na overleg met de gerechten*. Die termijn heeft ook te maken met het feit dat de Raad voor de rechtspraak de voorgenomen wet- en regelgeving in het bijzonder beoordeelt op de gevolgen voor de organisatie, de werklust die dit voor de gerechten mee-brengt en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid.

Het moge duidelijk zijn dat het overleg met de gerechten onder druk komt te staan als de adviestertermijn te kort is. Bij een adviestertermijn van enkele dagen kan geen sprake zijn van een breed afgestemd en breed gedragen advies. Het komt de kwaliteit en de uitvoerbaarheid van wetgeving ten goede wanneer adviesorganen voldoende tijd krijgen om op een zorgvuldige en weloverwogen wijze te kunnen adviseren. De Raad voor de rechtspraak doet daarom een oproep aan de verschillende departementen om bij de planning van wetgevingstrajecten voldoende tijd in te ruimen voor de formele consultatie van adviesorganen.

Minder wetsvoorstellen waarin de inperking van grondrechten een rol speelt

In het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* constateerde de Raad voor de rechtspraak dat hij meerdere wetsvoorstellen kreeg voorgelegd die voorzagen in een inperking van grondrechten. In de in 2022 aan de Raad voorgelegde wet- en regelgeving was een inperking van grondrechten daarentegen minder vaak aan de orde. Mogelijk houdt dit verband met het feit dat er in 2021 relatief veel coronawetgeving ter advisering is voorgelegd, waarin de inperking van grondrechten ter bescherming van onder meer de volksgezondheid een prominente rol speelde.

1.6 KNELPUNTEN IN WETGEVING EN UITVOERING

1.6.1 Terugblik knelpunten uit Jaarverslag 2021

In het *Jaarverslag Rechtspraak 2021* heeft de Rechtspraak voor het eerst in een jaarverslag aandacht gevraagd voor knelpunten in de uitvoering van wetgeving.

De Raad voor de rechtspraak is verheugd over de weerklank die de in het jaarverslag gesignaleerde knelpunten in het politieke en maatschappelijke debat hebben gekregen.

Blijkens de brief van het kabinet aan de Tweede Kamer van 11 juli 2022⁸ zijn de in het *Jaarverslag Rechtspraak 2021* gesignaleerde knelpunten ingebracht in de lopende inventarisatie van hardvochtige wet- en regelgeving, dit ter uitvoering van de motie van de leden Ploumen en Jetten⁹. In deze brief zijn de betrokken ministeries ook specifiek ingegaan op een aantal door de Rechtspraak gesignaleerde knelpunten.

Ook uit de reactie van de minister voor Rechtsbescherming van 31 oktober 2022 op de in het jaarverslag gesignaleerde knelpunten¹⁰ en uit de antwoorden van de minister voor Rechtsbescherming op Kamervragen van 9 januari 2023 van de leden Omtzigt en Leijten¹¹, blijkt dat de betrokken ministeries op verschillende punten actie hebben ondernomen. Concrete verbeteringen zijn nog niet waar te nemen, maar de Raad voor de rechtspraak begrijpt dat dit enige tijd vergt, zeker daar waar de oplossing van knelpunten aanpassing van wetgeving vergt.

⁸ Kamerstuk 35510, nr. 102

⁹ Kamerstuk 35510, nr. 24

¹⁰ Kamerstuk 29279, nr. 740

¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, Aangangs 1293

De drie knelpunten op het gebied van het strafrecht die in het *Jaarverslag van de Rechtspraak 2021* zijnesignaleerd, bestaan nog steeds. Over het knelpunt dat het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) te vaak geen schorsende werking verleent bij het bezwaarschrift omzetting taakstraf wordt gesproken. Bovendien heeft het ministerie van JenV laten weten dat in het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering een bezwaarschrift zal worden aangemerkt als een gewoon rechtsmiddel, waaraan standaard schorsende werking wordt toegekend. Wat betreft het knelpunt van ter beschikking gestelden die de status van ongewenst vreemdeling hebben gekregen, wijst de Raad voor de rechtspraak nogmaals op het rapport van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming en de daarin gedane aanbevelingen.¹² Ten slotte blijft de Raad voor de rechtspraak herhalen dat het taakstrafverbod in artikel 22b Wetboek van Strafrecht knelt. Het verheugt de Raad dat dit verbod niet is uitgebreid. Dat neemt niet weg dat het huidige verbod nog steeds bestaat. De Raad adviseert dit te schrappen dan wel te vervangen door een bijzondere motiveringsplicht.

1.6.2 Knelpunten 2022

Belastingrecht

De belastingrechtspraak loopt vast als gevolg van grote hoeveelheden no cure, no pay-zaken

Burgers worden via de media door commerciële bureaus opgeroepen om bezwaar te maken tegen bijvoorbeeld de vastgestelde belasting van hun personenauto (bpm), de vastgestelde waarde van hun huis (WOZ-waarde) of tegen een naheffing parkeerbelasting (parkeerbon). Deze bureaus werken op basis van *no cure, no pay* (ncnp). Dat betekent dat de burger niets betaalt als het bezwaar niets oplevert. Als hij in het gelijk wordt gesteld, draagt de burger de eventuele proceskostenvergoeding, vergoeding voor immateriële schade en/of dwangsom af aan het ncnp-bureau. Het belastingvoordeel voor de burger is vrijwel altijd veel lager dan de vergoeding die het ncnp-bureau ontvangt. In Mulderzaken ontwikkelt zich overigens een vergelijkbare problematiek.

Het aantal bureaus dat op no cure, na pay-basis werkt, neemt steeds meer toe en dus ook het aantal zaken dat zij starten. Ncnp-bureaus kunnen bijdragen aan rechtsbescherming en toegang tot de rechter wanneer zij zich in hoofdzaak richten op de belangen van hun cliënten. De Rechtspraak heeft daarom geen bezwaar tegen ncnp-bureaus die op deze wijze werken. Ncnp-bureaus zoeken echter steeds vaker de marges van het vergoedingensysteem op, waarbij met name de hoogte van vergoedingen en dwangsommen een stimulans zijn om de procedure te benutten voor het behalen van financieel voordeel voor de eigen onderneming. De werkwijze van deze bureaus en de grote toename van het aantal ncnp-zaken leidt tot steeds meer verstopping van de belastingrechtspraak en daarmee tot steeds langere doorlooptijden en hogere kosten.

Minstens 70 procent van de WOZ-zaken en 95 procent van de bpm-zaken bij de rechtbanken is afkomstig van ncnp-bureaus. Omdat het aandeel in de afgelopen jaren is toegenomen, is het de verwachting dat dit de komende jaren verder zal stijgen. Gemiddeld kostten deze zaken in de jaren 2018 tot en met 2022 de Rechtspraak circa acht miljoen euro per jaar, waarbij door de jaren heen een stijgende trend te zien is. In 2022 lag het bedrag dan ook (ver) boven dit gemiddelde. Deze kosten komen in de periode 2018-2022 voor de Rechtspraak neer op ongeveer een kwart van de totale kosten van de belastingrechtspraak. Daarnaast verdringen deze zaken in toenemende mate andere zaken die vanuit maatschappelijk oogpunt van groter belang zijn.

Het is van belang dat burgers en bedrijven toegang houden tot de belastingrechter. Door de dreigende verstopping als gevolg van de hoeveelheid zaken die ncnp-bureaus starten, komt de toegang tot de belastingrechter voor alle andere burgers en bedrijven onder druk te staan. Het duurt immers (veel) langer voordat zij voor een zitting worden uitgenodigd en een uitspraak krijgen. Het standpunt van de Rechtspraak is dat burgers en bedrijven door de overheid op een toegankelijke en snelle methode zouden moeten worden uitgenodigd om zelf bezwaar en beroep bij WOZ-, bpm- en parkeerbelastingzaken in te dienen. Daarnaast zou een verdienmodel dat gebaseerd is op proceskostenvergoedingen

¹² <https://www.rsj.nl/documenten/rapporten/2021/02/17/vreemdelingen-in-de-tbs>

minder aantrekkelijk kunnen worden gemaakt door de bedragen voor proceskostenvergoedingen te verlagen of voor de waardering van onroerende zaken niet uit te gaan van een specifieke waarde, maar van een bepaalde bandbreedte.

Algemeen bestuursrecht

Beroepen niet tijdig beslissen

Meerdere uitvoeringsorganisaties slagen er niet in om binnen geldende termijnen besluiten te nemen. Denk bijvoorbeeld aan de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) of de Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen (UHT). Als gevolg daarvan dienen veel justitiabelen een zogenoemd beroep niet tijdig beslissen in (ook wel BNTB's genoemd). Bestuursrechters doen een uitspraak op deze BNTB's en stellen bij gegrondverklaring een beslistermijn vast met een bijbehorende dwangsom. Vervolgens belanden deze zaken weer bovenop de stapel van de uitvoeringsinstanties, waardoor andere zaken langer blijven liggen en de uitvoering nog verder in de knel komt. Ook bij de gerechten vergen deze zaken tijd en treedt een zogenoemd verdringingseffect op. Daarnaast betreft het grote aantallen zaken. BNTB's spelen bij de gerechten veelal in vreemdelingen- en UHT-zaken.

Artikel 2.7, tweede lid Wet natuurbeheer

De huidige redactie van artikel 2.7 tweede lid van de Wet natuurbescherming (Wnb) wordt als een ernstig knelpunt ervaren. Artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb luidt vanaf 1 januari 2020:

'Het is verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten een project te realiseren dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied.'

Dit betekent dat ten tijde van het bestreden besluit alleen een natuurvergunning nodig is als het project significante gevolgen zou kunnen hebben voor het nabijgelegen Natura 2000-gebied. Er is niet voorzien in overgangsrecht. Onder het oude recht was ook een vergunning nodig bij veranderingen van het project. Deze vergunning kon op basis van een belangenafweging worden verleend (de verslechteringsvergunning). Met deze vergunning wist de ondernemer dat hij de aangevraagde activiteit mocht uitvoeren. Het bevoegd gezag had de mogelijkheid om beleid te maken en kon het overzicht behouden.

Als gevolg van de nieuwe redactie van artikel 2.7 tweede lid van de Wnb is een verslechteringsvergunning niet meer vereist. Het vervallen van de verslechteringsvergunning leidt tot een verlies aan rechtszekerheid bij ondernemers en natuurorganisaties. Het betreft nagenoeg alle bedrijven (bijvoorbeeld een agrariër) in de nabijheid van Natura 2000-gebieden die willen uitbreiden of de bedrijfsvoering hebben veranderd. Een voorbeeld hiervan is de zaak van de Efteling¹³ waarin het probleem van handhaving wordt uitgelegd.

Er is een wetsvoorstel¹⁴ in consultatie waarbij de Omgevingswet wordt gewijzigd. Dit wetsvoorstel breidt de vergunningplicht voor een Natura 2000-activiteit uit met een vergunningplicht voor stikstofgerelateerde wijzigingen die geen significante gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied omdat zij niet leiden tot een toename van de stikstofdepositie ten opzichte van de al toegestane hoeveelheid (de 'referentiesituatie'). De voorgestelde uitbreiding van de vergunningplicht geldt niet alleen voor het zogeheten intern salderen, waaronder het in gebruik nemen van latente ruimte in de bestaande toestemming, maar geldt ook voor wijzigingen die, zonder dat er intern wordt gesaldeerd, leiden tot een afname van de feitelijke depositie, zoals wanneer vanwege de aanscherping van landelijke emissie-eisen een deel van de installatie wordt vervangen of aangepast.

¹³ ECLI:NL:RBOBR:2022:279

¹⁴ <https://www.internetconsultatie.nl/wijzigingomgevingswaardestikstof2030envergunningplicht/b1>

Belang van dit wetsvoorstel is dat intern salderen weer vergunningsplichtig wordt en hiermee de rechtszekerheid voor betrokkenen toeneemt.

Sociale zekerheidswetgeving

In de Participatiewet, de AOW/Wet vereenvoudiging belastingvrije voet en het Dagloonbesluit werknemersverzekeringen wordt de volgende knellende wetgeving gesignaleerd.

Participatiewet

Er is ongerechtvaardigd onderscheid in behandeling van gelijke gevallen als bedoeld in artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR), voor zover deze uitzondering wegens het bestaan van een zorgbehoefte is beperkt tot bloedverwanten in de tweede graad. De wetgever heeft, ondanks een arrest van de Hoge Raad uit 2017¹⁵, nagelaten om zelf een regeling te treffen die de discriminatie opheft¹⁶.

AOW/Wet vereenvoudiging belastingvrije voet

Het betreft de onvoorziene en ongewenste gevolgen van de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet¹⁷. Gewezen wordt op de Kamerbrief van 11 maart 2022¹⁸. Daarin wordt gemeld dat het in de loop van 2021 duidelijk werd dat de wet op onderdelen anders uitwerkt dan bij de voorbereiding ervan was voorzien. Het gaat onder meer om de beslagvrije voet voor AOW'ers. Deze onduidelijkheid duurt voort. Zie ECLI:NL:RBLIM:2022:8750: r.o. 12.2: 'Vragen over de juridische grondslag en de reikwijdte van de coulanceregeling en of bij de totstandkoming en voortzetting van de coulanceregeling rekening is gehouden met de aanzienlijke toename van de kosten van levensonderhoud in de loop van 2022. Vraag of alsnog wordt overwogen om die regeling om die reden aan te passen. Daarnaast is de vraag gerezen of de SVB als schrijnende situatie beschouwt de situatie dat

iemand die – zoals verzoekster – (nagenoeg) alleen AOW-uitkering als inkomen heeft, wordt geconfronteerd met een zodanige (door de leverancier geadviseerde) verhoging van het voorschot voor energiekosten dat ondanks de door de regering genomen compensatiemaatregelen, sprake is van aanzienlijk gestegen kosten en het risico dat een problematische betalingsachterstand ontstaat.'

Dagloonbesluit

Het knelpunt betreft de berekeningswijze van het dagloon in de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) in relatie tot het evenredigheidsbeginsel. Zie als voorbeeld ECLI:NL:RBGEL:2021:5972: 'Het UWV ervaart de berekeningswijze van het dagloon voor de Wet WIA als een knelpunt in zijn uitvoering. Dit heeft het UWV op 3 juni 2021 in een knelpuntenbrief UWV 2021¹⁹ aan de minister geschreven. Naar het oordeel van de rechtbank is eiseres de dupe van precies dit knelpunt dat door het UWV is gesignaleerd. Door het meetellen van loonloze perioden ondervindt zij immers langdurig zeer nadelige financiële consequenties (r.o. 3.5 en 3.6).' Zie in dit verband ook de Knelpuntenbrief UWV 2022²⁰.

Verder wordt gewezen op de volgende knelpunten die zowel door wetgeving als door de uitvoering daarvan worden veroorzaakt:

Participatiewet

Het knelpunt zit met name op het punt 'redelijkerwijs kunnen beschikken over bepaalde middelen' en de invulling die daaraan wordt gegeven. Zie ECLI:NL:RBOBR:2023:124: 'De Belastingdienst heeft zonder medeweten van eiseres de belastingteruggave verrekend met haar belastingschuld en eiseres daarvan pas naderhand in kennis gesteld. Hoewel de Belastingdienst daarmee in zijn recht stond, is aan eiseres feitelijk de kans ontnomen om de belastingteruggave aan te wenden voor haar eigen levensonderhoud. Verweerder heeft de belastingteruggave in dit geval dan ook ten onrechte op grond van artikel 31, eerste lid,

15 ECLI:NL:HR:2017:3081

16 ECLI:NL:CRVB:2023:218

17 Kamerstuk 34 628

18 Kamerstuk 24515 nr. 617

19 <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-10e7cb0d-352b-4e11-bbed-ac842658a574/pdf>

20 <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-e5bb1f5d701bb03e65453836869f05af8975c20a/pdf>

van de Participatiewet als (later verkregen) middel aangemerkt. Hierbij is naar het oordeel van de rechtbank ook van belang dat de belastingschuld van eiseres dusdanig hoog is dat de verrekening niet leidt tot het wegvallen van die schuld of tot een dermate vermindering van die schuld dat eiseres binnen afzienbare tijd schuldenvrij zal zijn. Dit betekent dat verweerder ten onrechte gebruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid om de over het jaar 2020 verleende bijstand tot een bedrag van 2.049,00 euro van eiseres terug te vorderen.'

Arbeidsongeschiktheid

Medische keuringen in werknemersverzekeringszaken worden door eigen deskundigen van het UWV uitgevoerd. Er is een tekort aan verzekeringsartsen bij het UWV, hetgeen door kan werken in procedures. Dit, in combinatie met het tekort aan door gerechten in te schakelen gekwalificeerde deskundigen (onder andere verzekeringsartsen, psychologen en psychiaters), is een knelpunt.

Kantonrechtspraak

Consumentenbescherming onder druk bij kanton

Een knelpunt dat ook aandacht behoeft, is de ambtshalve toetsing in consumenten-zaken. Deze betreft zowel toetsing van door ondernemers gehanteerde algemene voorwaarden (oneerlijke bedingen), als toetsing of ondernemers bij het aanbieden van hun producten voldoen aan hun wettelijke informatieverplichtingen (met name bij verkoop op afstand). Dit vormt een direct knelpunt in de gevallen dat ondernemers met hun rechtsbijstandverleners (deurwaarders en incassobureaus) ervoor kiezen om zaken niet meer aan te brengen bij de rechtbanken. Consumentenbescherming faalt als zaken niet meer aan de rechter worden voorgelegd maar onderhands worden geregeld op een manier die voor de consument ongunstiger is dan wanneer de rechter hierover zou hebben beslist.

De ambtshalve toetsing vormt voorts een indirect knelpunt, omdat de werklast die de ambtshalve toetsing met zich meebrengt in toenemende mate een fors beslag op de rechterlijke capaciteit legt. Ook dat heeft gevolgen voor de rechtsbescherming die de Rechtspraak als geheel moet bieden.

Familie- en jeugdrecht

Kinderbeschermingszaken en nader onderzoek

Familie- en jeugdrechters hebben zorgen over de mogelijkheid die in kinderbeschermingszaken (zoals bij een onder toezichtstelling of een gezagsbeëindigende maatregel) ontbreekt om snel onderzoek te laten doen. Dit beperkt de wettelijke mogelijkheid voor ouders tot contra-expertise. Dit onderzoeksinstrument, dat bij uitstek is bedoeld om de ouders en kinderen rechtsbescherming te bieden, blijkt in de praktijk onvoldoende te werken. Jeugdrechters wijzen contra-expertise regelmatig af omdat de wachtlijsten voor dergelijke onderzoeken te lang zijn. Het dringend belang van het kind verzet zich tegen toewijzing van een dergelijk onderzoek. Ook de hoge kosten van een dergelijk onderzoek spelen een rol.

De situatie dreigt nog nijpender te worden omdat het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) zich bezint op het afstoten van zijn taak op het gebied van het opleveren van familierechtelijke rapportages. De rechter is in beginsel aangewezen op het NIFP voor het laten uitvoeren van een contra-expertise.

Het perspectiefbesluit

In de praktijk van de jeugdbescherming komt het geregeld voor dat de gecertificeerde instelling een zogenoemd perspectiefbesluit neemt, waarin wordt beslist dat het perspectief voor de jeugdige niet meer ligt bij de eigen ouders. Dit besluit heeft tot gevolg dat de jeugdzorg niet meer werkt aan terugplaatsing van het kind bij de eigen ouders. Het perspectiefbesluit heeft geen wettelijke basis, wordt niet standaard voorgelegd aan de rechter en er is niet eenduidig voorzien in rechtsbescherming. Familie- en jeugdrechters worstelen met de vraag hoe ze moeten omgaan met dit perspectiefbesluit. Er loopt een procedure tot 'cassatie in het belang der wet' bij de Hoge Raad om handvatten voor de praktijk te verkrijgen. Het is van belang dat het perspectiefbesluit en de rechtsbescherming daartegen in het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen een wettelijke regeling krijgen.

Hoger beroepstermijn

De termijn om een beslissing van de rechtbank te kunnen voorleggen aan een gerechtshof (de hoger beroepstermijn) is nu voor alle familie- en jeugdzaken drie maanden. Deze termijn knelt. Als pas in de laatste week hoger beroep wordt ingesteld, kan het gerechtshof in de praktijk regelmatig niets meer betekenen, vanwege het verstrijken van de tijd en/of maatregel. Het voortduren van procedures kan ook een bepalende factor zijn bij de uitvoering van de kindbeschermingsmaatregel. Dit tijdsverloop is niet in het belang van het kind en daarom zou de hoger beroepstermijn dan ook verkort moeten worden van drie maanden naar (bijvoorbeeld) vier weken.

Uniform hulpaanbod in familiezaken

Op lokaal niveau werken gemeenten en rechtbanken samen bij het aanbieden van hulp in familiezaken. Dit kan een traject van ouderschapsbemiddeling zijn, begeleide omgang of hulp voor het kind. Deze samenwerking is vrijwillig: de rechtbank verwijst en gemeenten pakken die verwijzing op basis van de afspraken die zij met de rechtbanken hebben gemaakt op.

In de praktijk ontstaan uitvoeringsproblemen, bijvoorbeeld met betrekking tot de vraag of de gemeente ook nog een eigen urgentieonderzoek (triage) kan doen. Hierdoor lopen de wachttijden op en verliest de rechter de regie over de zaak. Een wettelijke basis in (bijvoorbeeld) de Jeugdwet waarin de bevoegdheid van de rechter staat om te verwijzen naar een aantal vormen van hulpverlening, zou kunnen helpen bij een betere uitvoering van het zogeheten uniforme hulpaanbod in familiezaken.

RECHTSZAAK: STIKSTOFBESLUITEN TEGEN HET LICHT

De rechtbank Overijssel behandelt begin 2022 in totaal 33 beroepen tegen besluiten van de provincie Overijssel over de stikstofuitstoot van veehouderijen. Milieugroepen vinden dat de provincie ondeugdelijke beoordelingen heeft gemaakt.

DE ACTIEGROEPEN

De Coöperatie Mobilisation for the Environment en de Vereniging Leefmilieu hebben meerdere zaken aangespannen over door de provincie Overijssel afgegeven natuurvergunningen, het beweiden en bemesten zonder natuurvergunningen en het niet optreden tegen PAS-melders. (Een PAS-melder is een bedrijf dat tussen 2015 en 2019 onder het Programma Aanpak Stikstof kon volstaan met een melding van de berekende stikstofbelasting op kwetsbare natuur.) De milieugroepen vinden dat niet op voorhand kan worden uitgesloten dat aangevraagde stalprojecten zullen leiden tot een toename van stikstofdepositie. Daarom geldt volgens de organisaties een vergunningplicht en had de provincie een passende beoordeling moeten maken. Ze vinden verder dat veehouders een natuurvergunning nodig hebben voor het beweiden en bemesten. De provincie zou ook moeten optreden tegen PAS-melders. De milieuorganisaties vragen de rechtbank overigens niet alleen in te gaan op de specifieke kwesties waar de beroepen over gaan, maar ook om in een breder perspectief iets te zeggen over de stikstofproblematiek.

DE PROVINCIE OVERIJSEL

De provincie heeft natuurvergunningen afgegeven aan veehouders voor het houden van vee in stallen. De provincie verleent zo'n vergunning alleen als een goede beoordeling is gemaakt van de gevolgen die het houden van het vee heeft voor de Natura 2000-gebieden in de omgeving van het bedrijf. De meeste veehouders willen hun stallen voorzien van emissiearme stalsystemen. In theorie leidt het houden van vee in zulke stallen tot een lagere stikstofuitstoot. Daarom is de provincie bij deze stalsystemen uitgegaan van lagere emissiefactoren. Veehouders hebben volgens de provincie geen natuurvergunning nodig voor het beweiden en bemesten van hun land, omdat kan worden uitgesloten dat deze activiteiten significant negatieve effecten hebben op nabijgelegen Natura-2000 gebieden. Ten slotte vindt de provincie in een aantal zaken dat er redenen waren om niet op te treden tegen veehouders die zonder een natuurvergunning hun bedrijven exploiteerden. Dit ging om bedrijven die voor 2019 een PAS-melding hadden gedaan en waarvan de Raad van State in 2019 vond dat het PAS niet als basis kon dienen om toestemming te geven voor activiteiten die stikstof uitstootten. De provincie weigerde op te treden tegen deze PAS-melders omdat de uitstoot verwaarloosbaar zou zijn en de ecologische effecten erg klein.

DE RECHTBANK OVERIJSEL

De rechtbank vindt dat de provincie Overijssel onterecht meerdere natuurvergunningen aan veehouders heeft afgegeven voor het houden van vee in stallen. De provincie had dit niet mogen doen omdat twijfel bestaat of de emissiearme stalsystemen in deze concrete gevallen wel leiden tot de verwachte verlaging van de stikstofuitstoot. De provincie heeft ook onvoldoende onderzocht of het beweiden en bemesten significant negatieve effecten kan hebben op nabijgelegen Natura-2000 gebieden. Dit moet de provincie alsnog doen. In het geval van de PAS-melders heeft de provincie onvoldoende inzichtelijk gemaakt wat de stikstoftoename is, en is onvoldoende in kaart gebracht wat de gevolgen van niet handhaven zijn voor de betrokken Natura 2000-gebieden. Daarom moet de provincie nieuwe besluiten nemen. De rechtbank heeft bij alle beslissingen alleen juridisch naar de zaken gekeken. De rechtbank heeft een controlerende en geen bestuurlijke taak.

Lees ook de volledige uitspraken via: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Overijssel/Nieuws/Paginas/Provincie-Overijssel-moet-opnieuw-kijken-naar-stikstofbesluiten.aspx>

2

TIJDIGE EN VOORSPELBARE RECHTSPRAAK

Goede rechtspraak vraagt niet alleen om deskundige rechters, maar ook om tijdige behandeling van zaken en voorspelbaarheid over het verloop van de procedure.

Rechtzoekenden moeten op tijd weten wat zij kunnen verwachten zodat ze verder kunnen met hun leven. Het verbeteren van de doorlooptijden en het vergroten van de voorspelbaarheid zijn daarom prioriteiten van de Rechtspraak.

Hieronder leest u hoe de Rechtspraak in 2022 heeft gewerkt aan tijdige en voorspelbare rechtspraak.

Om de in 2019 ontwikkelde nieuwe standaarden voor doorlooptijden waar te maken, heeft de Rechtspraak besloten dat in alle gerechten prioriteit wordt gegeven aan tijdige en voorspelbare rechtspraak.²¹ Onder de noemer Tijdige rechtspraak werken de gerechten aan het verkorten van de procedures, het inlopen van werkvoorraden, het slimmer roosteren en plannen en aan het vergroten van voorspelbaarheid voor rechtzoekenden door betere communicatie. In 2021 zijn de knelpunten in kaart gebracht en is gezamenlijk bepaald wat er nodig is om tijdiger en voorspelbaarder te worden. Vervolgens is in 2022 Rechtspraakbreed met diverse verbetermogelijkheden en experimenten aan de slag gegaan.

Lokale aanpak

In alle gerechten wordt actief gewerkt aan het vergroten van de tijdigheid en voorspelbaarheid. Elk gerecht doet dit op zijn eigen wijze, met verschil in aanpak en verschil in intensiteit. Gerechten kijken welke ‘versnellers’ er in hun lokale situatie mogelijk zijn om de duur van procedures te verkorten.

Er is een landelijk netwerk opgericht waarbij gerechten succesvolle ‘versnellers’, kennis en ervaring kunnen uitwisselen. Daarnaast is alle gerechten het aanbod gedaan om (externe) ondersteuning te krijgen op het gebied van projectmanagement en/of procesoptimalisatie. Van de 17 gerechten hebben 12 aangegeven hiervan gebruik te willen maken. Omdat de behoefte van ieder gerecht verschilt, wordt zoveel mogelijk maatwerk geleverd.

²¹ Voor het werken volgens de nieuwe doorlooptijdstandaarden geldt als randvoorwaarde dat de Rechtspraak beschikt over voldoende capaciteit en er geen achterstanden zijn.

Inlopen werkvoorraden

Bij ieder gerecht wordt prioriteit gegeven aan het inlopen van achterstanden. Zij worden hierbij ondersteund door een landelijke inloopkamer. Deze inloopkamer bestaat uit vijf inloopteams die zaken van een gerecht kunnen overnemen. De inloopteams hebben samen 45 nieuwe gerechtsjuristen opgeleid. Er zijn inloopteams voor familierecht, civiel recht (zowel eerste aanleg als hoger beroep), strafrecht en bestuursrecht. In totaal hebben zij in 2022 ruim 17.000 zaken voor verschillende gerechten afgehandeld. Daarnaast zijn er sinds 2021 door de rechtbank Zeeland-West-Brabant in samenwerking met andere gerechten bijna 5.000 'oude' zaken uit het rijksbelastingrecht afgerond (van in totaal 7.000 zaken). Dit was mogelijk door een tijdelijke ministeriële regeling waardoor onderlinge bijstand tussen gerechten mogelijk is. Ook gerechtshoven hebben elkaar bijstand verleend om belastingzaken af te doen. Ook dit werd mogelijk gemaakt door een tijdelijke ministeriële regeling.

Goede planning is belangrijk

Omdat de capaciteit bij de Rechtspraak vooralsnog schaars is en de werkdruk hoog is, moet het rooster- en planproces zo zijn ingericht dat medewerkers rust en regelmaat ervaren in het rooster en daardoor hun tijd optimaal kunnen benutten. Nadat in 2021 de huidige situatie en potentiële verbeterkansen werden onderzocht, is begin 2022 een landelijk raamwerk ontwikkeld om het rooster- en planproces binnen de Rechtspraak te verbeteren en verder te professionaliseren. In 2022 zijn twee rechtbanken gestart met de invoering van dit raamwerk. In 2023 zullen nog acht gerechten volgen. Verder zijn landelijke functieprofielen opgesteld voor de functie van roosteraar en planner en is een opleiding voor deze functies ontwikkeld. Twee promovendi van de Universiteit Twente doen onderzoek naar wiskundige modellen waarmee de Rechtspraak efficiënter kan roosteren en plannen.

We doen wat we zeggen en zeggen wat we doen

Verbetering van de communicatie met rechtzoekenden is een van de belangrijkste speerpunten van het programma Tijdige rechtspraak. Na de start in 2021 zijn in 2022 voor verschillende zaakstromen de brieven aan rechtzoekenden herschreven en opnieuw vormgegeven. Verder is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om hulpmiddelen te ontwikkelen om rechtzoekenden in staat te stellen hun zaak te volgen en medewerkers beter toe te rusten om de toegezegde termijnen te halen. In de teams binnen de gerechten wordt gesproken over het belang van voorspelbaarheid en wat eenieder kan bijdragen om dit te verbeteren. Er worden workshops gegeven over bewustwording om de rechtzoekende centraal te stellen. Ook zijn hulpmiddelen ontwikkeld, waardoor gerechten zelf aan de slag kunnen met het werken aan voorspelbaarheid. Een voorbeeld hiervan is een track & trace hulpmiddel waarmee rechtzoekenden hun zaak kunnen volgen.

Sturing met cijfers

Om goed te kunnen sturen op de doorlooptijden, is gedegen management-informatie nodig. Pas dan is zichtbaar hoe het staat met de rechtszaken en waar het eventueel (logistiek) spaak loopt in een procedure. Voor vrijwel alle rechtsgebieden zijn de informatiesystemen in 2022 verder ontwikkeld en digitaal ontsloten, waardoor omvang, locatie en ouderdom van de zaken beter inzichtelijk zijn. Er zijn workshops georganiseerd om leidinggevendenden met behulp van deze informatiesystemen beter te leren sturen met cijfers.

Veranderen kost tijd

Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat er in het kader van het programma Tijdige rechtspraak een verandering op gang is gekomen. Tegelijk heeft de Rechtspraak geconstateerd dat er meer nodig is dan we aanvankelijk dachten om de doorlooptijden te halen en achterstanden weg te werken. Onder andere vanwege de coronacrisis en het mogelijk daaraan gerelateerde hogere verzuim en het tekort aan rechters, hebben de gerechten meer tijd nodig om de verbeteringen te realiseren.

Verandering kost tijd en capaciteit. De Rechtspraak is meer rechters gaan opleiden, en hoewel de bezetting gestaag toeneemt, is de inzetbaarheid van rechters en raadsheren in het primaire proces de afgelopen tien jaar afgenomen. De afname wordt veroorzaakt door de toename van het gebruik van de partiële arbeidsparticipatie senioren (PAS), door de tijd die het begeleiden van rechters en raadsheren in opleiding kost én door de toegenomen inzet van rechters en raadsheren in andersoortige functies (zoals leidinggevende of in IT-projecten). Daarnaast speelt een toename van de complexiteit van zaken en wetgeving een belangrijke rol bij de personeelsbehoefte.

De productiviteitscijfers (paragraaf 6.1.2) geven aan dat de productiviteit weer langzaam stijgt ten opzichte van de periode voor de coronacrisis. In paragraaf 6.1.3. is zichtbaar dat de werkvoorraad in 2022 ten opzichte van 2021 bij de rechtbanken en gerechtshoven gemiddeld gelijk is gebleven. In sommige rechtsgebieden zijn grote achterstanden weggewerkt, maar in andere rechtsgebieden is de voorraad juist toegenomen. Bij de gerechtshoven heeft dit op het gebied van belastingrecht voor een groot deel te maken met de eerder genoemde no cure, no pay-zaken. In paragraaf 6.1.4. is te zien dat de door de Rechtspraak zelf ontwikkelde normen voor doorlooptijden nog vaak niet worden gehaald. Hier speelt ook het wegwerken van nog bestaande achterstanden een rol. Het is op dit moment nog niet mogelijk om een goede vergelijking met 2021 te maken, omdat de normen voor doorlooptijden toen nog volop in ontwikkeling waren.

RECHTZAAK: CARLO DOODGESCHOPT OP MALLORCA

In de nacht van 13 of 14 juli 2021 raakt Carlo uit Waddinxveen dodelijk gewond bij een vechtpartij op de boulevard van El Arenal op Mallorca. Hij overlijdt vier dagen later. Een Nederlandse vriendengroep heeft eerder die nacht al verschillende mensen aangevallen in dit uitgaansgebied. Uit deze groep moeten negen verdachten zich voor de rechter verantwoorden.

DE OFFICIEREN VAN JUSTITIE

Uit het dossier doemt het beeld op van een groep die erop uit was om die avond te vechten. Getuigen verklaren over hevige geweldsexplosies in het uitgaansgebied van El Arenal. Hoewel de aanval op Carlo niet op beeld staat, zijn er diverse filmbeelden van andere momenten tijdens deze geweldsuitbarstingen, waaronder beelden van mishandelingen. Tijdens het onderzoek heeft de politie meer dan 60 getuigen gehoord, 20 telefoons en andere gegevensdragers onderzocht, camerabeelden geanalyseerd en gesprekken en telefoonlijnen afgeluisterd. Ook is DNA-onderzoek uitgevoerd en is een politie-informant ingezet. In combinatie met diverse uitgebreide verklaringen van getuigen en deels ook van verdachten, heeft dit inzicht gegeven in wie welke rol heeft gehad. Het Openbaar Ministerie eist celstraffen oplopend tot tien jaar en werkstraffen tegen acht jongemannen voor hun aandeel in het geweld. Een negende verdachte zou vrijgesproken moeten worden.

DE ADVOCATEN VAN DE JONGEMANNEN

De advocaten van de verdachten hebben de vriendengroep op verschillende punten verdedigd. De verdachten hebben verschillende geweldshandelingen bekend, maar ontkennen allemaal betrokken te zijn geweest bij de dodelijke mishandeling van Carlo. Zij zeggen ook allemaal niet te hebben gezien wat er met Carlo is gebeurd. Volgens de advocaat van hoofdverdachte S.B. uit Hilversum, tegen wie het Openbaar Ministerie tien jaar cel eist vanwege diens 'initiërende rol', is niet duidelijk geworden 'wat er door wie bij Carlo is gedaan'. Het OM zou volgens de raadsman selectief hebben 'geschopt' uit afgelegde verklaringen die niet overeenkomen met camerabeelden. Ontlastende verklaringen zijn genegeerd. In de media en ook door de officier van justitie is een beeld geschetst van een groep jongens die 'op oorlogspad' was. De raadslieden verzetten zich tegen dat beeld. Er is sprake van een *trial by media* en daar zou in de strafmaat rekening mee moet worden gehouden. Alle advocaten bepleiten vrijspraak van de verdachten van betrokkenheid bij de dood van Carlo.

DE RECHTBANK MIDDEN-NEDERLAND

Er was op Mallorca sprake van zinloos en extreem groepsgeweld, waarbij ieders aandeel heeft bijgedragen aan de dood van Carlo. De groep van de verdachten heeft gezamenlijk geweld uitgeoefend tegen Carlo's vriendengroep. Carlo is daarbij in zijn gezicht gestompt en achterover gevallen. Vervolgens hebben meerdere jongens hem tegen zijn bovenlichaam en hoofd getrapt. Voor de rechtbank staat vast dat hoofdverdachte S.B. in elk geval Carlo heeft geschopt. Zo zat het DNA van Carlo op de schoen van deze 20-jarige verdachte. Ook wijst een getuige hem aan als één van de jongens die op Carlo inschopten. De rechtbank vindt daarom dat S.B. medepleger van de doodslag op Carlo is. Ook een andere jongen heeft volgens de rechtbank geschopt, maar de rechtbank weet niet wie. S.B. krijgt een gevangenisstraf van zeven jaar voor de doodslag op Carlo en voor het andere geweld. Voor dat andere geweld krijgen vier verdachten 30 maanden celstraf. De andere verdachten krijgen 18 en 12 maanden celstraf. Eén verdachte krijgt een taakstraf van 150 uur en één verdachte wordt vrijgesproken. De rechtbank straft de meeste verdachten fors hoger dan het Openbaar Ministerie heeft geëist. Volgens de rechtbank hebben zij een wezenlijke rol gehad in het geweld dat uiteindelijk heeft geleid tot de tragische en zinloze dood van Carlo. De meeste verdachten en het OM zijn in beroep gegaan tegen de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland.

Lees ook de volledige uitspraken en een overzicht: ECLI:NL:RBMNE:2022:4615, 4617, 4619, 4621, 4623, 4616, 4618, 4620, 4622, 4623

3

TOEGANKELIJKE EN TRANSPARANTE RECHTSPRAAK

De Rechtspraak moet toegankelijk zijn voor iedereen. Drempels die een effectieve toegang tot de rechter belemmeren, zijn onwenselijk.

De Rechtspraak werkt er daarom aan om digitaal, fysiek en telefonisch goed bereikbaar te zijn voor iedereen en om informatie te verstrekken in begrijpelijke taal.

Rechterlijke beslissingen moeten zijn voorzien van een deugdelijke motivering, uitspraken worden in het openbaar gedaan en zo veel mogelijk gedeeld. De Rechtspraak streeft er actief naar een effectieve en duurzame organisatie te zijn.

Hieronder leest u hoe de Rechtspraak in 2022 heeft gewerkt aan toegankelijke en transparante rechtspraak.

3.1 DIGITALE TOEGANKELIJKHEID

De Rechtspraak wil digitaal toegankelijk zijn voor alle procespartijen. De Rechtspraak gaat de komende jaren het indienen van een zaak, de uitwisseling van stukken, het inzien van het dossier en communicatie over een zaak steeds meer digitaal mogelijk maken.

De Rechtspraak heeft hier in 2022 onder andere via het project Digitale Toegankelijkheid (DT) aan gewerkt. De volgende resultaten op het gebied van het digitaal toegankelijk maken van rechtspraak zijn in 2022 behaald:

- Sinds 1 februari 2022 kunnen advocaten in verplichte zorgzaken op vrijwillige basis digitaal communiceren met de rechtbank Gelderland. Dit was vijf maanden later voor advocaten bij alle rechtbanken mogelijk. Verplichte zorgzaken is de tweede zaakstroom die via het project Digitale Toegang Civiel/Bestuur (DT) digitaal toegankelijk is gemaakt. Voor de eerste zaakstroom, beslagrekeningen, was het in 2021 al mogelijk landelijk digitaal te procederen.
- De pilot voor digitaal procederen in de zaakstroom rijksbelastingen bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden is afgerond met een positieve evaluatie. De landelijke invoering start in 2023. Digitaal procederen in de zaakstroom gemeenschappelijk verzoek echtscheiding is bij verschillende rechtbanken getest en de pilot wordt naar meer rechtbanken uitgebreid.
- Sinds 1 februari 2022 behoort faxen met de Rechtspraak tot het verleden. Veilige e-mail (en in de toekomst voor steeds meer zaakstromen via het webportaal op Mijn Rechtspraak) is daarvoor in de plaats gekomen om vertrouwelijke informatie versleuteld en veilig te delen.
- Met de Aanpak Toegankelijke Communicatie (ATC) zijn in 2022 stappen gezet in het verbeteren van de communicatie met rechtzoekenden met behulp van kennis uit (klantreis)onderzoeken. Zo ontwikkelt de Rechtspraak (digitale) hulpmiddelen waarmee rechtzoekenden makkelijker hun weg vinden binnen

juridische procedures. Er is bijvoorbeeld een keuzehulp²² ontwikkeld bij het formuleren van een reactie op een civiele dagvaarding en is er een schrijfmaatje²³ die je helpt bij het schrijven van een reactie op een kantondagvaarding.

- Wettelijke vertegenwoordigers, zoals bewindvoerders, kunnen niet altijd inloggen bij overheidsdiensten om zaken te regelen voor hun cliënten. Een wettelijke vertegenwoordiger moet bijvoorbeeld op papier aangifte doen bij de Belastingdienst. Dat kost meer tijd. Met een automatische controle van de wettelijke vertegenwoordigersrelatie (WVR) is aan die omslachtige manier van werken voor openbare, professionele bewinden een einde gekomen. Sinds 2022 kunnen zij nu namens hun cliënten bij Mijn Belastingdienst inloggen om direct de handeling uit te voeren. Bij de inlog wordt via de door de Rechtspraak gebouwde WVR-database automatisch gecontroleerd of de bewindvoerder daartoe bevoegd is.
- Sinds 4 februari 2022 bieden alle rechtbanken de mogelijkheid tot het digitaal regelen van bewindszaken via Mijn Bewind. Stapsgewijs schrijven de rechtbanken bewindvoerders aan met de vraag zich aan te melden voor Mijn Bewind. Steeds meer particuliere bewindvoerders maken daarvan gebruik.
- Werken met het Digitaal Werkdossier (DWD) is in 2022 voor steeds meer zaakstromen beschikbaar gekomen. Door papieren documenten te digitaliseren met een scanner is het ook mogelijk om het DWD al te gebruiken voordat voor een zaakstroom digitaal procederen mogelijk is. Hiermee zijn inmiddels zes gerechten bezig.

22 <https://www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/dagvaarding-gekregen/reageren-dagvaarding-kantonrechter#:~:text=Schrijf%20een%20brief%20of%20e,rolzitting%20staat%20in%20de%20dagvaarding>).

23 <https://www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/dagvaarding-gekregen/reageren-dagvaarding-kantonrechter/Paginas/schrijfmaatje.aspx#:~:text=Zo%20werkt%20het%20Schrijfmaatje%3A&text=U%20vult%20gegevens%20over%20de,iemand%20bespreken%20als%20u%20wilt>

3.2 ONLINE ZITTINGEN

De Rechtspraak heeft in 2022 een visie op het houden van online zittingen vastgesteld. Op basis van deze visie is een plan van aanpak opgesteld waarin online zittingen verder worden geprofessionaliseerd. Deze aanpak loopt over drie sporen: het vakinhoudelijke spoor, het maatschappelijke spoor en het voorzieningenspoor. Vakinhoudelijk worden de spelregels voor online zittingen vastgesteld. In het maatschappelijke spoor worden ketenpartijen erbij betrokken. En in het voorzieningenspoor wordt een systeem ontwikkeld om online zittingen te kunnen houden. Er zijn twee regievoerders aangesteld die de voortgang en samenhang van deze drie sporen bewaken en het plan van aanpak uitvoeren. In 2023 moeten de ontwikkeling van het systeem en de spelregels grotendeels gereed zijn. Voorwaarde voor succesvolle voortzetting van het houden van online zittingen als gereedschap van de rechter is realisatie van wetgeving die dit blijvend mogelijk maakt. De eerste stappen daartoe heeft het ministerie van JenV gezet.

3.3 PUBLICEREN VAN MEER UITSPRAKEN

Met het programma Meer en verantwoord publiceren geeft de Rechtspraak vorm aan de ambitie om meer gerechtelijke uitspraken te publiceren. In 2022 is een analyse uitgevoerd naar de aantallen en aard van de afdoeningen in de 1,4 miljoen zaken die de Rechtspraak in 2021 heeft behandeld, welk deel daarvan leidt tot een uitspraak en op welke wijze deze al dan wordt niet gepubliceerd. Tevens is een plan gemaakt om de komende jaren het aantal gepubliceerde uitspraken structureel te verhogen. In 2022 is het aantal gepubliceerde uitspraken gestegen van 45.100 naar 49.800. Meer hierover vindt u in paragraaf 6.1.4.

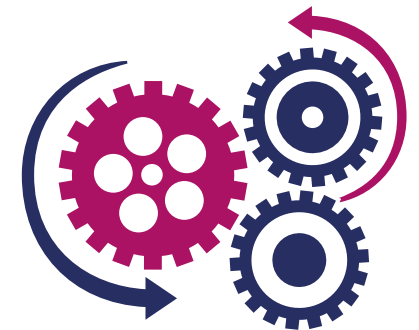
3.4 VERNIEUWING PRIMAIRE PROCESSYSTEMEN

In 2022 is gestart met project Vernieuwing Procesondersteuning (VPO). Met VPO worden de oude administratieve systemen binnen tien jaar vervangen. Daarnaast gaat VPO oplossingen bieden in de administratieve logistiek van digitale dossiers, zaken en stukken om digitaal werken mogelijk te maken. De oude systemen die worden vervangen zijn immers ontworpen voor administratieve ondersteuning van het toen analoge werkproces.

De vernieuwing van het primair proces systeem voor het strafrecht (Basisplan straf) wordt inmiddels voorbereid. Naast de ontwikkeling van de primaire informatievoorziening, gaat veel aandacht uit naar het maken en uitvoeren van samenwerkingsafspraken met het OM en de voorbereiding op de herziening van het Wetboek van Strafvordering.

3.5 EXTERN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

In 2022 zijn 37 aanvragen binnengekomen voor medewerking van de Rechtspraak aan wetenschappelijk onderzoek door externe onderzoekers. Hiervan zijn tot op heden 30 aanvragen afgehandeld en is 29 keer medewerking toegezegd. Eén aanvraag is afgewezen en de rest is nog in behandeling. De afgewezen onderzoeksaanvraag betrof een verzoek om mee te denken over de wenselijkheid van nieuwe wetgeving op het gebied van het strafrecht. Omdat dit verzoek raakte aan de politieke wenselijkheid van dergelijke wetgeving, is gelet op de scheiding der machten besloten geen medewerking te verlenen.

RECHTSZAAK: SRI LANKAASE ADOPTIE

Een Sri Lankaanse vrouw is niet in staat om aan de hand van haar summiere adoptiepapieren haar biologische ouders te traceren. Zij stelt de Nederlandse staat en de stichting Kind en Toekomst hiervoor aansprakelijk. De rechtbank Den Haag honoreerde het beroep van de staat en de bemiddelingsorganisatie op verjaring. Nu is het hof in Den Haag aan zet.

ADVOCAAT VAN DE GEADOPTEEERDE VROUW

Haar adoptie is onzorgvuldig tot stand gekomen, waardoor de vrouw nu in onzekerheid verkeert over haar afkomst en de omstandigheden waaronder zij is afgestaan. De Nederlandse staat en de stichting Kind en Toekomst wisten dat er structurele misstanden waren met adopties vanuit Sri Lanka. Toch zijn alle waarschuwingssignalen genegeerd en is de staat adopties uit Sri Lanka mogelijk blijven maken. Bovendien heeft de staat onvoldoende toezicht gehouden op het werk van bemiddelingsorganisaties. Ook de stichting Kind en Toekomst heeft talloze waarschuwingssignalen gehad en genegeerd. Zij heeft actief een bijdrage geleverd aan het in stand houden van het systeem waarbij in Sri Lanka commerciële adopties werden uitgevoerd zonder deugdelijke maatregelen om het belang van het kind te waarborgen. De vrouw wil dat het hof bepaalt dat de staat en de stichting onrechtmatig hebben gehandeld en ze veroordeelt om haar schade te vergoeden.

DE STAAT EN DE ADOPTIESTICHTING KIND EN TOEKOMST

Op advies van de Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie in het Verleden (COIA) heeft de staat excuses aangeboden en toegezegd een expertisecentrum te zullen oprichten ter ondersteuning van geadopteerden bij juridische vraagstukken en afstammingsonderzoek. De staat heeft het verjaringsverweer in hoger beroep laten vallen, de stichting niet. Er was volgens de stichting grote armoede in Sri Lanka en ongehuwd moederschap werd ook als een schande werd gezien. Ongehuwde moeders en hun kinderen werden geregeld verstoten door hun familie. Als de vader de moeder in de steek liet na het horen van de zwangerschap, kon de moeder vaak niet anders dan het kindje afstaan. De biologische moeder wilde hierna dan geregeld onvindbaar blijven om de eerdergenoemde schande te voorkomen. De stichting mocht vertrouwen op het onderzoek door de Sri Lankaanse kinderbescherming en de controle door de Sri Lankaanse rechter.

HET GERECHTSHOF DEN HAAG

Het beroep van de stichting op verjaring is onredelijk. Deze zaak kan dus inhoudelijk worden behandeld. De staat en de stichting Kind en Toekomst hebben onrechtmatig gehandeld. Ze hebben gehandeld in strijd met de op hen rustende verplichtingen. Ze hebben te zeer vertrouwd op controle door de Sri Lankaanse autoriteiten en hadden ieder vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheid meer kunnen én moeten doen om de onzekerheid bij de vrouw over haar afkomst te voorkomen. De staat had beter toezicht bij de stichting Kind en Toekomst moeten houden en striktere, meer individuele, controle-eisen moeten stellen. De staat heeft 2 inspecties uitgevoerd bij de stichting. Uit niets blijkt dat is doorgevraagd naar de wijze waarop de stichting dacht haar verplichtingen na te komen. De mogelijkheid van schade is voldoende aannemelijk. In een schadestaatprocedure zal moeten worden vastgesteld of de vrouw een schadevergoeding toekomt, en zo ja tot welk bedrag.

Lees ook de volledige uitspraak: [ECLI:NL:GHDHA:2022:1248](#)

4

MAATSCHAPPELIJKE RECHTSPRAAK

De Rechtspraak innoveert niet enkel op technologisch gebied maar ook op procesrechtelijk gebied ter vervulling van haar maatschappelijke taak. Ze sluit daarbij nauw aan bij de behoeften en problemen in de samenleving. De Rechtspraak neemt actief deel aan het maatschappelijk debat en werkt betrouwbaar samen met ketenpartners en in relevante netwerken. De onpartijdige en onafhankelijke rol van de rechter blijft hierbij gewaarborgd.

Hieronder leest u hoe de Rechtspraak in 2022 heeft gewerkt aan maatschappelijke rechtspraak.

4.1 SAMENWERKEN IN NETWERKEN

De Rechtspraak werkt actief samen met verschillende partijen en belanghebbenden in de rechtspraak, denk bijvoorbeeld aan partijen uit de strafrechtketen of overleg met de advocatuur. Deze samenwerking vindt plaats op landelijk en op arrondissementsniveau. De samenwerking is belangrijk en noodzakelijk om het rechtssysteem zo goed mogelijk te laten functioneren. Het rechtssysteem is een stelsel met onderling van elkaar afhankelijke actoren dat gebaat is bij een goed uitgekiende samenwerking. De onderwerpen en thema's die tijdens deze overleggen worden besproken, lopen uiteen van praktische zaken tot kwesties over het bieden van rechtsbescherming. Ze gaan nooit over de inhoud van individuele zaken of beslissingen die rechters zouden moeten nemen. Binnen de samenwerking staan de rechterlijke onpartijdigheid en onafhankelijk altijd voorop.

4.1.1 In het strafrecht

Het werk in de strafrechtketen bestaat kort gezegd uit opsporing (politie), vervolging (OM) en berechting (Rechtspraak) van verdachten en de uitvoering van opgelegde straffen. Ook andere organisaties, zoals de reclassering, zijn daarbij betrokken. De verschillende instanties hebben hierbij hun eigen taken en bevoegdheden. Zij werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid institutioneel en organisatorisch samen – landelijk en lokaal.

De strafrechtketen is een complex geheel van logistiek en vakinhoudelijk van elkaar afhankelijke instanties met ieder een eigen taak en rol in het strafproces. Door deze bril moet naar 'ketenprestaties' worden gekeken; de strafrechtketen is geen bedrijf. Dat neemt niet weg dat er een overkoepelende gezamenlijke maatschappelijke opdracht is van goed verlopende en tijdige strafrechtelijke procedures.

Vanwege de organisatorische onderlinge afhankelijkheid is samenwerking een noodzakelijke voorwaarde voor een goed functionerende strafrechtketen. De Rechtspraak heeft de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet in het bijdragen aan de verbetering van deze netwerkaanpak.

De Rechtspraak neemt deel aan het Bestuurlijk Ketenberaad (BKB), waarbij ketenorganisaties en het ministerie van JenV op strategisch niveau afspraken maken over de samenwerking en de beoogde prestaties van de strafrechtketen. Belangrijke thema's zijn de aanpak van zaakvoorraden en doorlooptijden, waaronder zedenzaken, digitalisering, wijkrechtspraak en de voorbereiding op het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering.

Onder de paraplu van het BKB is per 1 januari 2023 het programma Digitalisering Strafrechtketen (PDSK) afgerond. Met dit programma zijn belangrijke stappen in de digitalisering van de strafrechtketen gezet. Zo is er een Ketendoelarchitectuur (KDA) vastgesteld, die staat voor het verhogen van de uitwisselbaarheid van informatie in de strafrechtketen. Dit zorgt voor een betere informatie-uitwisseling binnen de strafrechtketen, zoals de uitwisseling van multimedia. Dit is belangrijk bij het delen van audiovisueel bewijsmateriaal en 'digital born' processtukken. Digitale communicatie met advocaten, verdachten en slachtoffers wordt mogelijk gemaakt. Het programma wordt vanaf 2023 door de betrokken BKB-instanties structureel voortgezet in DDS (Duurzaam Digitaal Stelsel).

In opdracht van het BKB is het Actieplan Strafrechtketen opgesteld in een brede samenwerking tussen politie, OM, Rechtspraak, ministerie van JenV, CJIB en overige executiepartners zoals de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), de drie reclasseringsorganisaties (3RO) en de Raad voor de Kinderbescherming.²⁴ Dit actieplan richt zich onder andere op versnelling van doorlooptijden en het terugdringen van de voorraden strafzaken, onder andere door de inzet van

(super)snelrecht in alle arrondissementen en een betere benutting van snelrecht(zittingscapaciteit).

Als vervolg op het actieplan heeft het BKB in november 2020 een Realisatieteam Actieplan (RT)²⁵ in het leven geroepen, waarin vertegenwoordigers van de verschillende organisaties van de strafrechtketen, waaronder ook de Rechtspraak, de afspraken van het actieplan uitvoeren. De inzet van het Realisatieteam heeft mede geleid tot een stijging van het aantal zaken dat via (super)snelrecht in 2022 is afgedaan. Dat heeft een positief effect gehad op de doorlooptijden.

De landelijke inloopkamer strafrecht heeft het afgelopen jaar nauw samengewerkt met het Parket Centrale Verwerking Openbaar Ministerie (CVOM). Een indeling in vier categorieën zaken met daaraan gekoppelde behandeltijden voor de zitting, maakt dat het CVOM een veel beter en gedetailleerder zicht heeft op de concrete zaakvoorraad en de voor afdoening van die zaakvoorraad benodigde zittingstijd, en dus zittingen per rechtbank. De werkvoorraden zijn hierdoor inzichtelijk geworden. Verder blijkt dat de werkwijze van de inloopkamer efficiënt is: meer rendement per zitting en dus een positief effect op de zaakvoorraden.

In het structurele OM/ZM-overleg wordt de omvang en de ontwikkeling van de voorraden strafzaken besproken aan de hand van de gezamenlijk ontwikkelde monitor. Deze monitor, die aan de gerechten en parketten wordt toegestuurd, geeft inzicht in de in- en uitstroom van strafzaken en geeft een overzicht van de zaakvoorraden. Dit overzicht is bedoeld om te worden gebruikt bij de samenwerking tussen gerechten en parketten.

²⁴ Het Actieplan Strafrechtketen is opgesteld naar aanleiding van het in de zomer van 2020 verschenen PwC rapport Doorlichting Strafrechtketen. Daaruit volgt dat de urgentie om het functioneren van de strafrechtketen en de samenwerking daarbinnen te verbeteren groot is.

²⁵ Het Realisatieteam ging in april 2023 op in het Coördinerend Ketenberaad, waaraan de Rechtspraak ook deelneemt.

De Raad voor de rechtspraak en het College van procureurs-generaal hebben op 22 november 2022 een professionele ontmoeting georganiseerd tussen presidenten en hoofdofficiëren over het onderwerp 'samenwerking en achterstanden'. De top 10 van reeds eerder in het verleden gemaakte afspraken is herbevestigd. Afgesproken is dat de gerechten en parketten met de resultaten van deze ontmoeting 'lokaal' aan de slag zullen gaan. In de zomer van 2023 wordt de stand van zaken geëvalueerd en worden de resultaten daarna landelijk besproken. Dit alles is gericht op een betere beheersing van de zaakvoorraden en verbetering van doorlooptijden. Het sluit aan bij een doelstelling van het BKB om de lokale/regionale samenwerking te versterken.

Slachtoffers

De Rechtspraak heeft deelgenomen aan het Programma Wet uitbreiding slachtofferrechten (WUS) om de WUS te kunnen invoeren. Een aantal onderdelen van de WUS is in 2022 in werking getreden. Voor andere onderdelen is de invoering voorbereid.

4.1.2 In het familie- en jeugdrecht

De zorgen die in het jaarverslagen van 2020 en 2021 zijn geuit duren onverminderd voort. Ouders en vooral kinderen krijgen regelmatig niet of te laat de noodzakelijk hulp. Rechterlijke beslissingen worden regelmatig onvoldoende of te laat uitgevoerd. Sommige gevolgen zijn onomkeerbaar. Rechters luidden de noodklok middels een brandbrief²⁶ aan de verantwoordelijke bewindslieden over de toenemende zorgen over het jeugd(straf)recht. In november 2022 kwam het bericht van de inspecties naar buiten dat jongeren niet kunnen rekenen op goede opvang in justitiële jeugdinrichtingen. Naast het feit dat de opvang en begeleiding van kinderen binnen het jeugdrecht adequaat en veilig dient te zijn, is het essentieel voor het vertrouwen in de Rechtspraak dat vonnissen en beschikkingen

ook (op tijd) worden uitgevoerd. De Rechtspraak blijft in gesprekken met de bewindslieden en ketenpartners aandacht vragen voor deze problematiek.

In 2021 is geconstateerd dat het Uniform Hulpaanbod (UHA) vanwege de wachtlijsten aan slagkracht verliest. De Rechtspraak heeft daarom het initiatief genomen om samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van JenV het UHA weer meer slagkracht te geven. Ook op lokaal niveau vinden binnen de meeste arrondissementen overleggen plaats tussen onder meer Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming en de Rechtspraak. In deze overleggen wordt in algemene zin informatie uitgewisseld over actuele ontwikkelingen en knelpunten.

Een commissie van familie- en jeugdrechters en gerechtsjuristen, ondersteund door externe deskundigen, heeft in 2022 een reflectietraject uitgevoerd waarbij veel gesprekken zijn gevoerd met ketenpartners over rechtsbescherming in jeugdbeschermings- en gezag- en omgangszaken. Het rapport over dit reflectietraject is in februari 2023 gepubliceerd. De aanbevelingen van de reflectiecommissie worden in 2023 verder uitgewerkt.

4.1.3 In het vreemdelingenrecht

De Rechtspraak maakt al sinds lange tijd deel uit van de Migratieketen. Deze keten wordt in hoge mate, waar het asiel betreft, bepaald door de actuele ontwikkelingen in de wereld maar ook door Europese afspraken en regelgeving. De Rechtspraak denkt mee hoe door goede afstemming in ketenverband met opvolgende ketenpartners zo efficiënt mogelijk vreemdelingenzaken kunnen worden afgedaan. Zo is er structureel overleg over de in- en uitstroombegrotingen van de IND en de Rechtspraak. Doel daarvan is zo snel mogelijk inzicht te krijgen in het aantal zaken dat bij de ene organisatie in- en uitstroomt en de gevolgen die dat heeft voor de instroom van zaken bij de andere organisatie.

²⁶ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechters-luiden-noodklok-over-voortdurende-verslechtering-van-zorg-voor-kwetsbare-kinderen-.aspx>

Extra aandachtspunt in 2022 was de zaakinstroom op grond van de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (BNTB). Dit betreft zaken waarbij de IND niet binnen de wettelijke termijn beslist en een vreemdeling hiertegen beroep instelt bij de rechtbank. In 2022 ging het om ruim een kwart van de totale instroom vreemdelingenzaken. Een groot deel van de huidige capaciteit wordt hierdoor ingezet op de behandeling van de BNTB. Dit gaat ten koste van de behandeling van overige vreemdelingenzaken. Zie daarvoor ook paragraaf 1.6.2.

4.1.4 In het algemeen bestuursrecht

Binnen het domein van het algemene bestuursrecht wordt op arrondissementsniveau met uitvoeringsorganisaties die met regelmaat als procespartij optreden, zoals het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Belastingdienst en de Sociale Verzekeringsbank (SVB) gesproken over mogelijke knelpunten in het proces en/of de samenwerking.

4.1.5 In het civiel recht

Op civiel terrein worden periodiek signaleringsoverleggen gevoerd met belanghebbenden, zoals met de Koninklijke Beroepsvereniging van Gerechtsdeurwaarders (KBvG). Daarnaast heeft de Rechtspraak in 2022 deelgenomen aan een aantal door het ministerie van JenV georganiseerde thematafelsessies met belanghebbenden over schuldenproblematiek. De thematafelsessies geven uitvoering aan de motie Van Beukering-Huijbregts c.s. waarin het kabinet is verzocht te kijken naar het huidige stelsel van maatschappelijk verantwoorde incasso en deurwaardersactiviteiten en verbeteringen in kaart te brengen.

4.1.6 Internationaal en Europees

Ter bevordering van de rechtsstaatontwikkeling en de kwaliteit zet de Rechtspraak in op actieve deelname aan een aantal belangrijke internationale netwerken. Waar de andere staatsmachten een duidelijkere vertegenwoordiging op Europees niveau kennen binnen de bestaande EU instellingen, is de rechtsprekende macht over verschillende netwerken verdeeld. Deze netwerken ontwikkelen standaarden over de onafhankelijkheid van de Rechtspraak. Zo worden er opinies, gemeenschappelijke standaarden en rapporten ontwikkeld door het European Networks of Councils for the Judiciary (ENCJ), maar ook in verschillende commissies van de Raad van Europa.

Door deel te nemen aan de verschillende Europese netwerken, draagt de Nederlandse Rechtspraak bij aan het versterken van de rechterlijke macht binnen Europa. Verscheidene experts vanuit de Rechtspraak namen in 2022 deel aan projecten van het ENCJ. Nederland is als een van de oprichters van het ENCJ erg actief binnen het netwerk en is altijd nauw betrokken geweest bij het bestuur van het ENCJ.

Naast samenwerking in netwerken kunnen internationaal georiënteerde rechters en Rechtspraakmedewerkers deelnemen aan bilaterale en multilaterale projecten. Voorbeeld van een multilateraal project is de samenwerking sinds 2015 met de Bosnische Rechtspraak. Begin 2022 is voor de derde keer een project opgestart tussen de Bosnische, Noorse en Nederlandse Rechtspraak. Het project zet zich in voor de versterking van het bestuur van de Bosnische Raad en verbetering van de kwaliteit van de strafrechtelijke afdelingen van de rechtbanken.

4.1.7 Rechtsgebied overstijgend

De overleggen en samenwerkingen waar de Rechtspraak aan deelneemt, zijn niet altijd per rechtsgebied afgebakend, maar overstijgen ook rechtsgebieden. Een voorbeeld hiervan is het signaleringsoverleg met de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) en het signaleringsoverleg tussen de Nationale ombudsman, het Juridisch Loket, de Raad van State en de Rechtspraak. Dit laatste overleg staat nog in zijn kinderschoenen, maar de meerwaarde wordt reeds door alle betrokken partijen gezien. In het overleg worden trends en signalen gedeeld. De meerwaarde van dit overleg is dat het rechtsgebied overstijgend is en dat de Nationale ombudsman en het Juridisch Loket vanwege hun plek in de keten eerder en/of andere signalen krijgen dan de Raad van State en de Rechtspraak.

Met de Raad voor Rechtsbijstand is jaarlijks bestuurlijk overleg en worden relevante actuele ontwikkelingen uitgewisseld in het domein van rechtspraak en rechtsbijstand. Om op de hoogte te blijven van belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de stelselherziening gefinancierde rechtsbijstand, is de Raad voor de rechtspraak aangesloten bij de stuurgroep en kerngroep Stelselherziening gefinancierde rechtsbijstand. Deze overleggen vinden op initiatief van het ministerie van JenV plaats met een aantal belanghebbenden, zoals de NOvA, het Juridisch Loket, de Raad voor de Rechtsbijstand, Divosa en de Mediatorsfederatie.

Ten slotte vinden er tussen het ministerie van JenV, in het bijzonder met het Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving (DGRR), en de Raad voor de rechtspraak meerdere keren per jaar bestuurlijke overleggen plaats. Deze overleggen dienen om relevante actuele ontwikkelingen te bespreken op het terrein van rechtspraak. Ook is er op ambtelijk niveau overleg over innovatieve projecten bij de Rechtspraak en projecten onder de vlag van stelselherziening rechtsbijstand om best practices uit te wisselen en te stimuleren dat ontwikkelingen op elkaar aansluiten.

4.2 MODERNISERING WETBOEK VAN STRAFVORDERING

Het Wetboek van Strafvordering wordt gemoderniseerd omdat het oude wetboek een lappendeken was geworden van later ingevoegde bepalingen. Het is hoog nodig een heldere structuur te bieden en het wetboek aan te passen aan de moderne, digitale tijden en nieuwe jurisprudentie. De Rechtspraak is gematigd positief. Vernieuwing is zinvol, maar er zijn enkele inhoudelijke bezwaren tegen de nieuwe wettekst. De implementatie wordt een grote uitdaging die de nodige druk zal leggen op de Rechtspraak. Daarnaast zal de invoering een grote financiële impact hebben.

Vooruitlopend op de inwerkingtreding van het nieuwe Wetboek van Strafvordering is al eerder besloten met enkele toekomstige regelingen in het wetboek te experimenteren. Op 1 oktober 2022 is de Innovatiewet Strafvordering in werking getreden, die het experimenteren mogelijk maakt. Er wordt geëxperimenteerd op het gebied van audiovisuele verslaglegging, mediation, prejudiciële vragen, gegevens na inbeslagneming en bevoegdheden van de hulpofficier van justitie. Binnen twee jaar na inwerkingtreding van de Innovatiewet zullen de pilots worden geëvalueerd. Dan wordt bekeken welke gevolgen de voorgestelde wijzigingen hebben op de organisatie in de strafrechtketen in zijn algemeen en de Rechtspraak, als laatste in de keten, in het bijzonder.

2022 is grotendeels besteed aan de voorbereiding van pilots bij gerechten die met betrokken organisaties samenwerken, zowel in technisch ondersteunende zin als in het kader van het veranderende werkproces. Tevens is met het oog op de deelprojecten en de communicatie, maar ook met een blik op een update van de landelijke ontwikkelingen op wetgevings- en programmaniveau en het verder brengen van de ketensamenwerking, ingezet op verdere versterking van het programma Modernisering Strafvordering.

4.3 MAATSCHAPPELIJK EFFECTIEVE RECHTSPRAAK EN INNOVATIE

De problemen van mensen worden niet altijd opgelost met het doorhakken van juridische knopen. Daarom onderzoekt de Rechtspraak met innovatieve projecten hoe de rechter kan bijdragen aan een oplossing waarmee mensen verder kunnen. Maar ook hoe de toegang tot de rechter laagdrempeliger kan. Dit wordt ook wel maatschappelijk effectieve rechtspraak (MER) genoemd. De lopende innovatieve projecten zijn grofweg onder te verdelen in vier stromingen die hierna kort worden toegelicht, maar er zijn ook andere innovatieve pilots. Welke projecten en pilots er zijn, staat op rechtspraak.nl.

Bij de eenvoudige civiele procedure ligt de nadruk op snelle, toegankelijke en betaalbare rechtspraak voor civiele geschillen. Na evaluatie van de pilots Haagse wijkrechter (rechtbank Den Haag) en Rotterdamse regelrechter (rechtbank Rotterdam) in 2020, onderzoekt de Rechtspraak of de positieve ervaringen van de eenvoudige civiele procedures ook gelden wanneer slechts één van beide partijen besluit om het geschil voor te leggen aan de rechter. Daarvoor is een tijdelijke wetswijziging nodig. In 2022 is de voorbereiding begonnen van een wetswijziging via de 'AMvB nabijheidsrechter', die dat mogelijk maakt.

Innovatieve projecten die vallen onder multiproblematiek/wijkrechtspraak hebben tot doel effectief bij te dragen aan het oplossen van uiteenlopende en meervoudige problemen van mensen in de wijk. De Rechtspraak heeft na de evaluatie van de pilot wijkrechtbank Eindhoven van de rechtbank Oost-Brabant begin 2022 besloten om wijkrechtspraak uit te breiden. Daarbij wordt aangesloten bij de krachtwijken van Preventie met gezag, een programma van de Rijksoverheid. De Rechtspraak heeft een landelijke programmaorganisatie ingericht, die de uitbreiding coördineert en de rechtbanken faciliteert. Naast wat nu wijkrechtspraak Oost-Brabant heet, zijn er ook locaties in Rotterdam en Amsterdam: wijkrechtspraak op Zuid van de rechtbank Rotterdam en buurterechter Venserpolder van de rechtbank Amsterdam. Wijkrechtspraak op Zuid in Rotterdam is in de tweede helft van 2022 afgerond met een positieve evaluatie.

Ook daar is wijkrechtspraak, net zoals in Oost-Brabant, met uitbreiding van soorten zaken een vaste werkwijze geworden.

Bij de stroming schulden gaat het om een aanpak om schuldenproblematiek terug te dringen. De Rechtspraak heeft in 2022 besloten tot het inzetten van schuldenfunctionarissen bij alle rechtbanken. De schuldenfunctionaris is een medewerker van de rechtbank die fungeert als schakel tussen de Rechtspraak en gemeentelijke schuldhulpverlening. De schuldenfunctionaris, die in de rechtbank wordt opgeleid en aangesteld, gaat direct in gesprek met betrokkenen. Indien mogelijk en gewenst worden de betrokkenen doorgeleid naar de gemeentelijke schuldhulpverlening. De betrokkenen krijgen daar op de kortst mogelijke termijn een afspraak om hulp te krijgen bij de schuldenproblematiek. De inzet van een schuldenfunctionaris heeft geen effect op het verloop van de rechtszaak. In 2022 werkten de rechtbanken Den Haag, Gelderland, Limburg, Overijssel en Rotterdam al met zo'n schuldenfunctionaris.

'We voeren onze pilots uit volgens een vaste methode: eenvoudig, met lage kosten en de rechtzoekende staat centraal. Dat maakt ze toekomstbestendig, ook na afloop van de pilot-fase, zonder grote belasting voor het primaire proces en zonder grote investeringen. We werken samen met alle Limburgse gemeenten in het Schuldenloket, voeren videorechtspraak uit in verschillende gemeenten en bieden juridisch maatwerk aan in het Huis van het Recht in Heerlen.'

Véronique van Poll - Teamvoorzitter bestuursondersteuning en communicatie / bestuurssecretaris rechtbank Limburg

Van de innovatieve projecten die vallen onder de stroming complexe echtscheidingen (gericht op het verminderen van conflicten als mensen uit elkaar gaan), wordt pas medio 2023 de eerste evaluatie verwacht. De innovatieve projecten die onder deze stroming vallen zijn de procedure gezamenlijke toegang ouders (PGTO) en de deelgeschillenrecht pilot van de rechtbank Gelderland.

'De zittingscapaciteit die we hebben, gebruiken we voor de menselijke kant van het probleem. Dus zorgen we ervoor dat we de zakelijke informatie goed op een rij hebben. Dit kan vaak schriftelijk. Daarna kunnen we sneller een beslissing nemen. Dat is vooral belangrijk als er kinderen bij betrokken zijn. Zo leveren we binnen de pilot Versnelling op maat in familiezaken maatwerk en kijken we naar wat de zaak, de partijen en andere betrokkenen nodig hebben.'

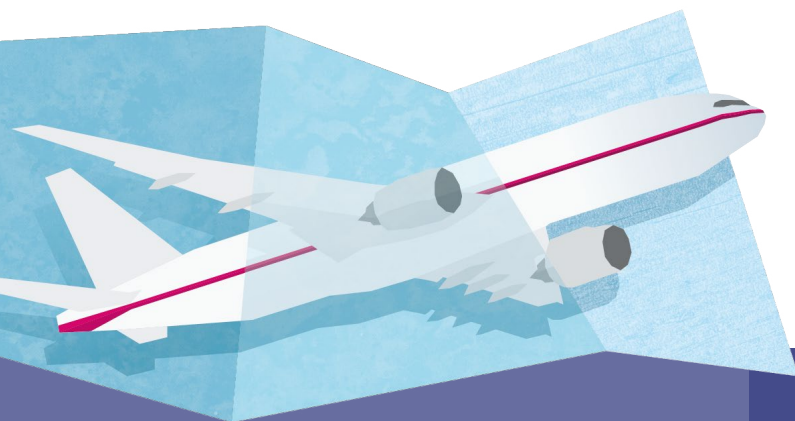
Lieske de Jongh – rechter rechtbank Gelderland

Van de overige innovatieve pilots is in 2022 de pilot GOO (Gericht Op Oplossing) van CRvB geëvalueerd. Aan partijen die samen tot een oplossing willen komen, biedt de CRvB in hoger beroep snelle, oplossingsgerichte rechtspraak in begrijpelijke taal. Deze GOO-procedure is mogelijk in zaken over de Participatiewet en sociale verzekeringen. Op een enkelvoudige zitting, zonder tijdsdruk, is ruimte voor de juridische én de niet juridische kanten van een zaak.

'Voor rechtszoekenden zit de meerwaarde van GOO (Gericht Op Oplossing) in meer tijd en aandacht op de zitting om te bespreken wat een goede uitkomst is van hun rechtszaak. Dat biedt herstel van het wederzijds vertrouwen tussen partijen en perspectief voor de toekomst.'

Johanna Bootsma – raadsheer Centrale Raad van Beroep

RECHTZAAK: NAREISMAATREGEL ASIELZOEKSTER

De regering heeft in augustus 2022 een nareismaatregel ingevoerd om de instroom van familieleden van toegelaten asielzoekers tijdelijk te beperken. Een Syrische vrouw met een asielvergunning daagt de Nederlandse staat voor de rechter omdat haar gezinsleden hierdoor niet naar Nederland kunnen komen.

DE STAAT

De minister-president schaamt zich diep voor de overvolle asielopvang en de situatie bij het centrale aanmeldpunt voor asielzoekers in Ter Apel. De situatie is ook op andere plekken in het land nog steeds urgent. De capaciteit van de locaties waar gewoonlijk opvang wordt geboden, is al geruime tijd niet toereikend. Dat komt ook door het woningtekort in Nederland. Omdat eerst ruimte voor andere asielzoekers en statushouders gevonden moet worden, moet het gezin van de Syrische vrouw een half jaar wachten op hereniging in Nederland. Voor die nareisregeling is geen wettelijke basis nodig. Er is ook geen spoedeisend belang bij het onmiddellijk vanuit Soedan naar Nederland overbrengen van de echtgenoot en zes kinderen van de vrouw. De familieleden lopen geen gevaar en dreigen ook niet op korte termijn te worden uitgezet.

DE ADVOCATEN VAN DE SYRISCHE VROUW

Al in oktober 2021 is aan haar gezinsleden een zogenoemde machtiging tot voorlopig verblijf verleend, maar zij mogen door de nareismaatregel deze pas in april 2023 afhalen, tenzij zij eerder zelf geschikte woonruimte in Nederland vinden. De gezinsleden hebben bezwaar gemaakt tegen het besluit waarin dit voor hen is bepaald. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid moet nog een beslissing nemen over het bezwaar, maar de voorzieningenrechter zou de machtiging tot voorlopig verblijf alsnog direct moeten verstrekken. De nareismaatregel is namelijk niet alleen in strijd met bepalingen uit het Nederlandse vreemdelingenrecht, maar ook met verdragen in het kader van de Europese Unie. Het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie geeft lidstaten weliswaar de ruimte om af te wijken van het Unierechtelijke asielrecht voor 'de handhaving van de openbare orde en de bescherming van de binnenlandse veiligheid', maar daarvan is hier geen sprake.

DE RECHTBANK DEN HAAG

De nareisregeling vereist wel degelijk een wettelijke basis, en die is er niet. De nareismaatregel is niet alleen in strijd is met de Nederlandse vreemdelingenwet, maar ook met twee bepalingen in de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn. De gezinsleden hebben wel een spoedeisend belang bij hun verzoek. Het tijdelijk visum dat zij hebben om in Soedan te kunnen blijven verloopt snel. En ook blijven de kinderen door de nareismaatregel langer gescheiden van hun moeder. Dat de nareismaatregel is genomen om de opvangverplichtingen van andere asielzoekers of statushouders na te kunnen komen, betekent niet dat de staatssecretaris zijn verplichtingen tegenover de vrouw en haar gezinsleden daaraan ondergeschikt kan maken. De gezinsleden van de Syrische vrouw moeten daarom binnen 24 uur hun machtiging tot voorlopige verblijf krijgen. Daarmee kunnen zij naar Nederland komen. Zij hoeven niet eerst een half jaar te wachten.

Lees ook de volledige uitspraak: [ECLI:NL:RBDHA:2022:12986](#)

5

ONZE MENSEN EN OMGEVING

De Rechtspraak streeft ernaar om een organisatie te zijn die duurzaam en maatschappelijk verantwoord is. Een organisatie waar iedereen zich thuis en veilig voelt. Bijvoorbeeld door op verschillende onderwerpen tegemoet te komen aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties. En door het ondertekenen van het Charter Diversiteit, waarmee gerechten zichzelf committeren aan het te bereiken inclusiedoel.

Hieronder leest u verder over hoe de Rechtspraak in 2022 zich op deze thema's heeft ontwikkeld.

Om ook in de toekomst de kwaliteit te kunnen blijven leveren die de samenleving van ons vraagt speelt de Rechtspraak in op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Zo is een traineeprogramma opgezet en worden met een aansprekende arbeidsmarktstrategie nieuwe medewerkers geworven. Om zo veel mogelijk inclusief te selecteren, doen verschillende gerechten mee met een zogenoemde Community of Practice.

Daarnaast wordt ingezet op de loopbaanontwikkeling van onze medewerkers.

De veiligheid van onze medewerkers en iedereen die bij een rechtszaak betrokken is, heeft blijvend onze aandacht. Hiervoor wordt samengewerkt met diverse organisaties en wordt structureel ingezet op het verhogen van de weerbaarheid van medewerkers en procespartijen.

5.1 HRM EN ORGANISATIEONTWIKKELING

5.1.1 Strategische personeelsplanning

Gerechtsoverstijgende strategische personeelsplanning levert inzicht op voor gerechten en de Rechtspraak. Aan de hand van een uniform model kunnen gerechten over meerdere jaren de benodigde personeelscapaciteit plannen. In 2022 is een model beschikbaar gesteld aan de gerechten waarmee zij een gewogen inschatting kunnen maken van het personeelsverloop bij juridisch en administratief medewerkers in verschillende leeftijdsgroepen. Er zijn en worden inzichten en rapportages gedeeld met de gerechten waarmee bewustzijn en kennis over meerjarige personeelsplanning wordt verbeterd. Tevens worden in 2023 stappen gezet in kwalitatieve personeelsplanning, zodat de Rechtspraak haar personeelsbehoefte afstemt op de (komende) ontwikkelingen binnen de Rechtspraak en de samenleving.

Met strategische personeelsplanning beoogt de Rechtspraak dat de juiste mensen nu en in de toekomst op het juiste moment en op de juiste plekken zitten, zodat de Rechtspraak haar toekomstige opgaven kan (blijven) realiseren.

5.1.2 Versterken arbeidsmarktbeleid

Om te kunnen inspelen op de ontwikkelingen op de in- en externe arbeidsmarkt en op de personele uitdagingen van de Rechtspraak door de vergrijzing en de daarmee samenhangende uitstroom van rechters en ander personeel, is ingezet op een heldere arbeidsmarktstrategie. Met een authentieke en aansprekende arbeidsmarktcommunicatie werft de Rechtspraak nieuwe medewerkers. De huidige medewerkers spelen hierin als ambassadeurs een grote rol. Voor de huidige medewerkers zijn diverse programma's ontwikkeld en uitgevoerd om hen te ontwikkelen en te behouden.

In 2020 is de Rechtspraak begonnen met het werven van meer rio's – van circa 80 naar 130 per jaar. Daarmee wordt de komende jaren niet alleen het vertrek

van rechters door pensionering opgevangen, maar komen er ook nieuwe rechters bij. In 2022 is de rechtercapaciteit hierdoor beperkt toegenomen; pas in 2025 wordt een echte toename van het aantal rechters verwacht. Daarbij is het afgelopen jaar wederom geïnvesteerd in het versterken van de ondersteuning van de rechters door de personeelscapaciteit van gerechtsjuristen en administratie bij de Rechtspraak te vergroten.

5.1.3 Traineeprogramma

De Rechtspraak heeft in 2022 aan een traineeprogramma gewerkt en zal op 1 november 2023 de eerste trainees verwelkomen die beginnen aan een tweejarig programma binnen de Rechtspraak. Er zullen jaarlijks 30 trainees (twee per gerecht) starten met een gevarieerd programma. Met dit programma wil de Rechtspraak jongeren de kans bieden om kennis te maken met de Rechtspraak en haar ketenpartners. Ook streeft de Rechtspraak ernaar met dit programma te komen tot een meer diverse samenstelling van het personeelsbestand. Aan het einde van het programma hebben de trainees zich ontwikkeld tot breed inzetbare zelfstandige professionals.

5.1.4 Loopbaanontwikkeling medewerkers

In september 2022 startte fase 2 van het project Loopbaanontwikkeling medewerkers Rechtspraak dat zich richt op administratief medewerkers. De Rechtspraak wil de kwaliteit (blijven) leveren die de samenleving van onze organisatie vraagt. Om aan die vraag te voldoen, heeft de Rechtspraak goed opgeleide en gemotiveerde medewerkers nodig die zich willen blijven ontwikkelen. Doel van het project is duidelijkheid te geven over de gewenste positie en rol van administratief medewerkers – nu en in de toekomst. Het plan van aanpak is vastgesteld en op het intranet is een projectpagina ingericht om te informeren en te inspireren. Daarnaast zijn de huidige loopbaanmogelijkheden in kaart gebracht en wordt nagedacht over hoe deze informatie toegankelijk ontsloten kan worden op de

projectpagina. Het vervolg van het project richt zich op het stimuleren dat medewerkers en leidinggevenden hun rol bij loopbaanontwikkeling oppakken.

In 2022 zijn de gerechten ook aan de slag gegaan met loopbaanontwikkeling voor hun eigen gerechtsjuristen. Sommige gerechten hebben een loopbaanpad ontwikkeld voor gerechtsjuristen die de ambitie en capaciteiten hebben om rechter te worden. Zij kunnen een persoonlijk ontwikkelplan opstellen en gebruikmaken van allerlei faciliteiten. Er zijn ook gerechten die een loopbaanadviseur hebben ingeschakeld om gerechtsjuristen te begeleiden naar een volgende stap in hun loopbaan.

5.1.5 Benoemingsprocedure bestuurders

Binnen de Rechtspraak is na een intensieve en constructieve dialoog sinds 4 maart 2021 de Tijdelijke procedure aanbeveling tot benoeming leden gerechtsbestuur van kracht. Rechters en gerechtsambtenaren spelen bij de benoemingen een grotere rol. Ze hebben eerder in het selectieproces invloed, zowel bij het bepalen van het vacatureprofiel als bij de selectie van kandidaten. Daarnaast is de stem van rechters en raadsheren zwaarder. Dat is voor velen winst uit rechtsstatelijk oogpunt en goed voor het draagvlak van de gerechtsbestuurders. In 2022 is deze tijdelijke benoemingsprocedure voortgezet en in 2023 wordt deze geëvalueerd.

5.2 DUURZAAMHEID EN MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

De Rechtspraak heeft kennis genomen van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties (de Sustainable Development Goals) en heeft de afgelopen periode beleid ontwikkeld om hieraan op verschillende onderwerpen invulling te geven. De Rechtspraak richt zich vanuit deze doelstellingen op twee belangrijke richtingen: duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

5.2.1 Duurzaamheid

In 2021 heeft de Rechtspraak een visie en strategie klimaatneutrale Rechtspraak vastgesteld, waarbij de Sustainable Development Goals het uitgangspunt zijn geweest. In het bijbehorende *Actieplan Klimaatneutrale Rechtspraak* staan maatregelen om per 2030 een klimaatneutrale bedrijfsvoering te realiseren. Met deze doelstelling sluit de Rechtspraak aan bij het rijksbrede beleid op dit vlak.

Binnen de brede waaier aan doelstellingen in deze Sustainable Development Goals heeft de Rechtspraak ten aanzien van duurzaamheid ervoor gekozen de visie en strategie middels enkele pijlers vorm te geven. Hierbij wordt gewerkt aan de onderdelen klimaatneutraal, circulair en versterking van de biodiversiteit. Gezien de grote gevolgen van klimaatverandering en de urgentie om tot CO₂-reductie te komen, is een klimaatneutrale organisatie hierbinnen het speerpunt. De ecologische voetafdruk van de Rechtspraak is voorafgaand aan de visie berekend en laat een directe en indirecte CO₂-emissie zien van ongeveer 26.000 ton.

In het op de visie en ecologische voetafdruk gebaseerde *Actieplan Klimaatneutrale Rechtspraak 2030* staan 29 maatregelen om te komen tot een klimaatneutrale organisatie. De maatregelen zijn onverdeeld in de thema's energie, vervoer, ICT, catering, papier, afval en grondstoffen en biodiversiteit. Een belangrijk aandachtspunt is daarnaast het verduurzamen van de gebouwen. De Rechtspraak richt zich in samenwerking met onder andere het Rijksvastgoedbedrijf op energetische maatregelen om met isolatie en zuinige installaties een reductie van haar aardgasverbruik te bewerkstelligen. Een ander belangrijk uitgangspunt binnen de gehele bedrijfsvoering is minder en groener inkopen en CO2 compenseren waar dat (nog) nodig is. Bij aanbestedingen en inkoop worden daarom hoge eisen op het gebied van duurzaamheid gesteld aan leveranciers en gebruikers.

De strategie om deze visie en uitgangspunten uit te voeren is gedefinieerd als:

1. *Minder*: We gaan minder inkopen en minder verspillen. Denk hierbij aan het beter isoleren van onze gebouwen zodat we minder energie hoeven te gebruiken;
2. *Groener*: Wat we niet kunnen minderen, gaan we groener en duurzamer doen. Denk hierbij aan het inkopen van producten die gemaakt zijn van gerecycled materiaal;
3. *Compenseren waar 1 en 2 (nog) niet haalbaar zijn*: Het milieueffect dat overblijft gaan we op een verantwoorde wijze compenseren. Dit is echter nooit het primaire doel. Rijksbreed moet nog worden vastgesteld hoeveel CO2 maximaal gecompenseerd mag worden.

In 2022 en daarvoor is aan de slag gegaan met de uitvoering van de maatregelen die uit het actieplan volgen. Onder meer onderstaande concrete acties, verdeeld over de drie pijlers, zijn in 2022 uitgevoerd.

Tabel 1 Concrete acties Actieplan Klimaatneutrale Rechtspraak 2022

Concrete acties 2022	Dit leverde een positieve bijdrage aan		
	Klimaat	Circulair	Biodiversiteit
Verduurzaming van de gerechtsgebouwen; minimaal energielabel C.			
Aansluiting bij het initiatief de knop om: de verwarming in panden van de Rechtspraak is lager gezet en in de zomer wordt er minder gekoeld.			
Aanbrengen LED-verlichting.			
Plaatsing laadpalen voor elektrische dienstauto's. Dit in combinatie met inkoopbeleid van zero-emissie dienstauto's.			
Voorbereidingen om ons afval duurzaam op te halen en te verwerken tot grondstoffen.			
Vooruitlopend op regelgeving is er een succesvolle pilot geweest met het vervangen van de wegwerp-beker door de afwasbare beker. Vervolgens is gestart met voorbereidingen om de wegwerpbeker op alle locaties in 2023 versneld uit te bannen.			
Bij aanbestedingen passen we duurzame criteria toe conform de rijksbrede criteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen.			
Er zijn relevante duurzame inkoopcontracten gesloten, waaronder een contract voor duurzame stoffering als ook de uitvoering van een contract voor inzet van circulair meubilair en biologische, eerlijk betaalde koffie.			
Plaatsing van bijenhotels			
Opstarten van de zogenaamde CO2-ladder. Hierbij wordt de CO2 gemonitord en waar mogelijk gereduceerd.			

Het exacte effect van de gerealiseerde activiteiten is door het ontbreken van een uniforme verantwoordingsmethodiek zoals de beoogde CO2-prestatie-ladder voor 2022 nog niet uit te drukken in vermindering van bijvoorbeeld CO2. Na implementatie van de verantwoordingsmethodiek per 2023 zal dit wel mogelijk zijn. Wel is het duidelijk dat bovenstaande activiteiten, zoals vier energielabelverbeteringen van gebouwen, het op 18 van de 42 locaties aanbrengen van LED-verlichting en een gerealiseerde gasreductie van 20 procent een serieuze inbreng hebben op het behalen van de doelen voor een klimaat-neutrale Rechtspraak in 2030.

5.2.2 Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Participatie

De Rechtspraak hecht grote waarde aan maatschappelijk verantwoord werkgeverschap en probeert in het kader van de Participatiewet waar mogelijk mensen aan te stellen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In onderstaande tabel wordt weergegeven hoeveel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij de Rechtspraak werkzaam waren. Daaruit blijkt dat de Rechtspraak in 2022 iets beter in staat was om aan het rijksbrede quotum te voldoen. De Rechtspraak heeft in 2022 169 banen gerealiseerd voor mensen met een arbeidsbeperking (tegenover 145 banen in 2021). Dit is 41 procent van de opdracht (2021: 38 procent). Omdat het quotum nog niet volledig behaald wordt, krijgt het vergroten van het aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt de nodige aandacht. Dit gebeurt o.a. door het actief delen van kennis, ervaring en best practices. Daarnaast streeft de Rechtspraak ernaar om via het inkoop- en aanbestedingsproces banen te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (via social return on investment).

Tabel 2 Participatiewet 2019-2022

Aantal arbeidsbeperkten met een aanstelling of anderszins	Quotum 2019	Bezetting 2019	Behaald % t.o.v. quotum	Quotum 2020	Bezetting 2020	Behaald % t.o.v. quotum	Quotum 2021	Bezetting 2021	Behaald % t.o.v. quotum	Quotum 2022	Bezetting 2022	Behaald % t.o.v. quotum
fte's (1fte = 25,5 uur)	298	116	39%	332	141	42%	380	145	38%	412	169	41%

1 FTE voor een arbeidsbeperkte medewerker wordt 1 FTA genoemd en is 25,5 uur. Het gaat om de personen die geregistreerd zijn in het doelgroepenregister van het UWV

Diversiteit en inclusiviteit

De Rechtspraak wil een inclusieve organisatie zijn waarin medewerkers zich thuis voelen en zichzelf kunnen zijn en waarin rechtzoekenden en (potentiële) werknemers zich herkennen. De Rechtspraak is zich ervan bewust dat diversiteit de norm is in de samenleving en niet de uitzondering. Diversiteit in sociale en economische achtergronden, culturele achtergronden, seksuele oriëntaties, genderidentiteiten, fysieke en verstandelijke uitdagingen. En ook diversiteit in kwaliteiten, rollen en privésituaties. Als de Rechtspraak een inclusieve organisatie wil zijn, dan is het noodzakelijk om voortdurend aandacht te hebben voor inclusieve diversiteit en op dat gebied activiteiten te ontplooiën.

De activiteiten in 2022 waren opgedeeld in algemene activiteiten en specifieke activiteiten op het gebied van werving en selectie.

Doorgaan met het onderzoek dat in 2021 is gestart om te inventariseren hoe effectief het huidige beleid is op het gebied van diversiteit en inclusie, was een van de algemene activiteiten. Dit onderzoek is in 2022 afgerond. De andere algemene activiteit was in 2022 de ondertekening door alle gerechten van het Charter Diversiteit.

In het charter stelt een gerecht zichzelf een concreet doel om inclusie in de organisatie te bevorderen. Door ondertekening van het charter verplicht het gerecht zich om een plan van aanpak op te stellen en uit te voeren om het inclusiedoel te bereiken. Het Charter Diversiteit is een initiatief van de Sociaal Economische Raad (SER), via het project Diversiteit in Bedrijf. De gerechten worden onderdeel van een landelijk en Europees netwerk en ontvangen ondersteuning van Diversiteit in Bedrijf bij het opzetten, uitvoeren en bewaken van hun diversiteitsplannen. Bij het formuleren van het doel en het maken van het plan van aanpak, maken de gerechten gebruik van de onderzoeksresultaten naar de effectiviteit van het huidige beleid. Ook zijn landelijke activiteiten georganiseerd om ondersteuning te bieden bij het formuleren van doelen en plannen van aanpak.

Werving en selectie

In 2022 hebben verschillende gerechten meegedaan met een Community of Practice op het gebied van inclusief werven en selecteren. Werving en selectie binnen de Rechtspraak kent centrale en decentrale onderdelen. Elk gerecht werft en selecteert bijvoorbeeld zelf zijn administratieve medewerkers en juridisch medewerkers. Ook de grotendeels landelijk georganiseerde selectie van rechters bevat een onderdeel waarbij lokaal selectiegesprekken plaatsvinden. Om de lokale werving en selectie te ondersteunen, hebben verschillende gerechten zich aangesloten bij een Community of Practice op het gebied van werven en selecteren. Doel hiervan is het opdoen van kennis en ervaring om inclusieve vacatureteksten op te stellen en het selectieproces zo in te richten dat dit goede ondersteuning biedt bij het selecteren op basis van de gevraagde kwaliteiten voor de functie. Onbewuste vooroordelen zijn daardoor minder van invloed op het selectieproces.

5.3 VEILIGHEID

Het dreigingsbeeld voor de Rechtspraak heeft er, mede door een toename van zowel fysieke als online bedreigingen, voor gezorgd dat het onderwerp integrale beveiliging meer aandacht heeft gekregen. Ook de toename van daadwerkelijke gewelddadige incidenten in combinatie met verstoringen van de orde in rechtszalen maken deze aandacht voor dit onderwerp noodzakelijk. De samenwerking met de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), het OM en de Nationale Politie is verder bestendigd, waardoor een afdoende weerstandniveau voor (fysieke)dreigingen beter gewaarborgd kan worden.

Het project rond de fysieke beveiliging van hoog beveiligde zittingszalen (HBZ) en de structurele aandacht voor het verhogen van de digitale en fysieke weerbaarheid, stimuleren een ontwikkeling waarbij de Rechtspraak en de verschillende ketenpartners steeds meer en intensiever invulling geven aan hun samenwerking op dit gebied. In 2022 is begonnen met het opstellen van een generiek risicoprofiel voor de Rechtspraak. Ook is een project gestart om de classificatiemethodiek voor het in kaart brengen van mogelijke risicovolle zittingen te verbeteren. Dit faciliteert ook het gesprek met ketenpartners over de gemeenschappelijke verantwoordelijkheden.

De Rechtspraak heeft daarnaast in 2022 structureel aandacht besteed aan het verhogen van de weerbaarheid van medewerkers en procespartijen. Er zijn diverse trainingen aangeboden, waaronder trainingen over het omgaan met agressie en geweld, zodat medewerkers weerbaarder worden en beter weten hoe zij moeten handelen op het moment dat er zich incidenten voordoen. Ook zijn richtlijnen opgesteld voor bestuurders zodat, vanuit de werkgeversverantwoordelijkheid, de mentale en fysieke veiligheid van medewerkers beter kan worden gewaarborgd. De Rechtspraak ziet het onderzoek naar de psychosociale gevolgen van dreiging en beveiliging dat in 2022 door bureau ARQ-IVP is gestart als richtinggevend om te bepalen op welke gebieden aanvullende aandacht nodig is.²⁷

²⁷ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z01314&did=2023D03078

Tegelijkertijd heeft de Rechtspraak vanuit haar eigen verantwoordelijkheid en met het oog op de weerbaarheid, actie ondernomen door een handreiking op te stellen die in 2023 wordt afgerond. De handreiking beoogt gerechtsbesturen en leidinggevendenden richting te geven om goed in te spelen op (de gevolgen van) dreigingen en noodzakelijke beveiligingsmaatregelen. De Rechtspraak wil hiermee een cultuur creëren waarin hulp vragen veilig voelt en het ook veilig voelt om met elkaar hierover in gesprek te gaan.

5.3.1 Een sociaal veilig werkklimaat

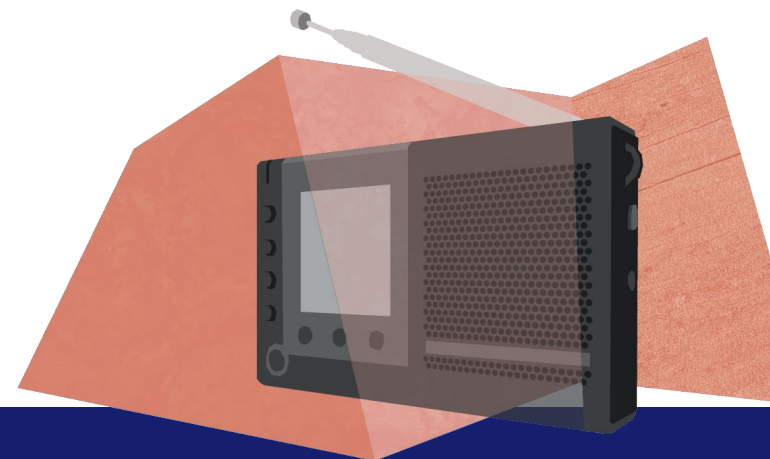
Een sociaal veilige werkomgeving is een omgeving waarin medewerkers zich vrij voelen om hun mening te uiten en elkaar aanspreken op ongewenst gedrag zonder vrees voor negatieve gevolgen voor de onderlinge relaties en de eigen positie. Een veilig werkklimaat zorgt ervoor dat collega's bereid zijn om lastige kwesties te bespreken en om van fouten te leren. Onderzoek laat zien dat sociale veiligheid bijdraagt aan het leren en presteren in teams.

Een sociaal veilige werkomgeving verdient blijvende aandacht – lokaal én landelijk. In 2022 zijn landelijk en lokaal verschillende activiteiten ontplooid. Zo hebben de bestuurders van de Rechtspraak gezamenlijk gesproken over grensoverschrijdend gedrag en ongewenste omgangsvormen (hoe voorkom je het, hoe herken je het en hoe ga je ermee om?). Ook zijn alle initiatieven op het gebied van inclusieve diversiteit en het bevorderen van tegenspraak van groot belang geweest.

Uit het eind 2022 gehouden Rechtspraakbrede medewerkerswaarderingsonderzoek (MWO) blijkt dat de positieve ontwikkeling rond het thema sociale veiligheid zich heeft doorgezet. Wat wel opvalt is dat het geven en ontvangen van feedback een vaardigheid blijft die verder ontwikkeld moet worden. Op het gebied van ongewenste omgangsvormen scoort de Rechtspraak over de hele linie gelijk aan de benchmark openbaar bestuur. Toch blijft het zorgelijk dat een aantal medewerkers aangeeft last te hebben van ongewenst gedrag of zich onveilig, geïntimideerd of gediscrimineerd voelt. In 2023 wordt bekeken welke acties er aanvullend nodig zijn – op landelijk, lokaal en teamniveau.

RECHTSZAAK: VERDELING FM-VERGUNNINGEN

De minister van Economische Zaken en Klimaat verlengde in 2021 de negen FM-vergunningen voor landelijke commerciële radio-omroepen met drie jaar. Daartegen kwam Kink FM in het geweer. Kink heeft geen FM-vergunning en wilde dat de beschikbare frequentieruimte zo snel mogelijk opnieuw zou worden verdeeld. De rechtbank Rotterdam gaf Kink gelijk. Daartegen zijn zeven commerciële radio-omroepen in hoger beroep gegaan bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb).

DE COMMERCIËLE RADIO-OMROEPEN

De FM-vergunningen voor landelijke commerciële radio-omroepen waren geldig tot 1 september 2022. Daarna zou de minister de beschikbare frequentieruimte opnieuw verdelen. Vanwege de terugloop van advertentie-inkomsten door de coronamaatregelen heeft de minister de vergunningen met drie jaar verlengd. De rechtbank Rotterdam heeft daar ten onrechte een stokje voor gestoken door het verlengingsbesluit te vernietigen. De rechtbank had de minister op zijn minst de ruimte moeten laten om hetzij de vastgestelde zorgvuldigheids- en motiveringsgebreken te herstellen, hetzij een door de minister zelf in te vullen nieuw besluit te nemen. Afwegingen op dit gebied behoren namelijk bij uitstek tot het politieke domein. En een meerderheid in de Tweede Kamer had de minister nu juist gevraagd om

verlenging van de FM-vergunningen. Het verlengbaarheidsbesluit is overigens voldoende zorgvuldig voorbereid en ook deugdelijk gemotiveerd. De uitvoerige onderbouwing die de minister heeft gegeven heeft de rechtbank Rotterdam niet betrokken in haar beoordeling. In brieven aan de Tweede Kamer heeft de minister zonder enig voorbehoud de uitdrukkelijke en concrete toezegging gedaan dat de FM-vergunningen zouden worden verlengd. Zij mochten daaraan het gerechtvaardigde vertrouwen ontleenen dat hun vergunningen verlengd zouden worden. Het werd hierdoor ook weer mogelijk om krediet aan te trekken.

HET COLLEGE VAN BEROEP VOOR HET BEDRIJFSLEVEN

De rechtbank heeft het beroep tegen het verlengingsbesluit terecht gegrond verklaard en dat besluit terecht vernietigd. Voor het CBb weegt zwaar dat de FM-vergunningen schaarse rechten zijn en daarom een beperkte looptijd hebben. De hoofdregel is dat de vergunningen na hun looptijd opnieuw worden verdeeld. Nieuwkomers hebben dan de kans om zo'n vergunning te krijgen. Dat zou gebeuren op 1 september 2022, maar de minister verlengde de FM-vergunningen tot 2025. Dat een meerderheid in de Tweede Kamer verlenging van de FM-vergunningen wilde, betekent niet dat het geldende wettelijke en jurisprudentiële beoordelingskader niet meer geldt. Verlenging van de looptijd van bestaande vergunningen is alleen mogelijk als er een wettelijke uitzonderingssituatie is. Het algemeen economisch belang kan

zo'n reden voor verlenging zijn, maar het CBb vindt dat de minister het algemeen economisch belang in dit geval niet als reden voor verlenging had mogen invoeren. De financiële positie van de landelijke commerciële radiosector is namelijk niet zo kwetsbaar dat van een nieuwe verdeling op korte termijn moet worden afgezien. De omroepen kunnen zich ook niet beroepen op een politieke toezegging van de minister aan de Tweede Kamer. Aldus moeten de FM-vergunningen voor landelijke commerciële radio-omroepen per 1 september 2023 opnieuw worden verdeeld.

Lees ook de volledige uitspraak: [ECLI:NL:CBB:2022:821](#)

6

DE RECHTSPRAAK IN CIJFERS

Hieronder volgt een cijfermatig overzicht van de Rechtspraak in 2022. Paragraaf 6.1 gaat over het rechtspreken. Hier vindt u onder andere cijfers over de inkomende en afgehandelde zaken, kwaliteitsindicatoren en werkvoorraden. Paragraaf 6.2 gaat over werken bij de Rechtspraak. Hier vindt u cijfers over de samenstelling van ons personeelsbestand. Paragraaf 6.3 gaat over onze bedrijfsvoering met onder andere informatie over de financiën, risico's en datalekken.

6.1 HET RECHTSPREKEN

6.1.1 Inkomende en afgehandelde zaken

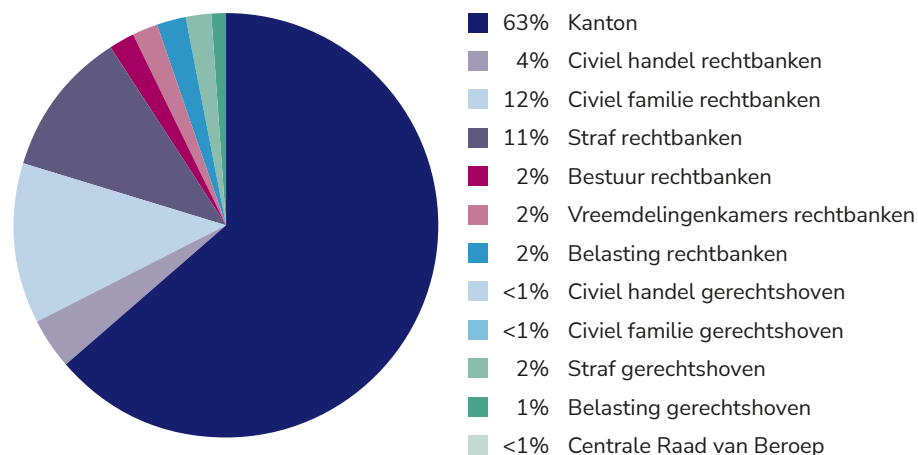
A. Inkomende zaken

Algemeen beeld van ontwikkeling van inkomende zaken

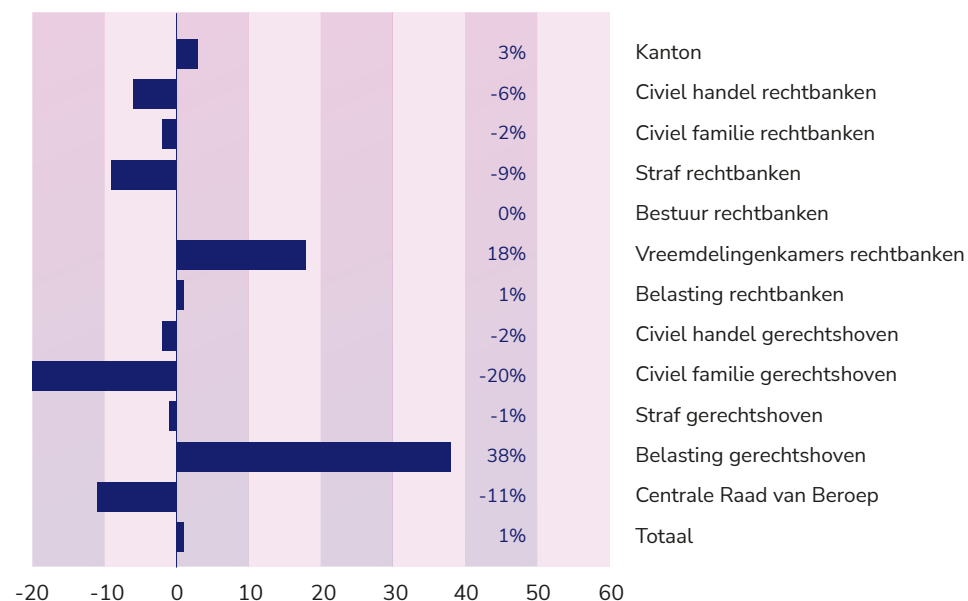
In totaal kwamen er in 2022 een kleine 1,4 miljoen zaken binnen bij de gerechten²⁸, waarmee het aantal nieuw ingekomen zaken ongeveer op hetzelfde niveau lag als in 2020 en 2021. In figuur 1 is te zien hoe de verdeling is van de ingekomen zaken over de rechtsgebieden en instanties. Voor meer dan de helft (63 procent; 880.000 zaken), betrof dit kantonzaken, daarnaast waren er 467.000 inkomende zaken bij de rechtbanken (33 procent), 46.000 zaken (drie procent) bij de gerechtshoven en een kleine 4.100 bij de Centrale Raad van Beroep (CRvB) (kleiner dan één procent). In figuur 2 en tabel 4 is te zien dat in 2022 het aantal ingekomen belastingzaken bij de hoven en het aantal vreemdelingenzaken bij de rechtbanken sterk gestegen is vergeleken met 2021. Bij civiele familiezaken, ingekomen bij de hoven, de CRvB, strafzaken aangebracht bij de rechtbanken en civiele handelszaken aangebracht bij de rechtbanken, was er een matige tot sterke stijging. De ontwikkelingen per rechtsgebied en de ontwikkelingen daarbinnen die het meest in het oog springen, worden in deze paragraaf verder beschreven.

²⁸ Een klein deel van het aantal ingekomen en afgedane zaken valt buiten de gepresenteerde overzichten omdat de Rechtspraak aansluit op de zaken die tellen als output voor de besteding (lamicie zaakcategorieën). Het betreft zaken bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB), de bijzondere kamers, megazaken in het strafrecht en het werk van de rechtercommissaris strafzaken. Ook akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

Figuur 1. Ingekomen rechtszaken in 2022 naar rechtsgebied en instantie

Figuur 2. Procentuele ontwikkeling van inkomende zaken 2022 t.o.v. 2021

Zaken bij de rechtbanken

Kantonzaken

In 2022 werden in totaal circa 880.000 kantonzaken aangebracht; dit was ongeveer 30.000 zaken (drie procent) meer dan in 2021. Bij Mulderzaken²⁹ (verkeersboetes) zagen we een forse stijging van het aantal ingekomen zaken van ruim 20.000 zaken (41 procent) naar een kleine 50.000 zaken. Het aantal civiele kanton familiezaken (wat vrijwel volledig bewindshandelingen betreft) nam in 2022 licht toe met vier procent toe, naar ongeveer 536.000 zaken. Het aantal nieuw aangebrachte kantonstrafzaken bleef in 2022 met 57.000 zaken ongeveer gelijk aan het aantal in 2021. Het aantal civiele kanton handelszaken is in 2022 t.o.v. 2021 afgenomen met zes procent naar circa 237.000 zaken.

Handelszaken

Het aantal ingekomen civiele handelszaken dat niet onder kanton valt, nam in 2022, net als de jaren daarvoor, af. Met ruim 50.000 zaken lag het aantal ingekomen zaken zes procent lager dan in 2021. Zowel het aantal dagvaardingen (zeven procent), het aantal verzoekschriften (zes procent), het aantal kortgedingen (acht procent), als het aantal verzoeken aan de voorzieningenrechter (zes procent) nam af. Ook in 2022 was er, net als in de jaren ervoor, weer een forse daling van het aantal verzoekschriften voor schuldsaneringsregelingen. Deze nam met 16 procent af naar circa 4.000 verzoekschriften. In het verlengde daarvan nam ook het aantal ingekomen toezichten op afwikkeling van schuldsaneringsregelingen af, met 18 procent naar circa 1.900 zaken. Het aantal verzoekschriften faillissementen nam in 2022, na een sterke daling in de voorgaande twee jaar, weer toe met tien procent naar een kleine 5.000 verzoekschriften. Het aantal toezichten op faillissementen steeg met 37 procent naar circa 1.300 zaken.

²⁹ Mulderzaken gaan over lichte verkeersovertredingen en onverzekerd rijden. Procedures over verkeersboetes vallen niet allemaal onder Mulderzaken. Wanneer ze gefiscaliseerd zijn, zijn het belastingzaken.

Lopende zaken insolventies

De faillissementszaken zijn de afgelopen jaren sterk afgenomen. Uitgebreid onderzoek naar de oorzaken van de afname in het aantal faillissementszaken is er niet geweest. De verwachting is wel dat de steunmaatregelen aan ondernemers tijdens de coronacrisis eraan hebben bijgedragen dat het aantal insolventiezaken zo is gedaald.

Tabel 3 Lopende zaken insolventies 2018 - 2022

Lopende zaken	eind 2018	eind 2019	eind 2020	eind 2021	eind 2022
Faillissement & surseance van betaling	14.000	13.000	12.000	9.000	8.000
Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp)	25.000	19.000	14.000	11.000	8.000
Totaal	39.000	32.000	26.000	20.000	16.000

Familiezaken

In totaal daalde het aantal nieuw aangebrachte familierechtelijke procedures in 2022 vergeleken met 2021 licht met twee procent tot ruim 173.000. Het aantal nieuw aangebrachte zaken rond onder toezicht stelling daalde sterk (12 procent) naar ruim 36.000 zaken. Het aantal nieuw aangebrachte zaken rond gezag en omgang nam juist toe met 14 procent naar een kleine 16.000 zaken.

Strafzaken

Het totale aantal ingekomen strafzaken daalde in 2022 in vergelijking met 2021 met negen procent tot ruim 153.000 zaken. Dat komt omdat in 2021 de mondelinge verzoeken raadkamer zijn meegeteld en in 2022 niet. Als we de mondelinge verzoeken raadkamer in 2021 buiten beschouwing laten, komt het aantal ingekomen strafzaken in 2022 overeen met het aantal in 2021. Dit aantal bevat niet alleen de behandeling op zitting van de hoofdzaak maar ook allerlei 'nevenproducten', zoals ontnemingsvorderingen en rekestten. Het aantal nieuw aangebrachte hoofdzaken (de ter zitting gebrachte zaken) bleef met ongeveer 83.000 zaken ook gelijk aan het aantal in 2021. Het aantal ontnemingsvorderingen daalde met 31 procent sterk.

Bestuursrechtelijke zaken

In 2022 kwamen bij de rechtbanken ruim 32.000 'reguliere' bestuurszaken binnen, ongeveer evenveel als in 2021. Er was wel een sterke afname van zaken betreffende bijstand (23 procent), sociale voorzieningszaken (20 procent) en voorlopige voorzieningen (tien procent). Waarschijnlijk speelt de afname van de werkloosheid een rol in de afname van het aantal sociale verzekerings- en bijstandszaken.

Vreemdelingenzaken

Het aantal ingekomen vreemdelingenzaken nam in 2022 met 18 procent sterk toe ten opzichte van 2021 tot een kleine 30.000 zaken. Het aantal ingekomen zaken was daarmee alsnog lager dan in 2018 tot 2020. De instroom van vreemdelingenzaken hangt sterk af van het aantal afdoeningen en de afdoeningswijze door de IND. Het aantal asielprocedures (korte en verlengde asielprocedures) nam heel fors toe van een kleine 8.000 zaken in 2021 naar ruim 12.000 zaken in 2022, een stijging van 52 procent. De stijging van het aantal asielprocedures in 2022 komt mede door een hoog aantal beroepen niet tijdig beslissen. Het aantal reguliere vreemdelingenzaken (vreemdelingenzaken niet betreffende asiel, bijvoorbeeld migratie voor werk, studie of gezinshereniging) steeg in 2022 met zes procent in vergelijking met 2021 naar 8.800 zaken. Het aantal nieuw ingekomen korte asielprocedures daalde juist sterk, met 32 procent naar circa 2.800 zaken. Het aantal bewaringszaken daalde licht met drie procent naar circa 5.000 zaken. Daarmee lag het aantal inkomende regulier zaken nog wel lager dan in de periode 2018 tot 2020.

Belastingzaken

Het aantal nieuw ingekomen belastingzaken was met een kleine 28.000 zaken in 2022 ongeveer gelijk als het aantal in 2021. Het aantal nieuw aangebrachte belastingzaken lagere overheden steeg met 11 procent naar ruim 18.000 zaken. Deze toename komt voornamelijk door de stijging van het aantal WOZ-zaken, een stijging die grotendeels wordt veroorzaakt door meer activiteit van no cure, no pay-bedrijven op dit gebied. Het aantal rijksbelastingzaken daalde met 14 procent naar een kleine 10.000 zaken. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt door de daling van zaken betreffende inkomstenbelasting en premie volksverzekering (23 procent) en belasting op personenauto's en motorrijwielen

(bpm) zaken (12 procent). Het aantal ingekomen bpm-zaken was in 2021 al fors toegenomen, het aantal ingekomen bpm-zaken in 2022 ligt ten opzichte van 2020 en eerdere jaren nog veel hoger. Ook de stijging van het aantal ingekomen bpm-zaken wordt mogelijk veroorzaakt door de activiteit van no cure, no pay-bedrijven.

Zaken bij de gerechtshoven

Handelszaken

Het aantal nieuw ingekomen civiele handelszaken daalde in 2022 heel licht met twee procent.

Familiezaken

Het aantal ingekomen civiele familiezaken daalde in 2022 vergeleken met 2021 fors met 20 procent. Bijna alle categorieën familiezaken daalden in aantallen ingekomen zaken.

Strafzaken

Het aantal ingekomen strafzaken bleef in 2022 ongeveer gelijk met ruim 26.000 zaken. Dit aantal bevat niet alleen de behandeling op zitting van de hoofdzaak maar ook allerlei 'nevenproducten', zoals ontnemingsvorderingen en rekestten. Het aantal nieuw aangebrachte hoofdzaken (de ter zitting gebrachte zaken) nam wel licht toe ten opzichte van 2021 met drie procent naar een kleine 15.000 zaken.

Belastingzaken

De toename van het aantal ingekomen belastingzaken in 2022 vergeleken met 2021 was met 39 procent (circa 2.500 zaken) fors. Zowel het aantal belastingzaken lagere overheden groeide sterk, met 20 procent naar circa 2.200 zaken, als het aantal rijksbelastingzaken, een groei van 45 procent naar circa 7.000 zaken.

Bij de belastingzaken lagere overheden steeg het aantal WOZ-zaken fors met 43 procent naar circa 1.800 zaken. Het aantal overige zaken belastingen lagere overheden daalde juist met 34 procent. Bij rijksbelastingzaken is vooral de stijging van bpm-zaken (met 66 procent naar circa 3.500 zaken) opvallend. Ook bij de gerechtshoven speelt de toegenomen activiteit van no cure, no pay-bedrijven een flinke rol bij de toename van het aantal WOZ- en bpmzaken. Ook opvallend is de stijging van dividendbelasting zaken (meer dan een verdriedubbeling naar circa 900 zaken). Dit zijn hoger beroepen van het hoge aantal zaken dat in de periode 2016-2018 is ingestroomd bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant.

Centrale Raad van Beroep

De Centrale Raad van Beroep (CRvB) oordeelt in hoger beroep over geschillen op het terrein van de sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en ambtenarenzaken. Daarnaast is de CRvB rechter in eerste en enige aanleg in geschillen over de uitvoering van wetten voor oorlogs- en vervolgingsgetroffenen, enkele bijzondere pensioenen en voor beroepen van rechterlijke ambtenaren. In 2022 daalde het aantal nieuw ingekomen zaken verder, na een sterke daling die in de afgelopen jaren al te zien was, naar circa 4.100 zaken, een daling van 11 procent ten opzichte van 2021.

College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb)

Het CBb oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaaleconomisch bestuursrecht. Daarnaast is het CBb hoger beroepsinstantie voor uitspraken op het gebied van een aantal specifieke wetten, zoals de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet. De zaken van het CBb zijn niet opgenomen in boven- en onderstaande tabellen en figuren omdat het CBb niet output gefinancierd wordt. In 2022 is het aantal inkomende zaken bij het CBb sterk gestegen met 72 procent, van 1.570 zaken in 2021 naar 2.710 zaken in 2022. De stijging wordt veroorzaakt door zaken in eerste aanleg over coronasteun.

Tabel 4 Aantal ingekomen zaken in 2018 - 2022 (afgerond op tientallen)³⁰

	2018	2019	2020	2021	2022	Groei 2022
Rechtbanken						
Kanton	946.100	949.260	846.670	850.020	879.560	3%
Civiel handel	75.020	71.130	61.540	53.450	50.230	-6%
Civiel familie	180.870	187.610	181.120	177.220	173.190	-2%
Straf	162.740	168.140	159.480	168.900	153.470	-9%
Bestuur	37.000	36.940	35.230	32.560	32.400	0%
Vreemdelingenkamers	33.410	40.970	32.270	25.350	29.870	18%
Belasting	26.220	25.850	30.980	27.560	27.780	1%
Gerechtshoven						
Civiel handel	7.670	7.040	6.330	6.210	6.070	-2%
Civiel familie	5.130	5.340	4.860	5.700	4.560	-20%
Straf	33.340	32.440	26.970	26.510	26.370	-1%
Belasting	3.960	5.140	3.610	6.620	9.160	38%
Bijzonder college						
Centrale Raad van Beroep	6.740	5.500	4.560	4.640	4.110	-11%
Totaal	1.518.200	1.535.360	1.393.620	1.384.740	1.396.770	1%

³⁰ In tegenstelling tot het in het Jaarverslag van de Rechtspraak 2020, zijn zaken van het College van Beroep voor het bedrijfsleven niet opgenomen in dit overzicht omdat deze zaken buiten de outputbesteding vallen. Het totaal aantal zaken wijkt daarom af van de tabel in het Jaarverslag van de Rechtspraak 2020.

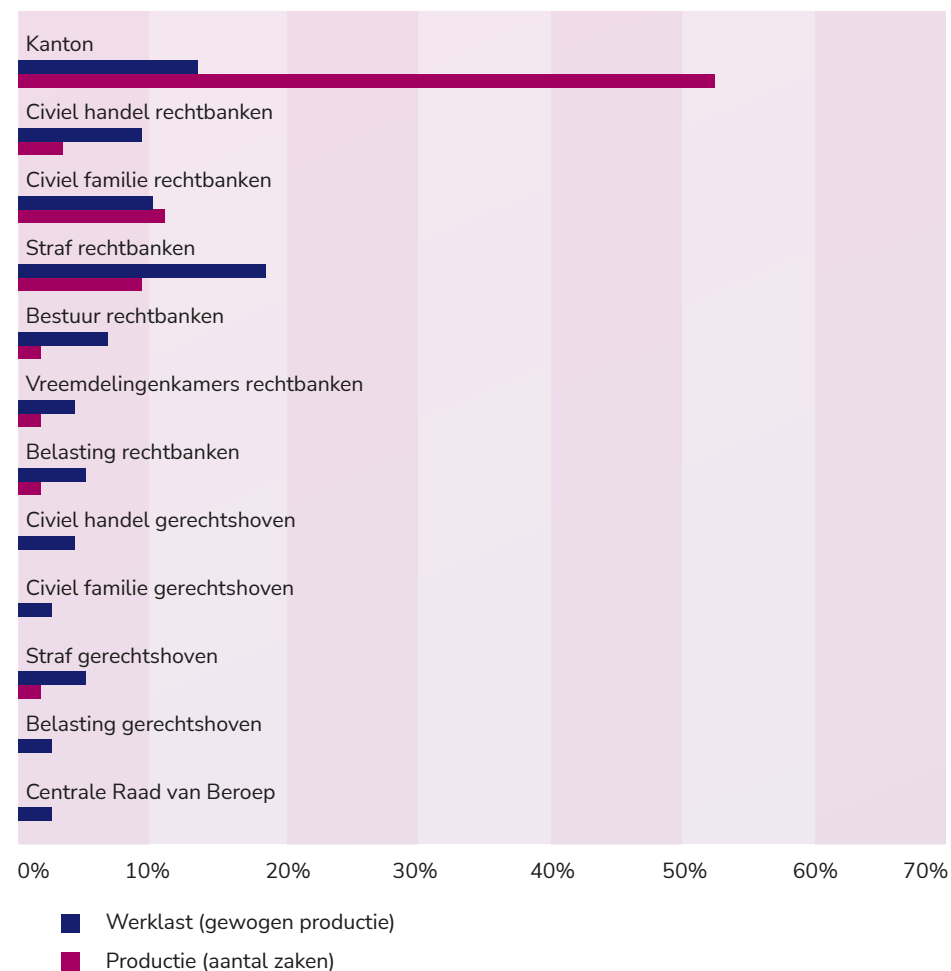
B. Afgehandelde zaken

Inkomende zaken worden behandeld en afgedaan. Vrijwel alle zaken bij de Rechtspraak worden gefinancierd als ze worden afgedaan, hetgeen ook wordt aangeduid als output financiering. Het aantal zaken dat de Rechtspraak gefinancierd krijgt, wordt ook wel productie genoemd. Toezicht op de afwikkeling van uitgesproken insolventies wordt vanwege de lange doorlooptijden echter tegelijkertijd met de instroom van deze zaken gefinancierd. Er zit daarom een klein verschil tussen productie in het aantal ingestroomde zaken en het aantal afgehandelde zaken.

Figuur 3 toont de verdeling van de output gefinancierde productie in de verschillende rechtsgebieden. Naast de absolute aantallen zaken in de blauwe balken, is ook de verdeling van de werklust over de verschillende rechtsgebieden (in de roze balken) weergegeven. Werklust is een gewogen maat, die rekening houdt met verschil in bewerkelijkheid (feitelijk bestede tijd) van verschillende zaken. Kantonzaken zijn relatief licht (minder bewerkelijk, dus lagere werklust), terwijl handelszaken (niet kantonzaken), bestuurszaken, waaronder vreemdelingenzaken en belastingzaken, en de zaken in hoger beroep, waaronder de zaken van de CRvB, vaak meer werk kosten (bewerkelijker zijn, dus hoge werklust).

Het aantal kantonzaken is het grootst; dit is 62 procent van het totaal aantal zaken. Het feit dat voor kantonzaken het aandeel in werklust in minuten zoveel kleiner is (16 procent), geeft aan dat dit relatief lichtere zaken zijn. Is de oranje balk in de figuur echter relatief veel langer dan de blauwe balk, dan betekent dit dat relatief zware zaken zijn behandeld. Zaken bij de gerechtshoven en de Centrale Raad van Beroep zijn bijvoorbeeld relatief zware zaken. Slechts vier procent van het totaal aantal zaken is in 2022 door de gerechtshoven en de Centrale Raad van Beroep behandeld, maar dit was 19 procent van de werklust.

Figuur 3. Aandeel productie en werklust per rechtsgebied 2022

Tabel 5 Aantal afgehandelde zaken 2018-2022 (afgerond op tientallen)

	2018	2019	2020	2021	2022	Groei 2022
Rechtbanken						
Kanton	960.310	959.320	835.080	877.250	851.170	-3%
Civiel handel	82.890	78.030	66.850	60.870	55.220	-9%
Civiel familie	180.700	185.450	180.200	181.100	174.710	-4%
Straf	164.660	167.330	158.820	167.010	153.060	-8%
Bestuur	37.880	35.210	30.690	32.900	33.920	3%
Vreemdelingenkamers	33.230	38.350	31.310	27.810	27.770	0%
Belasting	21.860	23.690	21.740	31.400	28.740	-8%
Gerechtshoven						
Civiel handel	7.950	7.740	6.570	6.610	6.450	-2%
Civiel familie	5.450	5.140	4.970	5.270	5.070	-4%
Straf	31.880	30.860	25.480	28.800	26.370	-8%
Belasting	3.770	3.720	4.180	4.830	6.230	29%
Bijzonder college						
Centrale Raad van Beroep	7.820	6.910	5.510	5.600	5.070	-9%
Totaal	1.538.400	1.541.750	1.371.400	1.429.450	1.373.780	-4%

In tabel 5 is het totaal aantal afgehandelde zaken weergegeven. Het aantal afgehandelde zaken is in 2022 licht gedaald met vier procent vergeleken met 2021. In de meeste productgroepen daalde het aantal afgehandelde zaken vergeleken met 2021. Er was nog wel een sterke groei (29 procent) van het aantal afgehandelde belastingzaken bij de hoven en een lichte groei (drie procent) van het aantal afgehandelde bestuurszaken bij de rechtbanken. Het aantal afgehandelde vreemdelingenzaken bij de rechtbanken bleef in 2022 ongeveer gelijk aan 2021.

Productie ten opzichte van de afspraken met de minister

Over de productie van de Rechtspraak, dus het aantal zaken dat de Rechtspraak gefinancierd krijgt, worden afspraken gemaakt met de minister van JenV. Die afspraken zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op ramingen van het aantal zaken dat zal worden aangebracht. Deze ramingen worden samen met het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) op basis van prognosemodellen gedaan. Na afloop van het boekjaar, dat gelijk is aan het kalenderjaar, vindt verrekening plaats van de werkelijke productie ten opzichte van de afspraken. Als de Rechtspraak meer zaken behandelt dan afgesproken, dan krijgt de Rechtspraak een aanvullende financiering, worden er minder zaken behandeld dan afgesproken, dan moet er worden terugbetaald. In tabel 6 is weergegeven hoe de productie in aantal zaken in 2022 zich verhoudt tot de afspraken die hierover met de minister zijn gemaakt.

In 2022 lag de productie in aantal zaken ongeveer 14 procent lager dan de afspraken met de minister. Bij vreemdelingenzaken lag de productie 31 procent lager dan was afgesproken en bij civiel handel rechtbanken lag de productie 23 procent lager dan was afgesproken. Ook bij civiel handel bij de gerechtshoven, kanton, de CRvB, straf bij de rechtbanken en gerechtshoven en bestuur bij de rechtbanken lag de productie ruim onder (meer dan tien procent) de afgesproken aantallen. Voor al deze groepen zaken bleef ook de instroom achter bij de verwachtingen. Alleen bij belasting bij de gerechtshoven lag de productie in aantal zaken boven de afspraken met de minister. Het achterblijven van productie met de verwachtingen in 2022 is vooral een gevolg van het achterblijven van

de instroom ten opzichte van de verwachtingen, coronamaatregelen in het begin van 2022 en een hoog ziekteverzuim.

Tabel 6 Productie in aantal zaken in 2022 ten opzichte van de afspraken met de minister (afgerond op tientallen)

	Begroting afspraken in aantallen	Productie in aantallen	Productie t.o.v afspraken
Rechtbanken			
Kanton	996.027	851.170	85%
Civiel handel*	67.166	51.610	77%
Civiel familie	184.383	174.710	95%
Straf	178.169	153.060	86%
Bestuur	38.580	33.920	88%
Vreemdelingenkamers	40.280	27.770	69%
Belasting	29.824	28.740	96%
Gerechtshoven			
Civiel handel	8.046	6.450	80%
Civiel familie	5.507	5.070	92%
Straf	30.819	26.370	86%
Belasting	5.807	6.230	107%
Bijzonder college			
Centrale Raad van Beroep	5.939	5.070	85%
Totaal	1.590.547	1.370.170	86%

*Afwikkeling insolventies worden gefinancierd op moment instroom.

Aantal wijkt daarom af van het aantal afgehandelde zaken civiel handel bij de rechtbanken.

6.1.2 Productiviteit en kosten

Tabel 7 laat zien hoe de gemiddelde personele bezetting en het aantal afgehandelde zaken zich de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. In de bezettingscijfers, zoals gepresenteerd in paragraaf 3.2, is zichtbaar dat de personeelsomvang eind 2022 hoger was dan eind 2021. De capaciteitsuitbreiding van de afgelopen jaren is nodig voor het verlagen van de werkdruk, het kunnen werken volgens de professionele standaarden en om rekening te houden met natuurlijk verloop (de vervangingsvraag). De gemiddelde bezetting is in 2022 ten opzichte van 2021 met 1,8 procent toegenomen³¹. Het zaakvolume (werklust) nam toe met 3,2 procent, waardoor de arbeidsproductiviteitsindicator als resultante is gestegen in 2022 (1,4 procent).

Tabel 7 Index personele bezetting, gewogen zaakvolume en arbeidsproductiviteit 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022	groei 2022 (%)
Gemiddelde bezetting rechters en raadsheeren	100	100	101	104	105	1,6%
Gemiddelde bezetting gerechtsambtenaren	100	101	105	109	111	1,8%
Gemiddelde bezetting totaal	100	101	104	108	110	1,8%
Gewogen zaakvolume	100	98	84	86	89	3,2%
Zaakvolume per arbeidsjaar: arbeidsproductiviteit	100	97	80	80	81	1,4%

³¹ De groei van de bezetting rechterlijk ambtenaren wordt deels veroorzaakt door de toename van het aantal rechters in opleiding. De opleiding tot rechter duurt gemiddeld enkele jaren en gedurende de opleiding zijn de rechters in opleiding slechts voor een beperkt deel inzetbaar op zitting. Daarnaast speelt de tijdelijke wetgeving 70+ een rol waardoor de bezetting van rechterlijk ambtenaren (vooralsnog) tijdelijk hoger is.

Tabel 8 geeft een beeld van de kostenontwikkeling, gecorrigeerd voor inflatie van lonen en prijzen bij de overheid. De totale voor inflatie gecorrigeerde kosten die de Rechtspraak heeft gemaakt, zijn in 2022 afgenomen met 1,9 procent. Dit is veroorzaakt door de materiële kosten en dan met name de huisvestingskosten³². De personele kosten, gecorrigeerde voor inflatie, zijn gelijk gebleven. Deze afname van de kosten gecombineerd met de toegenomen zaakvolume (werklust) zorgt ervoor dat de kostenproductiviteit in 2022 is toegenomen met 5,2 procent.

Tabel 8 Index reële kosten en zaakvolume per ingezette euro 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022	groei 2022 (%)
Personele kosten	100	101	102	107	107	0,0%
Overige (materiële) kosten	100	105	107	113	105	-7,5%
Totale kosten	100	102	103	109	107	-1,9%
Gewogen zaakvolume	100	98	84	86	89	3,2%
Zaakvolume per ingezette euro: kostenproductiviteit	100	96	81	79	83	5,2%

³² Dit is deels te verklaren door de incidentele verrekening van rond de 16 miljoen euro als gevolg van de verkoop van het oude pand en bijbehorende grond van de rechtbank Amsterdam. De verkoopprijs lag bijna 16 miljoen euro hoger dan de waardering zoals opgenomen op de balans van het Rijksvastgoedbedrijf. Volgens de regels binnen het huidige rijksbrede huisvestingsstelsel slaat dit neer bij de hoofdgebruiker, in dit geval dus bij de Rechtspraak.

6.1.3 Werkvoorraden

Tabel 9 Werkvoorraadontwikkeling 2022 (in duizenden)

	Werkvoorraad eind 2021	Instroom zaken 2022	Uitstroom zaken 2022	Technische aanpassing	Werkvoorraad eind 2022	Ontwikkeling werkvoorraad 2022 t.o.v. 2021
Rechtbanken	301	1.347	1.325	23	300	0%
Kanton	126	880	851	7	147	17%
Civiel handel	35	50	55	1	30	-14%
Civiel familie	30	173	175	0	28	-7%
Straf	48	153	153	14	34	-29%
Bestuur	24	32	34	0	23	-4%
Vreemdelingenkamer	9	30	28	0	11	22%
Belasting	30	28	29	0	29	-3%
Gerechtshoven	38	46	44	0	40	5%
Civiel handel	7	6	6	0	6	-14%
Civiel familie	3	5	5	0	3	0%
Straf	22	26	26	0	21	-5%
Belasting	6	9	6	0	9	50%
Bijzonder college	7	4	5	0	6	-14%
Centrale Raad van Beroep	7	4	5	0	6	-14%
Totaal	346	1.397	1.374	23	346	0%

NB: Aantallen zijn in duizendtallen en sluiten aan bij de brongegevens, waardoor afrondingsverschillen kunnen voorkomen.

Alle gerechten hebben een zogenoemde werkvoorraad. Dit zijn zaken die wachten op behandeling, of zijn binnengekomen maar nog niet zijn afgedaan.

Deze bekostigde (lamicie) werkvoorraad³³ is in het jaar 2022 ongeveer gelijk gebleven en kwam uit op iets meer dan 346.000 zaken. De rechtbanken en de CRvB zagen hun voorraad beide met ongeveer 1.000 zaken dalen; de gerechtshoven zagen hun voorraad met ongeveer 2.000 zaken stijgen.

Bij de productgroepen vreemdelingenkamer en kanton zijn bij de rechtbanken de werkvoorraden gestegen. De stijging bij kanton heeft met name betrekking op mulderzaken. Bij de Mulderzaken zijn 71 procent meer zaken ingestroomd dan in 2021. De uitstroom van Mulderzaken is gestegen met 24 procent. Daartegenover staat een daling van de werkvoorraad bij de productgroep handel bij de rechtbanken en dan specifiek de insolventiezaken. Met name bij de Wsnp-zaken en in mindere mate bij de faillissementszaken is een sterkere uitstroom zichtbaar ten opzichte van een teruglopende instroom van zaken.

De stijging van de werkvoorraad bij de gerechtshoven wordt veroorzaakt door een stijging van de instroom van belastingzaken. Deze stegen met circa 2.500 zaken, en dan met name het aantal zaken betreffende de toepassing van de WOZ, bpm en de Wet op de dividendbelasting. De stijging van de instroom WOZ- en bpm zaken is voor een groot deel te wijten aan de activiteit de van in paragraaf 1.6.2. genoemde no cure, no pay-bedrijven. De daling van de werkvoorraad bij de CRvB werd vooral veroorzaakt door een daling in het aantal bijstandszaken. De in- en uitstroom in 2022 van de CRvB waren in vergelijking met het jaar 2021 beide lager.

De technische aanpassing heeft betrekking op zaken die juridisch waren afgedaan maar administratief openstonden. Deze zijn gecorrigeerd.

³³ Lamicie is de benaming van de bekostigingssystematiek van de Rechtspraak. In de werkvoorraadtabel worden de ingestroomde en niet afgehandelde zaken weergegeven die worden bekostigd.

De grootste correctie, bij de productgroep straf in eerste aanleg van ongeveer 14.500 zaken heeft betrekking op het uitfasen van een registratiesysteem. Geconstateerd is dat zaken administratief niet geheel waren afgesloten terwijl deze zaken juridisch wel waren afgedaan. Bij de productgroep kanton stroomden zaken niet uit die betrekking hadden op intrekkingen van machtigingsverzoeken bij toezichtzaken. Hierdoor was de beginvoorraad ook te hoog. Dit is gecorrigeerd en daarbij zijn ongeveer 7.300 zaken uit eerdere jaren alsnog uitgestroomd.

6.1.4 Kwaliteitsindicatoren

De in paragraaf 1.1 genoemde professionele standaarden vervullen een centrale rol als vakinhoudelijke kwaliteitsafspraken. Maar naast de professionele standaarden zijn er nog een aantal andere kwaliteitsonderwerpen die de Rechtspraak kwantitatief in de gaten houdt. Dit zijn de doorlooptijden, het percentage MK-afdoeningen, de hoger beroepspercentages, de aantallen klachten, wrakingen, de publicatiegraad en het aantal mediations.

Dat heeft twee doelen: intern biedt het de basis voor het ‘goede gesprek’ over deze kwaliteitsthema’s en draagt het bij aan kwaliteitsborging en extern biedt het de mogelijkheid om verantwoording over kwaliteit te kunnen onderbouwen met kwantitatieve gegevens over deze kwaliteitsindicatoren.

Doorlooptijden

De doorlooptijd is gedefinieerd als de totale tijd die verstrijkt tussen het instromen en het uitstromen van een zaak bij een gerechtelijke instantie. De Rechtspraak heeft in 2020 per zaakstroom nieuwe (maximum)normen voor doorlooptijden ontwikkeld. Voor de interne sturing worden inmiddels al zo’n 70 standaarden voor (hoofd)zaakstromen onderscheiden. Voor de leesbaarheid wordt in onderstaande tabel per rechtsgebied over de doorlooptijden gerapporteerd.

De standaarden gelden in beginsel voor alle zaken. Uiteraard kan niet iedere zaak het standaardproces doorlopen. Het komt regelmatig voor dat er aanvullende processtappen nodig zijn, die ook extra tijd vragen. Dergelijke zijstappen zijn bijvoorbeeld een deskundigenonderzoek of een mediationtraject. Daarnaast is er ook de afhankelijkheid van procespartijen. Wanneer vanwege de aard van de zaak extra tijd nodig is, wordt de standaard hierop aangepast. Dit is gedaan door de meest voorkomende ‘aanvullende processtappen’ te definiëren en hiervoor een aparte doorlooptijd standaard te stellen. Ook bij extra handelingen is het immers wenselijk om duidelijk voor ogen te hebben naar welke kwaliteit gestreefd wordt in termen van doorlooptijd. Op deze manier doen de standaarden recht aan wat een zaak inhoudelijk nodig heeft, en kan er ook goed worden uitgelegd waarom bepaalde zaken meer tijd nodig hebben. De tabel in deze paragraaf omvat zowel de doorlooptijd van de hoofdstromen als de zijstromen.

Het behalen van de doorlooptijden doet de Rechtspraak niet alleen, hierin werken we samen met andere procespartijen. De standaarden zijn op totaal-niveau opgesteld, dus inclusief de doorlooptijd van anderen, aangezien dit vanuit het perspectief van de rechtzoekende de werkelijk beleefde doorlooptijd is.

In tabel 10 staat het percentage zaken dat in 2022 is uitgestroomd binnen de genormeerde doorlooptijd.

Tabel 10 Percentage zaken dat in 2022 is uitgestroomd binnen de genormeerde doorlooptijd

% Standaard gehaald in 2022	
Bestuur	
Rechtbanken	23%
waarvan belastingzaken	14%
waarvan Vreemdelingenkamer	47%
Gerechtshoven (belasting)	24%
CBb	12%
CRvB	9%
Familie- en jeugdrecht	
Rechtbanken	67%
Gerechtshoven	37%
Handel/kanton	
Rechtbanken	76%
Gerechtshoven	27%
Strafrecht	
Rechtbanken	34%
Gerechtshoven	25%
Toezicht	
Rechtbanken	52%

Zoals te zien in de tabel, verschilt de mate waarin de doorlooptijdstandaard wordt behaald sterk per soort gerecht en per rechtsgebied. Bij de CRvB (relatief kleine aantallen zaken) is het gemiddeld circa negen procent terwijl handel bij de rechtbanken gemiddeld op 76 procent zit.

Binnen het programma Tijdige rechtspraak 2020-2023 werken de gerechten samen om het afhandelen van zaken binnen de doorlooptijdstandaarden waar te kunnen maken. Over dit programma is meer te lezen in hoofdstuk 2 van dit jaarverslag. Hierin is te lezen hoe wordt gewerkt aan het doorvoeren van duurzame organisatieverbeteringen. Dit ziet enerzijds op het afhandelen van zaken binnen de doorlooptijdstandaard (tijdigheid) en anderzijds op het vergroten van de voorspelbaarheid richting rechtzoekenden. Denk hierbij aan het aanpassen van processen en werkwijzen, het verbeteren van het rooster- en planproces en het ontwikkelen van sturingsinformatie. Deze verbeteringen zullen pas op langere termijn effect sorteren.

Een randvoorwaarde voor het behalen van de doorloopstandaarden is dat er geen achterstand is in de werkvoorraad. De inzet op het wegwerken van achterstanden in de gerechten heeft tot gevolg gehad dat er in 2022 veel oudere zaken zijn opgepakt en afgehandeld. Hoewel dit zeer wenselijk is, heeft het wel een negatief effect op het aantal zaken dat de doorlooptijdstandaard behaalde in 2022. Daarnaast is de aanwezigheid van voldoende rechterlijke capaciteit een belangrijke randvoorwaarde voor het kunnen halen van de doorlooptijdstandaarden. Er was in 2022 nog steeds sprake van een tekort aan rechterlijke capaciteit. Ook voor de komende jaren zal dit een belangrijk aandachtspunt blijven.

Meervoudige afdoening

In hoger beroep worden vrijwel alle zaken meervoudig (door drie rechters) afgedaan. In eerste aanleg bij de rechtbanken is dat anders. Daar bepaalt de rechter of de zaak enkelvoudig (door één rechter) of meervoudig wordt afgedaan. Zaken die voor een meervoudige afhandeling in aanmerking komen, zijn complexe zaken, zaken over principiële rechtsvragen of zaken die grote maatschappelijke onrust meebrengen. Een meervoudige behandeling bevordert in het algemeen de (juridische) kwaliteit van een uitspraak.

Voor de meeste rechtsgebieden is het percentage zaken dat wordt afgedaan door een meervoudige kamer (MK) door de tijd redelijk stabiel. Wel is er een opvallende verschuiving te zien bij rijksbelastingzaken bij rechtbanken, waar in 2022 relatief meer zaken meervoudig werden afgedaan. Dit heeft te maken met een groot cluster aan dividendzaken dat in 2022 meervoudig is afgedaan bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant en een flink aantal bpm-zaken dat in 2022 meervoudig is afgedaan bij de rechtbank Gelderland.

Het percentage MK-afdoening straf bij gerechtshoven loopt na een lager percentage in 2021 weer wat op in 2022. Dit lagere percentage in 2021 hing samen met afspraken tussen de Rechtspraak en het OM bij straf om de door de coronacrisis ontstane achterstanden zo snel mogelijk weg te werken.³⁴ In 2022 loopt het effect van deze afspraken op het percentage MK-afdoening straf bij gerechtshoven terug.

³⁴ Een van de afspraken was dat zowel in de eerste als in de tweede aanleg sommige zaken die voorheen meervoudig zouden worden afgedaan, tijdelijk enkelvoudig konden worden afgedaan. Dit is terug te zien in het MK-aandeel straf bij gerechtshoven in 2021. Bij de rechtbanken is in 2021 het aandeel strafzaken dat behandeld werd op een PR+-zitting in plaats van op een MK-zitting vrij beperkt ten opzichte van het totale aantal strafzaken. Het effect van de tijdelijke afspraken op het percentage MK-afdoening is daardoor beperkt bij de rechtbanken.

Tabel 11 *Percentage zaken afgedaan door de meervoudige kamer (MK)*

	2018	2019	2020	2021	2022
Rechtbanken					
Civiel handel	7%	6%	7%	7%	6%
Civiel familie	2%	2%	1%	1%	1%
Bestuur	12%	13%	11%	10%	10%
Vreemdelingenkamers	2%	1%	1%	2%	2%
Belasting	20%	28%	23%	36%	50%
Straf	17%	16%	17%	17%	17%
Hoven					
Belasting	94%	95%	92%	84%	88%
Straf	95%	91%	86%	74%	81%

Tabel 12 *Aantal gepubliceerde uitspraken*

	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal	29.900	31.100	38.000	45.100	49.800
Rechtbanken	16.800	16.800	24.600	30.200	36.200
Gerechtshoven	8.600	9.500	9.000	10.400	10.100
Bijzondere colleges	4.500	4.800	4.500	4.500	3.500

Aantal gepubliceerde uitspraken

De stijgende lijn wat betreft het aantal gepubliceerde uitspraken op rechtspraak.nl, zet zich door, zoals blijkt uit onderstaande publicatiecijfers.

Eind 2021 is het programma Meer en verantwoord publiceren van start gegaan. Het doel van dit programma is om het overgrote deel van alle rechterlijke uitspraken te gaan publiceren. Het programma gaat er stapsgewijs voor zorgen dat de publicatie van uitspraken op rechtspraak.nl het uitgangspunt wordt, waarvan alleen bij zwaarwegende redenen wordt afgeweken. Met het programma wordt de openbaarheid van rechtspraak voor de toekomst versterkt. Een forse ambitie die grote uitdagingen kent, maar die weergeeft dat de Rechtspraak transparant wil zijn en aanspreekbaar op haar werk.

Hoger beroep

De rechter staat boven de partijen in een rechtszaak en laat zich niet beïnvloeden door druk van buitenaf. Daar mogen partijen op vertrouwen. Dat neemt niet weg dat partijen in een rechtszaak tegen een zorgvuldig tot stand gekomen uitspraak in beroep kunnen gaan om de zaak opnieuw te laten beoordelen. Het kan gaan om een herbeoordeling en aanvulling van feiten, van rechtsvragen en van motiveringen. Het hoger beroep heeft, in het verlengde van deze controlefunctie en herkansingsfunctie, ook een belangrijke functie bij de rechtsontwikkeling en het bewaken en bevorderen van de rechtseenheid.

Het is niet mogelijk informatie over de uitkomst van het hoger beroep in de analyses mee te nemen. Zo betekent vernietiging in hoger beroep van een vonnis niet automatisch dat door de rechter in eerste aanleg een onjuist oordeel is gegeven. Het oordeel van de hoger beroepsrechter kan bijvoorbeeld inhouden dat deze tot een andere beantwoording van een rechtsvraag is gekomen, waarover voordien nog geen duidelijkheid in de jurisprudentie bestond. Dit laatste is inherent aan de rechtsontwikkeling en rechtseenheidfunctie van het hoger beroep (en cassatie). Verder kan aanvulling van feiten (in vergelijking met behandeling in eerste aanleg) een rol hebben gespeeld bij afwijking van de rechterlijke beslissing in hoger beroep ten opzichte van het vonnis in eerste aanleg.

Het overgrote deel van de uitspraken in hoger beroep houdt stand en wordt door het hogere rechtscollege bevestigd. Daartoe kunnen ook de uitspraken worden gerekend die weliswaar op formele gronden worden vernietigd, maar waarbij het oordeel van de rechter in eerste aanleg materieel wel overeind is gebleven.

Bij de presentatie van de cijfers is gewerkt met driejaarsgemiddelden om een voldoende aantal hoger beroepszaken per zaakgroep over te houden en om zoveel mogelijk toevallige uitkomsten of fluctuaties te vermijden. Een andere reden om meerjaarsgemiddelden te nemen, is dat daarmee het tijdverschil tussen een afgedane zaak en de instroom in hoger beroep minder verstorend

werkt. De meest rudimentaire vorm van een hoger beroepspercentage zou zijn door simpelweg de totale instroom bij de hoven te delen door de totale uitstroom bij de gerechten in eerste aanleg. Dat zou echter een ondeugdelijke indicator opleveren, omdat niet alle uitspraken in eerste aanleg appèlbaar zijn. Daarom is gekeken wat uit de noemer gehaald moest worden om een meer realistisch hoger beroepspercentage te verkrijgen.

Tabel 13 Ontwikkeling hoger beroepspercentages

	2018 t/m 2020	2019 t/m 2021	2020 t/m 2022
Civiel recht	10%	10%	11%
Bestuursrecht	12%	12%	12%
Strafrecht	39%	34%	34%

In de berekeningen van het hoger beroepspercentage civiel recht zijn de verstekvonnissen buiten beschouwing gelaten, omdat men daartegen vrijwel nooit in hoger beroep gaat. Ook los van de verstekvonnissen gaat men tegen de door de kantonrechter behandelde handelszaken relatief weinig in hoger beroep.

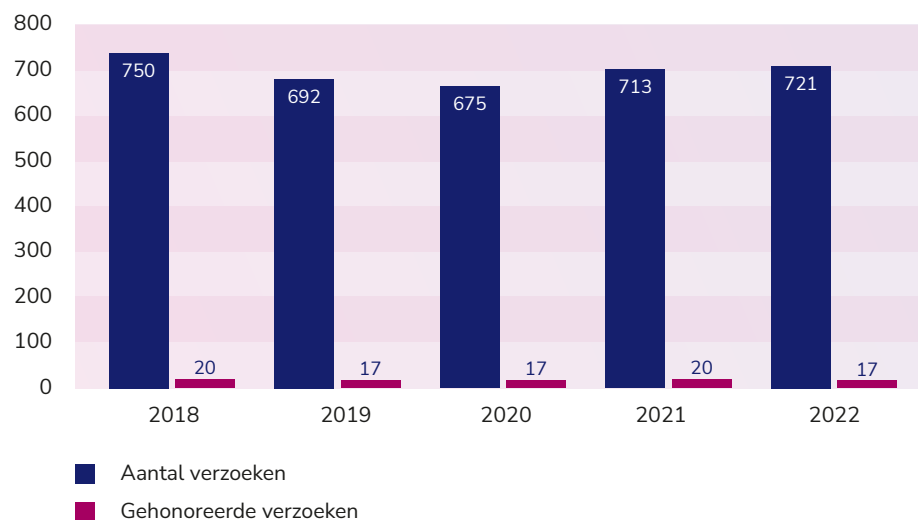
De hoger beroepspercentages tonen een stabiel beeld.

Wrakingsverzoeken en gehonoreerde wrakingsverzoeken

In Nederland heeft iedere burger recht op een onpartijdige rechter. Wie betrokken is in een rechtszaak en goede redenen heeft om te denken dat de rechter een zaak niet onpartijdig kan beoordelen, kan vragen deze rechter te laten vervangen door een andere. We noemen dat een verzoek tot wraking.

De afgelopen jaren varieert het aantal wrakingsverzoeken tussen de 600 en 750 verzoeken per jaar (zie figuur 4). In 2022 werden er 721 wrakingsverzoeken ingediend, waarvan 558 bij de rechtbanken, 143 bij de gerechtshoven, 17 bij de CRvB en 3 bij het CBb. Voor een uitsplitsing naar rechtsgebied en afdoeningswijze voor verzoeken uit 2022 zie tabel 14.

Figuur 4: Aantal wrakingsverzoeken en aantal gehonoreerde wrakingsverzoeken

De wrakingskamer beoordeelt of een rechter terecht wordt gewraakt. Deze kamer honoreert een wraking als de rechter is in de betreffende zaak partijdig is of als er sprake is van schijn van partijdigheid, de wraking is dan gegrond. Dat zegt overigens niets over het functioneren van de betreffende rechter in andere zaken en hij of zij kan dus gewoon andere zaken blijven behandelen.

Slechts een gering deel van de wrakingsverzoeken wordt daadwerkelijk gehonoreerd, gemiddeld over de laatste vijf jaar tussen de twee en drie procent per jaar. In 2022 waren er 17 wrakingsverzoeken gegrond, zoals in figuur 4 en tabel 14 is te zien.

Tabel 14 Aantal wrakingsverzoeken 2022 met afdoeningswijze per rechtsgebied

	Strafrecht	Bestuursrecht	Civiel recht	Totaal
Kennelijk niet ontvankelijk	13	31	53	97
Kennelijk ongegrond	9	24	37	70
Ongegrond	103	85	166	354
Niet ontvankelijk	21	32	68	121
Ingetrokken	13	16	24	53
Berusting	5	0	4	9
Gegrond	6	2	9	17
Totaal ingediend	170	190	361	721

Klachten

Klachten als kwaliteitsindicator en het leereffect bij klachten

Het systeem van klachtbehandeling is een belangrijk onderdeel van kwaliteitszorg van de Rechtspraak. Het klachtensysteem is een instrument voor de Rechtspraak om feedback van de buitenwereld te krijgen. Van klachten kunnen en willen we leren. Klachten zijn geen kritiek, maar bruikbare feedback. Door van klachten te leren, kunnen werkprocessen verbeteren. Door snel telefonisch contact te zoeken met een klager voelt hij of zij zich gehoord. Zowel gegrond als ongegrond verklaarde klachten hebben bij de gerechten geleid tot de introductie van verbeteringen. De oorzaken van klachten kunnen incidenteel zijn als gevolg van een individuele menselijke fout. In die gevallen wordt dit met de betreffende medewerker besproken en gekeken hoe deze fout in de toekomst voorkomen kan worden. Klachten met een meer structureel karakter worden vaak binnen de teams besproken, zodat het hele team op de hoogte is van de situatie en herhaling voorkomen kan worden. Incidentele klachten kunnen ook wijzen op een structureel probleem, zoals onderbezetting of op werkprocessen die niet (meer) kloppen. Ook deze klachten worden breder opgepakt.

Klachtenregeling

Alle rechtbanken, gerechtshoven, het CBb en de CRvB (in totaal 17 gerechten) hebben een eigen klachtenregeling. Deze regelingen zijn gebaseerd op het gezamenlijk vastgestelde landelijke model voor de klachtenregeling van de Rechtspraak, maar per gerecht kunnen er op details afwijkingen zijn. Op basis van de regeling kan iedereen die vindt dat een gerecht of Rechtspraakmedewerker hem of haar niet correct heeft behandeld, een klacht indienen.

De uitspraak van een rechter kan geen onderwerp zijn van een klacht. Daar kan namelijk alleen een hogere rechter over oordelen. De klachtenprocedure zou anders een verkapt rechtsmiddel worden en daar is de klachtenprocedure niet voor bedoeld. Ook rechterlijke beslissingen van procedurele (procesrechtelijke) aard die de rechter tijdens of buiten een terechtzitting neemt, vallen buiten het

bereik van het klachtrecht. De Raad voor de rechtspraak heeft een eigen klachtenregeling. Dit geldt ook voor de Hoge Raad en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Voor de gerechten heeft het klachtrecht een leereffect: door klachten serieus te nemen, ze zorgvuldig te behandelen en verbeteringen door te voeren, kan voorkomen worden dat de oorzaak van de klacht blijft bestaan en dat dezelfde klachten terugkeren.

Ingediende klachten 2022

Ten opzichte van 2021 zagen we in 2022 een lichte afname van het aantal ingediende klachten (van 2.849 naar 2.743). Burgers staan echter nog steeds kritisch ten opzichte van de overheid. De ervaring is dat burgers minder tolerant zijn en geneigd zijn sneller een klacht in te dienen. Ook worden door dezelfde klagers over hetzelfde incident soms meerdere klachten ingediend. Klagers die meerdere klachten indienen zijn er altijd geweest. De indruk is dat deze groep van klagers hun contacten met het gerecht intensiveert. Evenals voorgaande jaren worden de meeste klachten ingediend in de categorieën rechterlijke beslissing en overige. De cijfers betreffen het totaal van de rechtbanken, gerechtshoven, CRvB en CBb.

Tabel 15 Ingediende klachten per onderwerp 2018-2022

Onderwerp	2018	2019	2020	2021	2022
Bejegening	213	277	256	290	200
Rechterlijke beslissing	779	735	747	816	765
Tijdsduur procedures	338	309	305	321	324
Administratieve fout	363	418	418	568	343
Overig	705	777	793	854	1.111
Totaal	2.398	2.516	2.519	2.849	2.743

Toelichting op de klachten per categorie/onderwerp:

- In de categorie *bejegening* vallen klachten over alle medewerkers van het gerecht. Dat kan zijn bejegening door een rechter, medewerker, telefoniste of bode. Dergelijke klachten kunnen soms herleid worden naar partijdigheid van de rechter. Daarin heeft de wet apart voorzien, namelijk met het middel van wraking. De klagers worden daarop gewezen. Bij klachten over bejegening door rechters wordt in voorkomende gevallen advies gevraagd aan een klachtadviescommissie.
- In de categorie *rechterlijke beslissingen* vallen klachten over zaken die behoren tot het rechterlijk domein en die niet in het kader van de klachtenprocedure kunnen en mogen worden behandeld. Er kan niet geklaagd worden over de inhoud, motivering, wijze van totstandkoming of het uitblijven van een rechterlijke beslissing, met inbegrip van de in dat kader genomen beslissingen van procedurele aard. Klachten hiertegen zijn niet-ontvankelijk op grond van artikel 2 van de klachtenregeling en worden niet inhoudelijk behandeld. Zoals hierboven genoemd zijn voor dergelijke klachten rechtsmiddelen zoals hoger beroep mogelijk.
- In de categorie *tijdsduur procedure* vallen klachten over de duur van de procedure. Deze zijn van organisatorische aard. De meeste klachten gaan over het uitblijven van een zittingsdatum of de lange doorlooptijd van een procedure. Dit laatste is niet altijd te wijten aan het gerecht. Wettelijke termijnen en de proceshouding van partijen, zoals het opgeven van veel verhinderdagen, spelen hierbij ook een rol.
- De categorie *administratieve fout* omvat klachten die gaan over de administratieve verwerking van zaken. Hieronder valt bijvoorbeeld het niet reageren op verzoeken om terug te bellen, het zoekraken van stukken, het versturen van stukken naar derden, het niet ontvangen van stukken door een rechtzoekende, foutieve doorzending en het niet goed verwerken in het administratief systeem.

- In de categorie *overige* worden klachten geregistreerd over onderwerpen die niet ondergebracht kunnen worden in een van de andere categorieën. Gedacht moet worden aan klachten die eigenlijk verzoeken bevatten of hulpvragen zijn. Bijvoorbeeld over de toegankelijkheid van een gerechtsgebouw. Ook kunnen het klachten zijn die onduidelijk zijn of bestemd zijn voor andere instanties, zoals het OM, de politie, de Nederlandse orde van advocaten of een ander gerecht. Het komt regelmatig voor dat klachten ingediend worden tegen de bewindvoerder. Daar is een aparte procedure voor.

Niet inhoudelijk behandelde klachten

Een groot deel van de klachten is niet inhoudelijk behandeld, omdat het bijvoorbeeld gaat om een rechtelijke beslissing (die niet in het kader van de klachtenprocedure kan en mag worden behandeld) of omdat een andere instantie bevoegd is.

Hoewel een klacht over een rechterlijke beslissing in beginsel niet inhoudelijk behandeld wordt, wordt wel contact opgenomen met de klager om telefonisch uitleg te geven en te informeren over eventuele alternatieve mogelijkheden (bijvoorbeeld het gebruik van rechtsmiddelen). Hetzelfde geldt voor andersoortige klachten die niet inhoudelijk zijn behandeld, waarbij de klachtenfunctionaris regelmatig toch contact opneemt met de klager om uitleg te geven. Denk bijvoorbeeld aan klachten die bestemd zijn voor andere instanties, zoals het OM of een ander gerecht. Deze klachten worden doorgaans na overleg met de bevoegde instantie doorgezonden. Klachten over bewindvoerders of curatoren worden overgedragen aan de betrokken rechter. Verder zijn het klachten die zijn opgelost door bemiddeling van de klachtenfunctionaris. Als de klager hiermee tevreden is, wordt de klacht vaak niet meer formeel aan het gerechtsbestuur voorgelegd.

Tabel 16 Afgehandelde klachten naar soort afdoening 2022

Wijze van afdoening	Aantal	% van niet-inhoudelijk behandelde klachten	% van totaal
Niet inhoudelijk behandeld	1.509	100%	58%
Niet bevoegd ex art. 2 klachtenregeling	312	21%	12%
Niet ontvankelijk ex art. 2 klachtenregeling	719	47%	28%
Buiten behandeling gelaten (ex art. 7 klachtenregeling)	208	14%	8%
Schikking of intrekking (informele afdoening)	270	18%	10%
Wijze van afdoening	Aantal	% van inhoudelijk behandelde klachten	% van totaal
Inhoudelijk behandeld totaal	1.104	100%	42%
Ongegrond	504	46%	19%
Geground	425	38%	16%
Geen oordeel	120	11%	5%
Niet ontvankelijk	55	5%	2%
Totaal	2.613		100%

Tabel 17 Ontwikkeling gegronde en ongegronde klachten

	ongeground (% van het inhoudelijk totaal)	Geground (% van het inhoudelijk totaal)
2022	46%	38%
2021	48%	36%
2020	47%	36%
2019	41%	33%
2018	44%	45%

Ongegrond omvat in deze context ook (niet) terecht of (on)juist. De overige inhoudelijk behandelde klachten zijn niet-ontvankelijk verklaard of er werd geen oordeel gegeven. Dit laatste komt voor wanneer het onderzoek onvoldoende bewijs oplevert om op basis daarvan een klacht wel of niet gegrond te kunnen verklaren.

Mediation naast rechtspraak en mediation in strafzaken

De rol van de Rechtspraak in de samenleving blijft in ontwikkeling. De Rechtspraak zoekt steeds naar verbinding met de samenleving. Conflictdiagnose en regievoering door de rechter zijn daarbij instrumenten met als doel geschil en conflictoplossing op maat. Deze geschiloplossing kan vorm krijgen door mediation naast rechtspraak. In civiele en bestuursrechtelijke zaken is dat al langere tijd het geval. De rechter beslist, schikt óf verwijst in die zaken naar mediation. Dit kan op elk moment in de procedure. De mediator die de mediation begeleidt, is een onafhankelijke professional die aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden moet voldoen. Partijen beslissen zelf over de afspraken die zij met elkaar willen maken. De mediation kan naast de juridische aspecten ook ingaan op andere aspecten van een conflict.

Naast de bestaande manieren van verwijzingen in lopende procedures, bestaat in sommige situaties ook de mogelijkheid van een combinatievorm. In dat geval starten partijen eerst met een mediationtraject en volgt daarna een rechterlijke beslissing. Als er bijvoorbeeld nog een juridisch geschilpunt overblijft, is het mogelijk dit punt aan de rechter voor te leggen en daarna de mediation voort te zetten.

Om de inzet van mediation te bevorderen, kent het ministerie van JenV een subsidie toe voor mediation naast rechtspraak in de periode 2023 en 2024. Alle betalende procespartijen hebben sinds 1 maart 2023 recht op een startbijdrage als ze vanuit de Rechtspraak naar mediation zijn verwezen. Dit betekent dat de eerste 2,5 uur van de mediation hen niets kost. Voorbereidingen hiertoe zijn reeds in 2022 gestart en verwacht wordt een toename van het aantal mediations in bestuurszaken en civiele zaken. De regeling geldt niet voor mediation in strafzaken.

Bij mediation in strafzaken gaat het om herstel. Dit is een reguliere voorziening die voor partijen kosteloos is en wordt gefinancierd door het ministerie van JenV. Het beleidskader herstelrecht voorzieningen gedurende het strafrecht bepaalt dat in iedere lopende strafzaak waar een herstelbereidheid of een herstelbehoefte bij de betrokken partijen bestaat, eerst de mogelijkheid van mediation moet worden onderzocht. Mensen hebben soms meer nodig dan alleen een oordeel van de rechter. Verdachte en slachtoffer krijgen de kans om onder begeleiding van twee speciaal opgeleide mediators met elkaar in gesprek te gaan en op die manier te werken aan emotioneel en financieel herstel. Een verdachte die spijt heeft, kan zijn verantwoordelijkheid nemen. Het slachtoffer bepaalt zelf of hij/zij de excuses van de verdachte ook kan/wil aanvaarden. Een slachtoffer dat kampt met de gevolgen van wat er is gebeurd, kan de verdachte bovendien daarmee confronteren en antwoorden krijgen op de vragen waarmee hij/zij zit. De uitkomst van de mediation wordt gedeeld met de officier van justitie of de rechter.

Bij elk gerecht is een mediationbureau ingericht dat zich bezighoudt met de verwijzingen naar mediation en daaraan gerelateerde vormen van conflictoplossing. De mediationbureaus zijn eenvoudig benaderbaar voor mensen van binnen en buiten de organisatie. De mediationfunctionarissen werken rechtsgebied overstijgend en communiceren in klare taal. De menselijke maat staat centraal.

Mediation in strafzaken is een samenwerkingsverband tussen het OM en de Rechtspraak, waarbij zowel de officier van justitie als de rechter verwijzer kunnen zijn. De mediationbureaus ontvangen een vergoeding voor de werkzaamheden die zij verrichten in het kader van de aanmelding.

Tabel 18 Mediations 2022

Totaal gerechten	Aantal verwijzingen	Gestarte mediations	Afgeronde mediations	Percentage volledige overeenstemming	Percentage overeenst. met schadevergoeding (Straf)	Percentage gedeeltelijke overeenstemming	Percentage zonder overeenstemming
Bestuur	28	21	24	62,5%	0,0%	4,2%	33,3%
Civiel - familie en jeugd	1.324	1.190	982	43,2%	0,0%	11,0%	45,8%
Civiel - handel	174	145	161	42,2%	0,0%	2,5%	55,3%
Kanton	66	55	55	45,5%	0,0%	3,6%	50,9%
Straf	1.434	853	830	60,6%	22,4%	2,3%	14,7%
Totaal	3.026	2.264	2.052	50,4%	9,1%	6,5%	34,0%

Aantal verwijzingen naar mediation gestegen

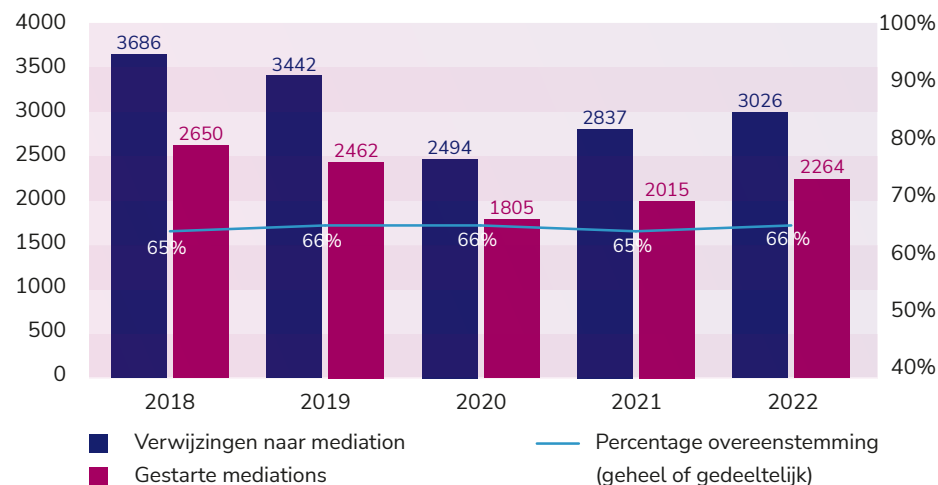
Het aantal verwijzingen naar mediation (en ook het aantal gestarte en afgeronde mediations) is in vergelijking met 2021 weer wat gestegen. Dat aantal ligt nu voor het eerst sinds 2019 weer boven de 3.000 verwijzingen. Daarmee is het aantal verwijzingen echter nog niet op het niveau van vóór de coronamaatregelen. De belangrijkste redenen voor de lagere instroom van zaken in 2020 en 2021 waren de tijdelijke sluiting van rechtbanken en gerechtshoven (waardoor er minder zaken waren die in aanmerking kwamen voor verwijzing naar mediation), het verzoek aan de gerechten om voorlopig geen nieuwe mediations op te starten én het tijdelijk stopzetten van fysieke mediationbijeenkomsten. Ook in de eerste maanden van 2022 waren de effecten van de (toen nog geldende) coronamaatregelen nog zichtbaar in de cijfers, zij het in steeds mindere mate. Inmiddels vinden er weer fysieke bijeenkomsten plaats en wordt vaker gebruik gemaakt van online-mediation. Het is echter een gegeven dat niet elke zaak zich daarvoor leent.

Totaal

Het totale aantal verwijzingen naar mediation in 2022 was 3.026, een toename van ruim vijf procent ten opzichte van 2021. Die toename is vooral te danken aan de rechtsgebieden, waarin van oudsher het meest naar mediation wordt verwezen: civiel - familie en jeugd en straf.

Net als de afgelopen twee jaar is er ook in 2022 het vaakst naar mediation verwezen in het rechtsgebied straf: 1.434 keer, hetgeen neerkomt op ruim 47 procent van alle verwijzingen. Binnen het rechtsgebied familie en jeugd (civiel), dat vóór 2020 verantwoordelijk was voor de meeste verwijzingen, werd in 2022 1.324 keer (bijna 44 procent van het totaal) naar mediation verwezen. Hierbij geldt dat er in het rechtsgebied straf weliswaar het meest verwezen wordt, maar dat dit niet leidt tot het hoogste aantal gestarte mediations: dat ligt nog steeds ruimschoots het hoogst bij familie en jeugd. Kortom, de verhouding tussen het aantal verwijzingen naar mediation en het aantal gestarte mediations is bij familie en jeugd 'gunstiger' dan bij straf.

Figuur 5: Mediations 2018-2022

Het percentage van het aantal mediations, dat met volledige of gedeeltelijke overeenstemming werd afgesloten, is heel licht gestegen (van 65,4 procent naar 66 procent). Voor alle rechtsgebieden samen lag het percentage volledige overeenstemming (al dan niet met afspraken over schadevergoeding) op 59,5 procent en het percentage gedeeltelijke overeenstemming op 6,5 procent. Een belangrijke reden voor het al jaren hoge 'slagingspercentage' is het grote aandeel van mediation in strafzaken, waar dit percentage nog altijd zeer hoog is. Ruim 85 procent van de mediations in strafzaken werd met volledige of gedeeltelijke overeenstemming afgesloten (83 procent, resp. 2,3 procent).

Mediations in strafzaken kenmerken zich in het algemeen door een korte doorlooptijd en een hoog 'slagingspercentage': 83 procent van de mediations in dit rechtsgebied wordt afgesloten met volledige overeenstemming tussen de partijen.

Van de 184 jeugdstrafzaken (tot 18 jaar), die in 2022 middels mediation werden afgerond, werd er in 87 procent van de gevallen volledige overeenstemming

(deels met schadevergoeding) tussen de partijen bereikt en lukte dat in slechts 11 procent van de zaken niet. Bij een klein deel van de jeugdzaken (twee procent) was er gedeeltelijke overeenstemming.

Waarom verwijzen naar mediation?

Het belangrijkste argument voor de rechter om de zaak naar een mediator te verwijzen (50 procent) is nog altijd het feit dat partijen in de toekomst met elkaar verder moeten. Ook de gedachte dat een rechterlijke uitspraak geen echte oplossing biedt voor het conflict, wordt regelmatig als reden genoemd (40 procent).

Voor de deelnemende partijen zijn het advies van de rechter (33 procent) en de relatie met de wederpartij (21 procent) de meest genoemde redenen om voor mediation te kiezen.

Partijen zijn overwegend positief over het mediationproces en over de mediator. Van hen was bijna 61 procent in 2022 tevreden of zeer tevreden over het mediationproces (dat was in 2021 nog 64 procent) en 83 procent tevreden of zeer tevreden over de mediator (in 2021: 82 procent). Het is een bekend gegeven dat de tevredenheid over het proces in het algemeen wat lager ligt dan de tevredenheid over de mediator, omdat de uitkomst van de mediation bij de tevredenheid over het proces een grotere rol speelt.

Op de vraag wat het belangrijkste neveneffect van de mediation is geweest, ook al heeft deze niet tot overeenstemming tussen de partijen geleid, werden een verbeterde communicatie met de wederpartij (22 procent), meer begrip voor de wederpartij (15 procent) en een beter inzicht in het eigen aandeel (ruim 13 procent) het vaakst als belangrijkste neveneffect genoemd. Daarnaast werd er in ruim 19 procent van de zaken vastgelegd dat er sprake was van 'een ander neveneffect'. Ruim 30 procent van de partijen gaf aan dat er geen enkel (positief) neveneffect was bij deze afgeronde mediations (zonder overeenstemming).

6.2 WERKEN BIJ DE RECHTSPRAAK

Werken bij de Rechtspraak betekent werken in een professionele organisatie die gericht is op rechtvaardige, toegankelijke, tijdige en transparante rechtspraak en die inspeelt op maatschappelijke ontwikkelingen. Zowel onze rechterlijke ambtenaren (rechters en raadsheren) als onze gerechtsambtenaren (leidinggevend, juridische ondersteuning, administratie en bedrijfsvoering) leveren hieraan een belangrijke bijdrage. Zij zijn het kapitaal van de organisatie en daarom investeert de Rechtspraak in haar medewerkers. Voor de Rechtspraak is het belangrijk om de juiste medewerker op het juiste moment de juiste functie te laten vervullen.

6.2.1 Samenstelling personeelsbestand

In de onderstaande tabellen is de samenstelling van het personeelsbestand weergegeven. Daaruit blijkt dat de koers die is ingezet om het personeelsbestand van de Rechtspraak te versterken zijn vruchten heeft afgeworpen. In de afgelopen vijf jaar is het aantal rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren toegenomen, met respectievelijk circa 150 fte's en 650 fte's. Deze uitbreiding van de capaciteit is nodig om te kunnen werken volgens de professionele standaarden, om de werkdruk te verlagen en om de vervangingsvraag te beantwoorden die ontstaat door natuurlijk verloop. Overigens wordt de groei van het aantal gerechtsambtenaren in de afgelopen vijf jaar voor een deel veroorzaakt doordat de voormalige op oproepbasis beschikbare buitengriffiers vanwege de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) een dienstverband bij de Rechtspraak hebben gekregen (255 in aantallen; 54,4 fte).

Het aantal medewerkers dat werkt bij landelijke diensten is de afgelopen vijf jaar met circa 300 fte's gegroeid. De verhouding tussen rechterlijk ambtenaren, gerechtsambtenaren en medewerkers bij landelijke diensten laat een lichte procentuele groei zien voor wat betreft de landelijke diensten. De voornaamste oorzaak hiervan is de groei bij de Informatievoorzieningsorganisatie Rechtspraak (IVO) door de toegenomen omvang van de digitaliseringopgave.

In de afgelopen tien jaar is de inzetbaarheid van rechters en raadsheren in het primaire proces met ruim tien procent afgenomen, hoewel de bezetting is toegenomen. De afname wordt veroorzaakt door de toename van het gebruik van de partiële arbeidsparticipatie senioren (PAS), de tijd die het begeleiden van rechters en raadsheren in opleiding kost en door de toegenomen inzet van rechters en raadsheren in andersoortige functies (zoals leidinggevende of in IT-projecten). Daarnaast speelt een toename van de complexiteit van zaken en wetgeving een belangrijke rol bij de personeelsbehoefte.

De verwachting is dat het personeelsbestand van de Rechtspraak de komende jaren qua omvang en samenstelling verder zal veranderen door de leeftijdsgebonden uitstroom, de noodzaak tot het verkorten van doorlooptijden, het wegwerken van achterstanden, de ontwikkelingen in zaakinstroom, de verdere invoering van professionele standaarden, de digitalisering en vermindering van de werkdruk.

In 2022 zijn 30 gepensioneerd 70-plussers heringetreden als rechter-plaatsvervanger met een aanwijzing (circa 13 fte's). Zij staan geregistreerd in personeelsstelsel P-direkt, in tegenstelling tot honorair rechter-plaatsvervangers, die op oproepbasis worden ingezet. In 2022 werkten circa 100 honorair rechter/raadsheer plaatsvervangers (circa zeven fte's³⁵) die ouder zijn dan 70 jaar bij de Rechtspraak.

³⁵ Het effect van de inzet van honorair rechter- en raadsherenplaatsvervangers lijkt op basis van historische gegevens beperkt (bron P&V). Er zijn ongeveer 15 honorair rechter- en raadsherenplaatsvervangers nodig om een fte te vullen. Gemiddeld werkt een honorair rechter plaatsvervanger een zitting per maand. Het (relatieve) aantal zittingen dat de honorair rechter- en raadsheren plaatsvervangers afdoen is in de afgelopen jaren gedaald.

Tabel 19 Aantal medewerkers en fte's Rechtspraak 2018-2022

	2018		2019		2020		2021		2022	
	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte
Rechterlijke ambtenaren	2.489	2.303	2.488	2.305	2.562	2.372	2.609	2.416	2.636	2.451
% totaal	23%	23%	23%	23%	22%	23%	22%	22%	22%	22%
Gerechtsambtenaren werkzaam in het primaire proces	5.738	5.099	5.831	5.188	6.268	5.485	6.496	5.711	6.525	5.745
% totaal	52%	51%	53%	52%	54%	52%	54%	53%	53%	52%
Gerechtsambtenaren werkzaam in de bedrijfsvoering*	1.867	1.711	1.853	1.701	1.899	1.743	1.835	1.684	1.899	1.732
% totaal	17%	17%	17%	17%	16%	17%	15%	16%	16%	16%
Landelijke diensten**	855	801	870	816	934	876	1.107	1.045	1.170	1.107
% totaal	8%	8%	8%	8%	8%	8%	9%	10%	10%	10%
Landelijk totaal	10.949	9.914	11.042	10.010	11.663	10.476	12.047	10.856	12.230	11.035

* Bedrijfsvoering bestaat o.a. uit bodes, beveiligers, facilitair, managementondersteuning, repro, etc.

** De landelijke diensten zijn: de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), het Studiecentrum rechtspleging (SSR), Informatievoorzieningsorganisatie rechtspraak (IVO) en het Landelijk dienstencentrum rechtspraak (LDCR)

In de onderstaande tabel worden de in- en uitstroomontwikkelingen weergegeven:

Tabel 20 In- en uitstroom RA en GA in aantallen 2018-2022

	2018		2019		2020		2021		2022	
	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom
Rechterlijke ambtenaren	72	86	93	99	154	92	159	117	150	112
Gerechtsambtenaren	1.067	1.063	1.147	1.038	1.533	895	1.371	1.020	1.438	1.252

Inclusief landelijke diensten Rvdr, SSR, IVO en LDCR

Rechters en raadsheren in opleiding (r(h)io's)

Zoals eerder vermeld, zet de Rechtspraak in op versterking van de capaciteit. Een nieuwe rechter in opleiding is echter niet direct volledig inzetbaar; hij of zij zal eerst de opleiding tot rechter of raadsheer moeten doorlopen. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel rechters en raadsheren momenteel in opleiding zijn. Deze r(h)io's zullen naar verwachting de komende jaren instromen.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen r(h)io's met beperkte werkervaring (tussen minimaal twee en maximaal zes jaar werkervaring) en r(h)io's met zes of meer jaar werkervaring. De eerste categorie volgt een opleiding van vier jaar, de laatste categorie volgt een op maat gemaakte opleiding afhankelijk van de voorervaring, variërend van minder dan een jaar tot en met drie jaar.

Tabel 21 Rechters en raadsheren in opleiding in dienst eind jaar 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Rio's met een opleiding t/m 3 jaar	124	119	146	181	202
Rio's met een opleiding van 4 jaar	74	73	69	65	63
aantal rio's in dienst einde jaar	198	192	215	246	265

Van werk naar werk

Als gevolg van lokale reorganisaties, zoals herinrichting van een stafdienst of de bedrijfsvoering, zijn in 2022 evenveel medewerkers als van werk naar werk (VWNW)-kandidaten in- en uitgestroomd. De Rechtspraak begeleidt hen zo zorgvuldig en zo goed mogelijk en conform het VWNW-beleid naar nieuw werk binnen of buiten de Rechtspraak. Eind 2020 werd de landelijke reorganisatie digitalisering beëindigd en zijn de 58 overgebleven kandidaten uit dit traject teruggeplaatst, vertrokken of hebben een andere functie gekregen.

Tabel 22 Van werk naar werk-kandidaten 2019-2022

Voortgang VWNW kandidaten	2019	2020	2021	2022
Aantal op 1 januari	298	72	9	5
Instroom	-	4	3	9
Uitstroom	226	67	7	9
VWNW kandidaten einde jaar	72	9	5	5

6.2.2 Diversiteit

In onderstaande figuren volgen een aantal overzichten van de leeftijdsopbouw, man-vrouw verhouding en de invulling van de Participatiewet binnen de Rechtspraak. De volgende zaken vallen op over de leeftijdsopbouw, man-vrouwverhouding en invulling van de Participatiewet.

Leeftijdsopbouw en man-vrouw verhouding:

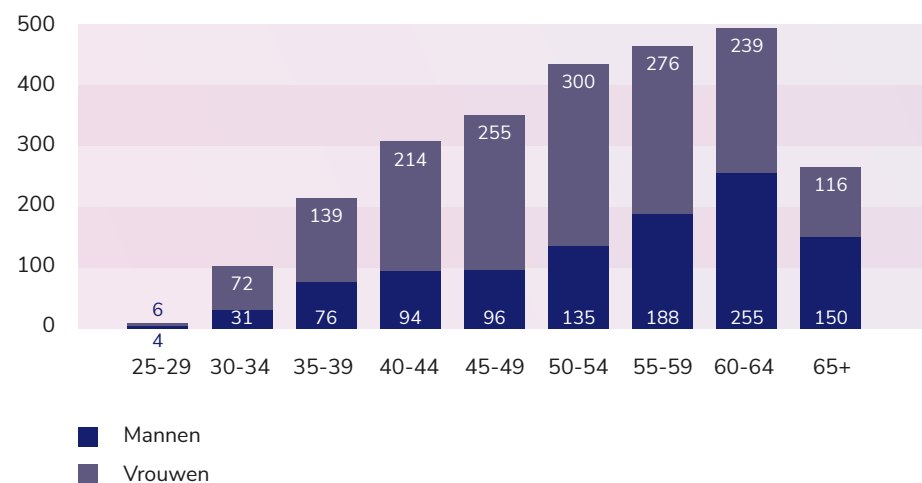
- Net als de afgelopen jaren zijn er meer vrouwelijke (61 procent) dan mannelijke rechters (39 procent). Dit geldt voor alle functies en vrijwel alle leeftijdscategorieën. Alleen in de leeftijdscategorie vanaf 60 jaar zijn mannen iets in de meerderheid;
- Gerechtsambtenaren zijn over het algemeen jonger dan rechterlijke ambtenaren. Ook onder gerechtsambtenaren zijn vrouwen ruimschoots oververtegenwoordigd (70 procent);
- Bij de rechtbanken waren er in 2022 zes vrouwelijke en vijf mannelijke presidenten. Bij de gerechtshoven en bijzondere colleges zijn evenveel mannelijke als vrouwelijke presidenten (drie om drie).

Tabel 23 Man-vrouw verhouding in functies als rechterlijk ambtenaar 2018-2022

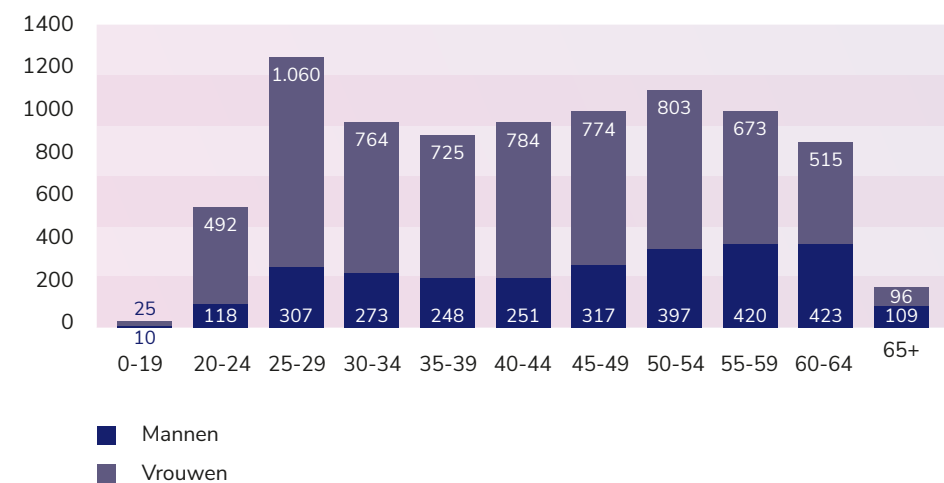
Functies	2018			2019			2020			2021			2022		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
President (voorzitter van bestuur)	9	7	16	9	8	17	9	7	16	9	7	16	8	9	17
- Hof / bijzonder college	5	1	6	5	1	6	4	1	5	4	2	6	3	3	6
- Rechtbank	4	6	10	4	7	11	5	6	11	5	5	10	5	6	11
Bestuurders / team- en afdelingsvoorzitters	70	93	163	71	85	156	73	91	164	62	99	161	63	95	158
Raadsheer / senior raadsheer	267	264	531	257	282	539	267	284	551	256	292	548	262	305	567
Rechter / senior rechter (a)	570	976	1.546	574	992	1.566	583	998	1.581	601	989	1.590	581	994	1.575
Overige rechterlijke ambtenaren	70	163	233	68	142	210	81	177	258	106	196	302	115	214	329
Totaal	986	1.503	2.489	979	1.509	2.488	1.013	1.557	2.570	1.034	1.583	2.617	1.029	1.617	2.646

Overige rechterlijk ambtenaren zijn: gerechtsauditeuren tevens plaatsvervanger en rechters/raadsheren in opleiding

Figuur 6: Leeftijdsofbouw rechterlijke ambtenaren 2022

Figuur 7: Leeftijdsofbouw gerechtsambtenaren 2022

6.2.3 Ziekteverzuim

In 2022 was het verzuim hoger dan in voorgaande jaren. Daarmee heeft de ontwikkeling die eind 2021 werd signaleerd zich in 2022 voortgezet. Eind 2021 was er al een hoger verzuimpercentage zichtbaar, dat vooral te maken had met een toename van het middellange verzuim. Dit was ook in 2022 het geval in combinatie met een toename van het kort verzuim. De toename van het verzuimpercentage heeft voornamelijk een relatie met de groei van psychische klachten, de personeelssamenstelling van de organisatie en uitgestelde zorg.

Deze groei van het verzuim heeft de aandacht binnen de Rechtspraak. Er zal daarom via diverse projecten worden gezorgd voor een betere werkverdeling, goede werkprocessen, versterken van leiderschap en een gezonde werkomgeving. Daarbij zijn ook de versterking van de feedbackcultuur van belang en professionele standaarden voor gerechtsjuristen. Dit alles zal de komende tijd moeten leiden tot een reductie van ziekteverzuim.

6.2.4 Integriteit

Integriteit is een van de kernwaarden van de Rechtspraak. De Rechtspraak neemt dit serieus en heeft in 2022 onderstaande disciplinaire maatregelen moeten nemen.

Tabel 24 Arbeidsverzuim 2018-2022

Functies	2018			2019			2020			2021			2022		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Gerechten	4,3%	6,2%	5,5%	4,3%	6,2%	5,5%	4,5%	6,0%	5,5%	4,4%	5,8%	5,3%	5,0%	6,9%	6,3%
Landelijke diensten	3,4%	6,4%	4,6%	2,9%	5,5%	4,0%	3,0%	4,5%	3,6%	3,5%	5,4%	4,3%	3,5%	7,3%	5,2%
Landelijk	4,2%	6,2%	5,5%	4,1%	6,2%	5,4%	4,2%	5,9%	5,3%	4,2%	5,7%	5,2%	4,8%	7,0%	6,2%

Bij de gerechten gaat het om de rechterlijk ambtenaren (RA) en de gerechtsambtenaren (GA)

Bij de landelijke diensten gaat het om het personeel bij de Rvdr, SSR, IVO en LDCR.

Tabel 25 Disciplinaire maatregelen 2018-2022

Disciplinaire maatregelen	2018	2019	2020	2021	2022
Disciplinaire maatregel rechters en raadsheren waarvan:	1	3	2	-	-
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	1	2	-	-	-
Ontslag op eigen verzoek, al dan niet op aandringen van het bestuur, ivm een gecombineerde integriteitskwestie in de werk- en privésfeer	-	1	2	-	-
Disciplinaire maatregel rechters- en raadsheren plaatsvervangers waarvan:	2	1	1	1	-
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	1	-	0	1	-
Ontslag op eigen verzoek, al dan niet op aandringen van het bestuur, in verband met een werkgerelateerde integriteitskwestie	1	1	0	-	-
Ontslag na handelen of nalaten waardoor ernstig nadeel is toegebracht aan de goede gang van zaken bij de rechtspraak of het in haar te stellen vertrouwen	-	-	1	-	-
Disciplinaire maatregel rechters- en raadsheren in opleiding waarvan:	-	-	-	-	-
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	-	-	-	-	-
Disciplinaire maatregel gerechtsambtenaren waarvan:	17	23	17	8	13
Voorwaardelijke schriftelijke berisping	-	-	-	-	-
Schriftelijke berisping	5	15	8	4	8
Overplaatsing	1	1	1	-	1
Schorsing met inhouding van bezoldiging	2	0	-	-	-
Schorsing	-	1	-	-	-
Voorwaardelijk strafontslag	1	2	-	-	-
Beëindiging dienstverband	4	2	8	4	4
Financiële afdoening	4	2	-	-	-

De grondslag voor de maatregelen die zijn genomen ligt voor rechterlijk ambtenaren in wet- en regelgeving en voor gerechtsambtenaren in wet- en regelgeving en tevens in de CAO Rijk.

6.2.5 Bezoldiging bestuurders

De Raad voor de rechtspraak kiest voor transparantie ten aanzien van de bezoldiging van bestuurders door middel van het hieronder opgenomen overzicht. De bezoldiging is gebaseerd op de bezoldigingsbegrippen van de Wet normering topinkomens (WNT). Als bestuurders zijn gedefinieerd: de leden van de Raad voor de rechtspraak, de leden van de gerechtsbesturen, de voorzitter van het College van Bestuur SSR, de directeurs van de landelijke diensten (IVO en het LDCR) en de directeur van het bureau van de Raad voor de rechtspraak. Het beleid van de Raad is om geen bezoldigingen boven de algemene wettelijke WNT-norm toe te kennen (2022: 216.000 euro).

Tabel 26 Bezoldiging bestuurders

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkosten- vergoeding	Werkgevers- deel van voor- zieningen ten behoefte van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstver- band in het boekjaar	Datum einde dienstver- band in het boekjaar	Omvang dienst- verband	Dienstbetrekking	Persoonlijke norm	Ontslag- vergoeding
Raad voor de rechtspraak	Voorzitter	mr. H. Naves	180.810	-	23.873	204.683	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	mr. A.A.E. Dorsman	168.651	-	23.468	192.120	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	mr. H. Velt	161.267	40	23.304	184.611	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	drs. P. Arnoldus	161.267	-	23.304	184.571	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak / Rechtbank Limburg	Lid / Voorzitter	mr. P.W.E.C. Pulles	152.510	-	23.523	176.033	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
College van Beroep voor het bedrijfsleven	Voorzitter	mr.drs. T.G.M. Simons	182.543	121	23.904	206.568	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
College van Beroep voor het bedrijfsleven	Rechterlijk lid	mr. R.W.L. Koopmans	166.612	400	23.540	190.552	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
College van Beroep voor het bedrijfsleven / Gerechtshof Den Haag	Niet-rechterlijk lid	H.J. van der Brugge MBA MCC	89.062	793	16.392	106.247	01-01-2022	30-09-2022	1,00	ja	160.964	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep	Voorzitter	mr. T. Avedissian	177.866	-	23.769	201.635	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep	Rechterlijk lid	mr.drs. J.C. Boeree	146.985	-	22.752	169.736	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep	Niet-rechterlijk lid	drs.ir. C. Verweij	100.053	-	17.915	117.967	01-02-2022	31-12-2022	0,89	ja	175.693	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Voorzitter	mr. E. de Greeve	162.842	-	23.294	186.137	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Rechterlijk lid	mr. W.F. Groos	144.357	-	23.103	167.460	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Niet-rechterlijk lid	mr.drs. I. van de Velde	106.584	74	19.463	126.121	01-01-2022	31-12-2022	0,89	ja	192.000	n.v.t.
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Voorzitter	mr. Z.J. Oosting	160.077	68	23.564	183.709	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkosten- vergoeding	Werkgevers- deel van voor- zieningen ten behoefte van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstver- band in het boekjaar	Datum einde dienstver- band in het boekjaar	Omvang dienst- verband	Dienstbetrekking	Persoonlijke norm	Ontslag- vergoeding
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Rechterlijk lid	mr. E. Bongers	146.562	1.867	22.752	171.181	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof Den Haag	Voorzitter	mr. M.W. Koek	153.316	-	23.189	176.505	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof Den Haag	Rechterlijk lid	mr.dr. V. Mul	146.342	-	22.752	169.094	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Voorzitter	mr. G. Tangenberg	168.775	114	23.479	192.369	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Rechterlijk lid	mr. E.A.M. Scheij	130.801	-	20.246	151.047	01-02-2022	31-12-2022	0,99	ja	195.203	n.v.t.
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Niet-rechterlijk lid	dr. P.M.L.O. Scholte MPA	121.518	80	21.998	143.595	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Voorzitter	mr. C.M. Wiertz - Wezenbeek	160.079	-	23.189	183.269	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Rechterlijk lid	mr.drs. S.F. van Merwijk	159.491	21	23.223	182.734	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Niet-rechterlijk lid	H.C.J. Janssen RA	29.409	-	4.242	33.651	01-01-2022	31-3-2022	1,00	ja	39.970	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Niet-rechterlijk lid	drs. E.J.H.S. Flipse MPA	106.410	-	16.950	123.361	01-04-2022	31-12-2022	1,06	ja	162.740	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Voorzitter	mr. R.G. de Lange - Tegelaar	160.582	-	23.189	183.771	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Rechterlijk lid	mr. J. Visser	159.991	-	23.424	183.415	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Niet-rechterlijk lid	mr. M.V. Baas - van Vloten	140.874	7	22.400	163.281	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Voorzitter	mr. M.M. Bijker-Veen	153.841	-	23.008	176.850	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Rechterlijk lid	mr. F. Machiels	154.898	143	23.018	178.059	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Niet-rechterlijk lid	J.J.P.M. Gilissen	84.941	-	14.664	99.605	01-01-2022	30-09-2022	0,89	ja	143.605	n.v.t.

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkosten- vergoeding	Werkgevers- deel van voor- zieningen ten behoefte van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstver- band in het boekjaar	Datum einde dienstver- band in het boekjaar	Omvang dienst- verband	Dienstbetrekking	Persoonlijke norm	Ontslag- vergoeding
Rechtbank Limburg	Niet-rechterlijk lid	mr.drs. R.J.A. Lichtenberg	28.872	-	5.110	33.982	01-10-2022	31-12-2022	1,00	ja	53.852	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Voorzitter	mr. P.E.M. Messer - Dinnissen	153.899	100	23.008	177.008	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Rechterlijk lid	mr. G.F.H. Lycklama à Nijeholt	92.646	-	14.926	107.573	01-01-2022	31-08-2022	1,00	ja	143.211	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Niet-rechterlijk lid	drs. I.C. Tijsseling	122.567	-	21.996	144.564	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Noord-Holland	Voorzitter	mr.drs. J.W. Moors	153.841	-	22.922	176.763	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Noord-Holland	Rechterlijk lid	mr. A.C. Schroten	78.919	-	13.203	92.122	01-06-2022	31-12-2022	1,00	ja	126.049	n.v.t.
Rechtbank Noord-Holland	Niet-rechterlijk lid	mr.drs. T.P. Voskuil	134.426	-	22.261	156.687	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Noord-Nederland	Voorzitter	mr. A.R. van der Winkel MPM	177.237	238	23.753	201.228	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Noord-Nederland	Rechterlijk lid	mr. A.P. Ploeger	150.200	260	23.524	173.984	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Noord-Nederland	Niet-rechterlijk lid	mr. M.P. de Wilde	130.551	30	22.622	153.202	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Voorzitter	mr. S. Sicking-Sluis	153.795	-	23.002	176.797	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Rechterlijk lid	mr. A.M. Verhoef	139.800	134	22.513	162.447	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Niet-rechterlijk lid	dr.ir. R.E. Grift	124.877	-	22.059	146.935	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Voorzitter	mr. R.C.C. van Leest	168.796	571	23.482	192.850	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Rechterlijk lid	mr. S.H. Bokx-Boom	139.067	-	22.513	161.580	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Niet-rechterlijk lid	drs. E. Jonasse	138.966	-	22.547	161.512	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Overijssel	Voorzitter	mr. H.J.H. van Meegen	154.628	-	23.008	177.636	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkosten- vergoeding	Werkgevers- deel van voor- zieningen ten behoefte van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstver- band in het boekjaar	Datum einde dienstver- band in het boekjaar	Omvang dienst- verband	Dienstbetrekking	Persoonlijke norm	Ontslag- vergoeding
Rechtbank Overijssel	Rechterlijk lid	mr. W.P.M. Elderman	143.037	-	22.620	165.657	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Overijssel	Niet-rechterlijk lid	drs. M.F. van de Streek	125.155	-	22.104	147.259	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Voorzitter	mr. J. Mendlik	159.782	-	23.189	182.972	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Rechterlijk lid	mr.J.J. Willemsen	155.150	-	23.017	178.168	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Niet-rechterlijk lid	drs. P. de Boer	119.506	-	19.628	139.134	15-02-2022	31-12-2022	1,11	ja	189.370	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Voorzitter	mr. J.B. van den Beld	160.398	72	23.197	183.666	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Rechterlijk lid	mr. T van de Poll	147.566	-	22.765	170.332	01-01-2022	31-12-2022	1,06	ja	216.000	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Niet-rechterlijk lid	drs. W. Wijbrands	122.567	77	21.996	144.641	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
Bureau Raad voor de rechtspraak	Directeur	drs. O.F.J. Welling	140.768	3.582	22.367	166.718	01-01-2022	31-12-2022	1,00	ja	216.000	n.v.t.
LDCR	Directeur	mr. L. van der Zwaard	139.778	3.582	22.547	165.908	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.
IVO	Directeur/CIO	mr. drs. J.W. Duijzer	158.164	-	23.052	181.216	01-01-2022	31-12-2022	1,11	ja	216.000	n.v.t.

6.3 BEDRIJFSVOERING

6.3.1 Ontwikkeling in financieel perspectief

2022 was het laatste jaar van de prijsperiode 2020-2022. Deze periode werd gekenschetst door de nieuwe bekostigingssystematiek en de coronacrisis. Het feit dat de crisis samenviel met vrijwel de gehele prijsperiode waarin de nieuwe systematiek voor het eerst gold, maakt het lastig om in te schatten wat het effect van de nieuwe systematiek in de praktijk is geweest. Immers, corona en de maatregelen daartegen grepen diep in op de gehele samenleving, inclusief de Rechtspraak, waarbij ook de financiën werden geraakt. Zo moesten onvoorziene extra investeringen worden gedaan in bijvoorbeeld digitalisering en thuiswerken en had de crisis grote invloed op het aanbod en afdoen van zaken.

De totale bijdrage in 2022 was bijna 1,25 miljard euro. Dit was ongeveer 17 miljoen lager dan begroot, vooral omdat in 2022 minder zaken zijn afgedaan dan geraamd (zie ook paragraaf 6.1.1). Het achterblijven van productie bij de afspraak in 2022 is grotendeels het gevolg van het achterblijven van de instroom ten opzichte van de verwachtingen, de coronamaatregelen in het begin van 2022 en een hoog ziekteverzuim. Op basis van de gerealiseerde productieaantallen, de productieafspraken, de geldende prijzen inclusief loonprijsbijstelling 2022 en het overeengekomen afrekenpercentage van 70 procent zou de Rechtspraak een totaalsaldo meer- en minderwerk van 63,7 miljoen euro moeten storten in de egaliseriereserve. Hierdoor zou een negatief resultaat worden behaald van ongeveer 44,4 miljoen euro, met als gevolg een negatief eigen vermogen van dezelfde omvang, omdat het eigen vermogen bij de start van 2022 nihil was. Daarom is tussen de minister voor Rechtsbescherming en de Raad voor de rechtspraak afgesproken dat bovenop de eerdere afspraak rondom strafzaken (zie onder), op basis van artikel 21 van het Besluit financiering rechtspraak 2005 (Bfr 2005) de zogenoemde hardheidsclausule van toepassing wordt verklaard. Dit betekent dat een deel van het meer- en minderwerk niet hoeft te worden afgerekend.

De Rechtspraak is met haar partners in de keten overeengekomen in het strafrecht een alternatieve werkwijze te hanteren die kortgezegd inhoudt dat het OM meer zaken zelf afdoet en dat de Rechtspraak meer zaken enkelvoudig in plaats van meervoudig behandelt. Dit betekent dat de relatief eenvoudige zaken niet meer instromen in hun respectievelijke categorieën. Het gevolg daarvan is weer dat de gemiddelde zaakswaarte, en daarmee de gemiddelde werklast per zaak en prijs, is gestegen. Omdat de prijzen gedurende de prijsperiode niet beleidsmatig verhoogd worden, is besloten om dit te financieren door een hogere productieafpraak te maken voor de productgroep straf, zowel in eerste als tweede aanleg, in samenhang met een hardheidsclausule. Over 2022 worden de productgroepen 'gerechtshoven straf' en 'rechtbanken straf' dus niet afgerekend. Dit gaat om een bedrag van in totaal 18,7 miljoen euro.

De instroom bleef bij de meeste productgroepen achter bij de ramingen. De productie lag weliswaar onder de afspraak, maar was vaak hoger dan de instroom en/of is een deel van de (werk)voorraden afgebouwd. De combinatie van deze twee factoren rechtvaardigt een beroep op de hardheidsclausule van ongeveer 25 miljoen euro. Ook dit bedrag wordt niet afgerekend.

In totaal wordt dus voor een bedrag van 43,7 miljoen euro een beroep gedaan op de hardheidsclausule en wordt derhalve niet afgerekend en niet gestort in de egaliseriereserve.

De overige productgroepen worden wel afgerekend omdat bovenstaande situatie zich niet voordoet of zelfs meer is geproduceerd dan de afspraak. Een bedrag van per saldo 20 miljoen euro wordt wel afgerekend en wordt gestort in de egaliseriereserve.

De kosten vielen ten opzichte van de begroting ongeveer 40 miljoen euro mee. Dit is deels te verklaren door de incidentele verrekening van rond de 16 miljoen euro als gevolg van de verkoop van het oude pand en de bijbehorende grond

van de rechtbank Amsterdam. De verkoopprijs lag bijna 16 miljoen euro hoger dan de waardering zoals opgenomen op de balans van het Rijksvastgoedbedrijf. Volgens de regels binnen het huidige rijksbrede huisvestingsstelsel slaat dit neer bij de hoofdgebruiker, in dit geval dus bij de Rechtspraak. Voor het overige ligt de verklaring in per saldo lagere kosten voor de ondersteuning (overhead) bij de gerechten dan begroot en lagere personeelskosten in het primair proces dan begroot. Dit lijkt vooral te maken te hebben met de krapte op de arbeidsmarkt en het relatief lage aantal rechters en raadsheren.

Na verwerking van de overeengekomen hardheidsclausule(s) als hierboven beschreven, heeft de Rechtspraak in 2022 een negatief resultaat behaald van 0,7 miljoen euro. Het verschil tussen het begrote resultaat en het gerealiseerde resultaat komt voort uit de samenloop van de hierboven beschreven meegevalen kosten, een lager dan begrote bijdrage en overeengekomen hardheidsclausules.

Aangezien Bfr 2005 artikel 17, lid 6 stelt dat een negatief eigen vermogen door de minister wordt aangezuiverd, is het behaalde resultaat van minus 0,7 miljoen euro als vordering op het ministerie van JenV opgenomen in de cijfers.

Het eigen vermogen kent eind 2022 een stand van nul. De egalisatiereserve staat inclusief de hierboven opgenomen afrekening op een stand van 20,4 miljoen euro.

6.3.2 Verwachtingen

In 2022 is een nieuw prijsakkoord overeengekomen met de minister voor Rechtsbescherming voor de prijsperiode 2023-2025. Dit akkoord is met het parlement gedeeld. Voor de volledige inhoud van het akkoord wordt verwezen naar de Kamerstukken 36200-VI, nr. 5.

Samengevat krijgt de Rechtspraak structureel een oplopend bedrag van ruim 155 miljoen euro meer te besteden. Dit geld is onder meer bedoeld voor extra rechters, investeringen in digitalisering en innovatie, en de behandeling van rechtszaken met betrekking tot ondermijnende criminaliteit. Ook komt geld beschikbaar voor initiatieven op het gebied van kwaliteitsverbetering, waardoor rechtspraak maatschappelijk effectiever wordt en rechters meer ruimte krijgen om te reflecteren op hun werk. Daarnaast is extra geld beschikbaar voor de bedrijfsvoering en zijn zoals gebruikelijk gelden toegevoegd ter compensatie van extra werklast door de invoering van nieuwe wet- en regelgeving. De structurele extra middelen dragen bij aan een meer stabiele en robuuste begroting van de Rechtspraak en geeft de Rechtspraak een bredere financiële basis. De bekostigingssystematiek, waarbij de Rechtspraak voor een deel wordt bekostigd op basis van een variabele bijdrage en voor een deel via een vaste bijdrage, wordt gecontinueerd. Naast afspraken over extra middelen zijn ook aanvullende afspraken gemaakt over de financiering van alternatieve werkwijze in het strafrecht (zie ook hierboven), de bekostiging van rechters en raadsheren in opleiding en kosten van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering.

Zoals de afgelopen coronajaren in de praktijk hebben laten zien, is de Rechtspraak financieel voor een belangrijk deel afhankelijk van de aantallen afgedane zaken. Periodes van lage instroom en/of lage productie hebben direct invloed op de hoogte van de bijdrage, terwijl de kosten in de meeste gevallen niet direct zijn terug te brengen. Ook na de coronacrisis is dit niet anders. Ongeveer 60 procent van de totale bijdrage is variabel en gebaseerd op aantallen zaken maal een prijs. Sterke afwijkingen tussen ramingen van aantallen en daadwerkelijke instroom en productie zullen ook in de toekomst voor meer- of minderwerk zorgen. Wel is de verwachting dat in het algemeen afwijkingen kleiner zullen zijn, aangezien de ramingsmodellen in stabielere tijden betere voorspellingen afgeven dan gedurende (acute) crisissituaties. Daarnaast bestaat het risico dat de productie negatief wordt beïnvloed door het huidige lage aantal rechters en raadsheren, plus het feit dat relatief veel rechters en raadsheren in opleiding zijn.

Ten aanzien van de vaste bijdrage is de inschatting dat met toevoeging van middelen voor digitalisering en bedrijfsvoering naar huidige inzichten de grootste noden verlicht zijn. Dit neemt niet weg dat er op bepaalde gebieden ambities blijven bestaan die niet vanzelf op financiële dekking kunnen rekenen. Zo zijn in het prijsakkoord bijvoorbeeld geen directe extra middelen beschikbaar gekomen voor verduurzaming van de (gerechts)gebouwen. Verder ondervindt de Rechtspraak net als andere organisaties de gevolgen van de huidige geopolitieke situatie op de economie en financiën. Zo is nog steeds sprake van hoge prijzen en daarmee samenhangende hoge inflatiecijfers. De bijdrage aan de Rechtspraak wordt automatisch via een rijksbreed geldende systematiek gecompenseerd voor prijs- en loonstijgingen. Daarom hebben deze stijgingen geen of slechts geringe invloed op het financiële resultaat van de Rechtspraak.

De minister en de Raad voor de rechtspraak zullen bij een dreigend tekort dat resulteert in een negatief eigen vermogen overeenkomstig Bfr 2005 overleggen hoe dit te mitigeren. Derhalve is de continuïteit van de Rechtspraak gewaarborgd.

6.3.3 Datalekken

De Rechtspraak kent op het terrein van privacy twee toezichthouders: de Autoriteit Persoonsgegevens (bedrijfsvoering) en de procureur-generaal bij de Hoge Raad (rechterlijk domein). Meer dan de helft van alle datalekken is gerelateerd aan adresseringsfouten (bijvoorbeeld: een persoon woont niet meer op het betreffende adres).

Tabel 27 Aantal datalekken in 2022 t.o.v. 2021

	2021	2022
Gemeld bij Autoriteit Persoonsgegevens	15	4
Gemeld bij PG Hoge Raad	196	172
Gemeld bij beide	0	7

6.3.4 Wet open overheid

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Bij de Rechtspraak vallen de Raad voor de rechtspraak en haar landelijke diensten en het College van afgevaardigden onder de werking van de Woo.

In 2022 (mei 2022 t/m dec 2022) hebben 26 verschillende verzoekers 38 Woo-verzoeken ingediend:

- 18 besluiten zijn binnen de termijn van vier+twee weken afgehandeld;
- Negen besluiten buiten de termijn van vier+twee weken;
- Twee lopen nog en worden afgehandeld in deelbesluiten;
- Negen verzoeken zijn afgehandeld zonder besluit. Dit betreft Woo-verzoeken die zijn ingetrokken of doorverwezen, bij nader inzien toch een burgervraag of reeds openbare informatie betroffen of een andere reden waarom het verzoek formeel dan wel informeel zonder besluit afgehandeld is.

Aantal bezwaren in behandeling op 31 december 2022: drie

Aantal gegronde beroepen niet tijdig beslissen: één

Verbeurde dwangsommen: geen

6.3.5 Risico's en beheersmaatregelen

Risicobereidheid

De samenleving verandert snel en stelt de Rechtspraak voortdurend voor nieuwe uitdagingen. In de missie en visie is verwoord waar de Rechtspraak op de langere termijn voor staat; het is ons beeld van een succesvolle toekomst. De Rechtspraak zet zich volop in voor het verwezenlijken van de visie en de daaruit voortgevloeide Agenda van de Rechtspraak en koppelt mogelijke risico's en beheersmaatregelen daarom rechtstreeks aan de visie (de Rechtspraak is rechtvaardig, toegankelijk, tijdig en transparant en speelt in op maatschappelijke ontwikkelingen)

De risicobereidheid van de Rechtspraak kan als risiconutraal worden getypeerd. De Rechtspraak is bereid risico's te lopen als de kans op risico's beperkt is en/of de middelen om die risico's te beheersen niet beschikbaar zijn. Met ketenpartijen wordt afgestemd over risico's. Op de aspecten zoals genoemd in de missie en visie heeft de Rechtspraak een kwaliteitssysteem ontwikkeld om risico's te beperken.

Voor de Rechtspraak zijn onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en deskundigheid de belangrijkste kernwaarden. Deze kernwaarden komen naar voren komen in de missie en vertalen zich ook in de bedrijfsvoering.

Risico's in 2022

Als we terugkijken op 2022, dan moet we vaststellen dat een deel van de vooraf geïdentificeerde risico's zich helaas heeft voorgedaan. Daarnaast deden zich ook nieuwe risico's voor.

- Begin 2022 golden nog coronamaatregelen die effect hadden op het werk van de Rechtspraak. Over geheel 2022 zien we een toegenomen ziekteverzuim. Er is in bestuurlijke overleggen aandacht voor het ziekteverzuim en er is aandacht voor de mentale gezondheid van het personeel, maar dit heeft niet kunnen voorkomen dat het verzuimcijfer is gestegen.

- In 2022 was de rechterlijke capaciteit niet voldoende om alle zaken binnen de beoogde doorlooptijden af te doen. Dit heeft er in 2022 toe geleid dat het OM was genoodzaakt om 1.500 zaken van de rechtbank Gelderland te seponeren omdat de redelijke termijn dreigde te worden overschreden. Het werken met professionele standaarden zorgt in de praktijk voor druk op het werkproces. Werken conform die kwaliteitsstandaarden vraagt om meer tijd, en die ontbreekt regelmatig. Het tijdsbestedingsonderzoek laat daarnaast zien dat er nog steeds sprake is van veel overwerk. Het medewerkersonderzoek laat zien dat de werkdruk hoog is. In 2020 is de Rechtspraak begonnen met het werven van meer rechters in opleiding. Voor een aantal soorten functies, bijvoorbeeld binnen de IT, blijft het moeilijk om aan geschikt personeel te komen.
- De fiscus heeft een naheffing opgelegd i.v.m. fiscale bovenmatigheid van bepaalde vergoedingen van rechterlijke ambtenaren.
- Diverse oorzaken, waaronder de stikstofproblematiek, leidden tot vertraging in de realisatie van de extra beveiligde zittingslocaties in Vlissingen (nu beoogd in 2030) en Lelystad (nu beoogd 2028). Dit betekent ook dat de bunker in Osdorp langer in gebruik zal blijven.
- Daarnaast wordt ook de Rechtspraak geconfronteerd met prijsstijgingen. In 2022 vooral met betrekking tot energie, de inhuur van externe capaciteit en bouwkosten. Dit is specifiek voor 2022 (nog) niet voldoende gecompenseerd door de toegekende prijsbijstelling. Reden hiervoor is dat de rijksbrede compensatie wordt gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP) van het CPB (Centraal Planbureau) dat ieder jaar begin maart verschijnt, waarin voor 2022 de uitzonderlijk hoge inflatiecijfers nog niet waren voorzien. Dit zal in 2023 alsnog worden gecompenseerd.
- Het overleg tussen de minister voor Rechtsbescherming en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) heeft op het moment van vaststellen van dit jaarverslag nog niet geleid tot een nieuwe cao Rechterlijke Macht (de huidige liep tot 1 juli 2022). In andere onderhandelingen tussen de minister en de NVvR speelt ook hierboven genoemde de fiscale bovenmatigheid van bepaalde vergoedingen een rol.

Risico	Beheersmaatregel
Rechtvaardig	
<i>Onvoldoende rechtsbescherming</i> Onvoldoende rechtsbescherming bieden door het afdoen van minder zaken, het ontbreken van een instrumentarium voor maatwerk of beperkte middelen.	Vanuit de Agenda van de Rechtspraak bestuurlijke prioriteit leggen bij rechtvaardige rechtspraak en van daaruit activiteiten ontplooiën gericht op het bieden van voldoende rechtsbescherming.
<i>Onvoldoende rechtsbescherming</i> Als gevolg van de behandeling van zaken waarbij het overheidsoptreden door de samenleving kritisch wordt gevolgd, kan de onafhankelijkheid van de Rechtspraak onder druk komen te staan doordat de Rechtspraak vaker door de burger als onderdeel van het systeem van de uitvoerende macht wordt gezien.	- In- en extern de kernwaarden van de Rechtspraak uitdragen. - Gesignaleerde problemen in de uitvoering van wetgeving bespreekbaar maken in gesprekken tussen staatsmachten. - Reflecteren, intervisie en het hanteren van professionele standaarden.
<i>Beslissingen Hoge Raad en Europese hoven</i> Besluiten van Hoge Raad of Europese hoven met effect op rechtspraak(processen).	Kritisch ontwikkelingen volgen en indien nodig de hogere kosten als gevolg van deze uitspraken claimen bij het ministerie van JenV.
<i>Ambities Rechtspraak zoals vastgelegd in afspraken met het ministerie van JenV</i> Niet kunnen voldoen aan de ambities van de Rechtspraak zoals beschreven in de begroting (digitalisering, verduurzaming, achterstanden, doorlooptijden).	Via overleg- en rapportageafspraken het ministerie van JenV op de hoogte houden en tijdig signaleren en waar mogelijk bijsturen.
<i>Integriteit</i> Integriteitsschendingen.	- In opleidingen wordt hiervoor regelmatig aandacht gevraagd. - Uitvoeren integriteitsbeleid, met o.a. afleggen eed of belofte, benoemen vertrouwenspersonen en rapporteren in jaarverslag over integriteitsschendingen. - Gerechtsbesturen zijn opgeroepen om het register nevenfuncties actueel te houden. - In primair proces: code zaaktoedeling en wraking.
Toegankelijk	
<i>Onvoldoende voortgang digitale toegang</i> Het project Digitale Toegang heeft onvoldoende voortgang, waardoor digitale toegang voor rechtzoekende onvoldoende voortgang heeft	Sturen volgens de reguliere IV-governance en werkwijzen

Risico	Beheersmaatregel
<i>Dreigingsniveau</i> • Toenemend dreigingsniveau richting medewerkers en gebouwen van de Rechtspraak.	• Maatregelen geformuleerd voor een passend beveiligingsniveau t.a.v. personen, gebouwen en bezoekers van gebouwen. • Regelmatige risico- en dreigingsanalyses.
<i>Cybersecurity</i> • Risico's in de cybersecurity, bijvoorbeeld op het gebied van IT general controls (ITGC), Information Security Management (ISM).	• De Chief Information Security Officer (CISO)-functie wordt verder vormgegeven. • De Rechtspraak is overgestapt op toepassing van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) in plaats van een eigen normenstelsel.
Tijdig	
<i>Ziekteverzuim</i> • Toenemend ziekteverzuim leidt tot minder beschikbare capaciteit en door hogere werkdruk bij de andere collega's tot langere doorlooptijden of toename achterstanden.	• De Raad voor de rechtspraak vraagt in bestuurlijke overleggen met de gerechtsbesturen expliciet aandacht voor de ontwikkeling van het ziekteverzuim. • Het medewerkerswaarderingsonderzoek laat op afdelingsniveau zien waar dit het meest speelt. Op basis daarvan worden gerichte acties ondernomen. • Aanbieden van een mentale gezondheidstest.
<i>Risico opbrengsten: minder instroom van zaken</i> • Dalende uitstroom van zaken als gevolg van verminderde instroom van zaken. • Het niet tijdig kunnen aanpassen van de organisatie aan dalende instroom.	• Bij de advisering over wetgeving expliciet aandacht besteden aan werklastgevolgen • Kritisch volgen van werklasteffecten van de grotere wetswijzigingen. • Gerechtsoverstijgende personeelsplanning. • Gebruiken van mogelijkheden voor het schuiven van zaken over gerechtsgrenzen heen.
<i>Overschrijding redelijke termijn</i> • Werkvoorraden leiden tot toename van het aantal zaken waar termijnen worden overschreden die door de Rechtspraak gecompenseerd moeten worden.	• Programma Tijdige rechtspraak heeft als doel om doorlooptijden terug te brengen en werkvoorraden weg te werken. • Monitoren ontwikkeling van ORT-claims (overschrijding redelijke termijn).
<i>Risico opbrengsten dalende productiviteit</i> • Dalende productiviteit als gevolg van diverse redenen (toename verlof, meer nadruk op zorgvuldigheid door externe druk etc.).	• Monitoren productiviteit. • Ontwikkelen van nieuwe werkwijzen, bijvoorbeeld roosteren en plannen • Afspraken met het ministerie van JenV over tarieven. • Afspraken met keten (bijvoorbeeld actieplan OM/ZM)

Risico	Beheersmaatregel
<i>Onvoldoende capaciteit</i> - De Rechtspraak is onvoldoende in staat om tijdig te beschikken over medewerkers met de juiste kwaliteiten voor de toekomstige Rechtspraak-organisatie; - Onvoldoende instroom in de opleiding tot rechter en raadsheer en daarmee een toenemend tekort.	- Uitvoeren van HR-projecten waaronder gerechtsoverstijgende personeelsplanning en versterken arbeidsmarktbeleid- en communicatie. Hierdoor ontstaat inzicht in toekomstige bezettingscijfers en schaarse doelgroepen en kan hierop tijdig worden ingespeeld. - Versterken van de opleidingscapaciteit en verdeling van de Rechtspraak. - Aanvullende maatregelen, waaronder inzet van rechter-plaatsvervangers en overdracht van werkzaamheden aan juridisch medewerkers. - Vergroten van aantal rechters en raadsheren in opleiding waardoor kan worden ingespeeld op een mogelijk tekort aan rechters. - Starten traineeprogramma.
Transparant	
<i>Fraude</i> Risico op frauduleuze handelingen.	Maatregelen op het terrein van integriteit, informatiebeveiliging, functiescheiding en interne controle.
<i>Privacy</i> Niet voldoen aan privacy compliance (bijvoorbeeld AVG/WJSG).	- Via een borgingsplan en een AVG-IT-programma zijn diverse verbeterprogramma's in gang gezet. - Het Key Control Dashboard dient als basis voor de interne controle t.a.v. privacy vanaf 2020. - Opstellen van een planning van het aanpassen van de primaire proces-systemen. - Implementeren van privacy management tooling.
<i>Wet open overheid (Woo)</i> Niet tijdig kunnen voldoen aan informatieverzoeken	- Uitbreiding personele capaciteit. - Stroomlijnen werkwijzen. - Inzet tooling.
<i>Risico opbrengsten: onjuiste registratie</i> Als gevolg van een onvolledige of onjuiste registratie van zaakgegevens bestaat het risico dat een te hoge of te lage financiering wordt verkregen.	Het uitbreiden van de data-analyse met betrekking tot zaakgegevens naar het rechtsgebied strafzaken en het doen van gegevensgerichte controles op de zaakaantallen.
<i>Materiële kosten</i> Juridische claims van burgers en bedrijven met financiële consequenties.	Beoordelen van ingediende juridische claims door de afdeling juridische zaken van de Raad voor de rechtspraak en door de landsadvocaat en het treffen van een voorziening.

Risico	Beheersmaatregel
Financiële onrechtmatigheid Financiële onrechtmatigheid, bijvoorbeeld inkoop en declaraties, naleving fiscale regels.	IC-structuur en interne bedrijfsvoeringsregels bijv. m.b.t. functiescheiding.
Afhankelijkheid compliance externe partijen Dit geldt vooral voor P-Direkt (salaris en HR-administratie) en Leonardo (financiële administratie).	- Beheersverslag van betreffende organisaties met bevindingen ADR. - Bewaken verbeterpunten beheersverslag P-Direkt. - Kritisch volgen van overige ontwikkelingen bij de betreffende organisaties
Maatschappelijk	
Verwachtingenmanagement Niet kunnen voldoen aan de verwachtingen van partijen, derden of de maatschappij.	- Reputatieonderzoek. - Bij individuele rechtszaken tijdig communiceren over diverse aspecten van de rechtszaak. - Klantwaarderingsonderzoek (vierjaarlijks). - Uitspraken motiveren in klare taal.
Onvoldoende vernieuwing Het absorptievermogen van de Rechtspraak kan onvoldoende zijn om de vernieuwing op het terrein van informatievoorziening te kunnen realiseren.	- In de planning van vernieuwing rekening houden met het absorptievermogen van de gerechten. - De kwaliteit van de implementatieplannen en de uitvoering daarvan bewaken.
Nieuwe regelgeving Invoering van nieuwe wet- en regelgeving met gevolgen voor rechtspraak (processen), zonder voldoende voorbereidingstijd of financiering.	- Bij de advisering over wetgeving expliciet aandacht besteden aan werklastgevolgen - Kritisch volgen van werklasteffecten van de grotere wetswijzigingen
(On)aantrekkelijk werkgever - Veranderde voorkeur voor de Rechtspraak als werkgever, waardoor mensen de Rechtspraak niet meer als werkgever in overweging nemen. - Ontevredenheid bij juridisch medewerkers over de beperkte interne doorgroei-mogelijkheden en positie op de arbeidsmarkt.	- Nader inzicht verwerven in arbeidsmarktpositie. - Herpositioneren en vernieuwen arbeidsmarktcommunicatie en -beleid: ontwikkelen employer branding strategie. - Invoeren loopbaanbeleid voor juridisch medewerkers. - Vergroten van de aandacht voor inclusieve diversiteit. - Uitvoeren van een 'exitmonitor' om beter inzicht te krijgen in de redenen van vertrek.

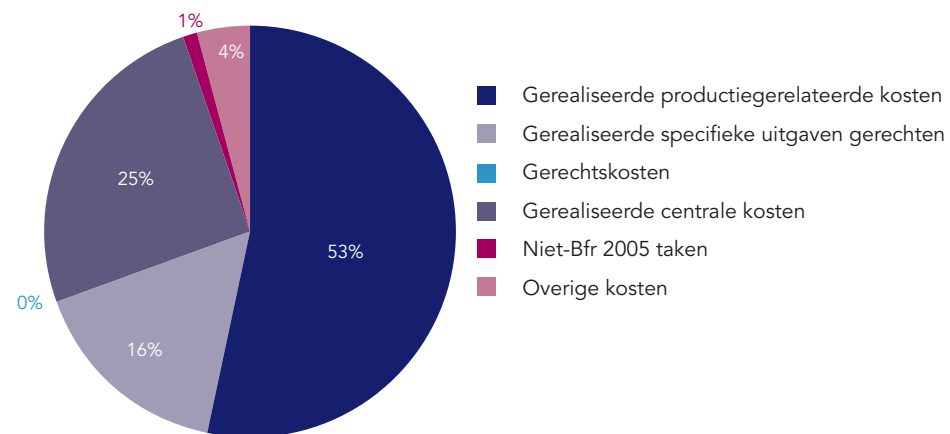
N.B. Het beleid inzake afdekking van risico's verbonden aan alle belangrijke soorten voorgenomen transacties, waaronder de prijs, krediet, liquiditeits- en kasstroomrisico's is nader toegelicht in de jaarrekening onder financiële instrumenten.

6.3.6 Kostenspecificatie, productgroepprijs en minutentarieven

Naast de weergave van de financiële gegevens van de Rechtspraak in 2022 in de jaarrekening, valt ook een kostenspecificatie te geven, waarbij de kosten worden opgesplitst naar kosten ten behoeve van gerechten voor het primaire proces, de overhead en huisvestingsgerelateerde kosten en de overige uitgaven. Daarnaast wordt gespecificeerd wat de vaste kosten zijn geweest voor IT, huisvesting en opleidingen e.d. De primaire proceskosten kunnen door vergelijking met aantallen afgehandelde zaken, worden omgerekend naar zogeheten gerealiseerde productgroepprijzen en minutentarieven. De minutentarieven worden opgesplitst in tarieven voor rechterlijke ambtenaren en juridische ondersteuners.

Nagenoeg alle gerealiseerde productgroepprijzen lagen in 2022 boven de afgesproken prijzen. De instroom was in de meeste rechtsgebieden (veel) lager dan geraamd. Ook hadden de coronamaatregelen in het begin van 2022 en een hoog ziekteverzuim over het gehele jaar invloed op de productie. Dit leidde uiteindelijk tot een grote hoeveelheid minderwerk en tot hogere kosten per zaak.

Figuur 8: Relatieve aandelen van de kostenposten

Tabel 28 Kostenspecificatie 2022 (bedragen x €1.000)

Gerealiseerde productiegerelateerde kosten	647.684
Gerealiseerde specifieke uitgaven gerechten	192.262
Gerechtskosten	2.743
Gerealiseerde centrale kosten	302.946
Huisvestingskosten gerechten	92.067
ICT	145.276
Opleidingen	16.356
LDCR	14.236
Bureau Raad	17.176
Overig	17.835
Overige kosten	50.961
Megazaken	28.030
Bijzondere kamers	13.249
CBb	9.682
Niet-Bfr 2005 taken	17.419
Tuchtrecht	3.987
Commissies van Toezicht	5.919
Niet-wettelijke taken	7.513
Kosten ten laste van bijdragen derden (niet Bijzondere kamers of Tuchtrecht)	34.084

Tabel 29 Gerealiseerde productgroepprijs versus afgesproken prijs 2022

	Gerealiseerd	Afgesproken	Verschil	2022	2021
Rechtbanken					
Handel	1.583,43	1.036,41	-547,02	-52,78%	-40,13%
Familie	488,06	417,25	-70,81	-16,97%	-11,11%
Bestuur (excl. vreemde- lingenkamer)	1.509,73	1.437,84	-71,89	-5,00%	-11,26%
Strafrecht	936,33	816,93	-119,39	-14,61%	-3,63%
Kanton	122,49	116,51	-5,98	-5,13%	-4,44%
Bestuur vreemdelingen- kamer	1.100,84	870,43	-230,41	-26,47%	-16,47%
Belasting	700,39	711,47	11,08	1,56%	19,15%
Gerechtshoven					
Civiel	5.203,85	3.922,98	-1.280,88	-32,65%	-26,49%
Familie	3.385,91	3.141,82	-244,09	-7,77%	0,36%
Straf	1.937,54	1.392,24	-545,30	-39,17%	-26,05%
Belasting	1.588,26	2.654,00	1.065,74	40,16%	22,96%
Bijzondere colleges					
Centrale Raad van Beroep	3.840,31	2.880,83	-959,49	-33,31%	-21,48%

Tabel 30 Gerealiseerde minutentarieven 2022

	minutentarief (euro)	
	RA	JO
Rechtbanken		
Handel	1,71	2,43
Familie	1,73	2,09
Bestuur (excl. vreemdelingenkamer)	1,59	1,60
Strafrecht	1,94	1,92
Kanton	1,70	2,94
Bestuur vreemdelingenkamer	1,99	1,55
Belasting	1,58	1,49
Gerechtshoven		
Handel	1,86	2,51
Familie	1,62	1,84
Straf	2,30	2,33
Belasting	1,19	1,26
Bijzondere colleges		
Centrale Raad van Beroep	3,19	1,08

7

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2022

Geconsolideerde balans per 31 december 2022

(na resultaatbestemming)

(in duizenden euro's)		31 december 2022	31 december 2021
Ref	Vaste activa		
[1]	Materiële vaste activa		
	Gebouwen	1.683	2.097
	Installaties en inventarissen	24.484	23.573
	Overige materiële vaste activa	20.635	20.845
		46.802	46.515
	Financiële vaste activa		
[2]	Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden	21.059	21.059
	Vlottende activa		
[3]	Vorderingen	20.881	17.682
[4]	Liquide middelen	65.140	47.362
		86.021	65.044
	Totaal activa	153.881	132.618
	Passiva		
[5]	Eigen vermogen	-	-
[6]	Egalisatierekening	20.376	333
[7]	Voorzieningen	8.471	6.657
	Langlopende schulden		
[8]	Leningen bij het ministerie van Financiën	33.285	34.491
	Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie (OM)	-	7
		33.285	34.498
[9]	Kortlopende schulden		
	Crediteuren	10.745	10.968
	Vooruitontvangen bedragen	3.141	757
	Leningen bij het ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	18.380	18.454
	Vooruitontvangen bedragen OM	1.003	2.574
	Overlopende passiva	58.480	58.377
		91.749	91.130
	Totaal passiva	153.881	132.618

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022

(in duizenden euro's)		Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
Ref	Opbrengsten			
[10A]	Bijdrage kerndepartement ministerie van Justitie en Veiligheid	1.225.912	1.221.457	1.154.794
[10B]	Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid	30.218	31.538	31.538
[11]	Overige bedrijfsopbrengsten	11.297	11.687	10.687
[12]	Bijdrage meer/minder werk	-20.043	-	-333
	Totaal opbrengsten	1.247.384	1.264.682	1.196.686
	Kosten			
[13]	Personele kosten	1.004.439	1.014.069	945.558
[14]	Materiële kosten	220.699	250.535	227.888
[15]	Afschrijvingskosten	20.139	21.639	20.686
[16]	Gerechtskosten	2.743	3.189	2.442
	Totaal bedrijfslasten	1.248.020	1.289.432	1.196.574
	Subtotaal opbrengsten minus bedrijfslasten	-636	-24.750	112
[17]	Rentelasten	79	250	112
	Resultaat	-715	-25.000	-

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2022

(in duizenden euro's)		2022	2021
Ref	Kasstroom uit operationele activiteiten		
	Resultaat	-715	-
	Aanvulling corona	-	-
	Aanzuivering eigen vermogen	715	-
	<i>Aanpassingen voor:</i>		
[1]	Afschrijvingen op materiële vaste activa	20.174	21.048
[7]	Dotatie en vrijval voorzieningen	4.750	1.264
	Vrijval vooruitontvangen bedragen OM (langlopend)	-6	-3
	<i>Verandering in werkkapitaal</i>		
[3]	Mutatie vorderingen	-3.199	10.997
[9]	Mutatie kortlopende schulden (excl. kortlopend deel leningen en vooruitontvangen bedragen OM)	2.263	9.569
[7]	Onttrekking voorzieningen	-2.937	-3.454
	Mutatie vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend)	-1.570	-422
[6]	Mutatie egalisatierekening	20.043	-7.806
	Kasstroom uit operationele activiteiten	39.518	31.193
	<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
[1]	Investerings materiële vaste activa	-20.790	-17.645
[1]	Desinvesterings materiële vaste activa	329	990
	Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-20.461	-16.655
	<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
[8]	Aflossingen leningen	-19.766	-20.818
	Aangegane leningen	18.487	15.866
	Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-1.279	-4.952
	Mutatie liquide middelen	17.778	9.586

Het verloop van de geldmiddelen is als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand per 1 januari	47.362	37.776
Mutatie boekjaar	17.778	9.586
Stand per 31 december	65.140	47.362

Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten

Algemene toelichting

Activiteiten

De Rechtspraak is een organisatie waar wij in 17 gerechten, de Raad voor de rechtspraak en drie landelijke diensten werken aan ongeveer jaarlijks 1,4 miljoen rechterlijke, juridische en toezicht handelingen van hoge kwaliteit. Aan de basis van ons werk staan de kernwaarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit. Naast deze kernwaarden betekent kwaliteit: snelle, toegankelijke en deskundige rechtspraak.

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de Rechtspraak opgenomen samen met haar publiekrechtelijke entiteiten waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Onderlinge transacties, vorderingen en schulden tussen de publiekrechtelijke entiteiten worden geëlimineerd. De waarderinggrondslagen van alle in de consolidatie betrokken entiteiten zijn gelijk. De entiteiten zijn voor 100 procent opgenomen in de consolidatie. De in de consolidatie betrokken publiekrechtelijke entiteiten zijn:

Rechtbanken	Vestigingsplaats
Rechtbank Amsterdam	Amsterdam
Rechtbank Den Haag	Den Haag
Rechtbank Gelderland	Arnhem
Rechtbank Limburg	Maastricht
Rechtbank Midden-Nederland	Utrecht
Rechtbank Noord-Holland	Haarlem
Rechtbank Noord-Nederland	Groningen
Rechtbank Oost-Brabant	's-Hertogenbosch
Rechtbank Overijssel	Zwolle
Rechtbank Rotterdam	Rotterdam
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Breda
Gerechtshoven	
Gerechtshof Amsterdam	Amsterdam
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Arnhem
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch
Gerechtshof Den Haag	Den Haag
Bijzondere colleges	
Centrale Raad van Beroep (CRvB)	Utrecht
College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb)	Den Haag
Overige entiteiten	
Raad voor de rechtspraak	Den Haag
Informatievoorzieningsorganisatie (IVO) Rechtspraak	Utrecht
Studiecentrum Rechtspleging (SSR)	Utrecht
Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR)	Utrecht

Algemene grondslagen

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening 2022 (hierna: de jaarrekening) is door leden van de Raad voor de rechtspraak opgemaakt en vastgesteld op 26 april 2023. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit financiering rechtspraak 2005 (Bfr 2005) en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7, en 8 van de Regeling agentschappen. Hierin wordt, voor zover in Bfr 2005 en de regeling niet anders bepaald, aangesloten bij de grondslagen voor de verslaggeving, neergelegd in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en uitgewerkt in de door de Raad voor de Jaarverslaggeving uitgegeven Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ). De volgende afwijkingen van RJ ontstaan vanuit de Regeling agentschappen en het Bfr 2005:

- Het eigen vermogen is gepresenteerd conform Bfr 2005, artikel 17 en 18;
- De egalisatierekening is gevormd conform Bfr 2005 artikel 19 en 20;
- De opbrengstverantwoording van de bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) is in aansluiting op Bfr 2005 artikel 9 tot en met 16;
- Geen opname van voorzieningen in het kader van jubileumuitkeringen (deze wordt onder niet in de balans opgenomen verplichtingen toegelicht) en arbeidsongeschiktheid in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 6;
- Geen activering van immateriële vaste activa in aansluiting op Bfr 2005 artikel 17 nota van toelichting;
- Geen activering van panden, ook niet bij financial lease, in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 8.

Voor enkele grondslagen wordt conform nadere afspraken, zoals vastgelegd in de brief met kenmerk 2530434 van het ministerie van JenV gedateerd 18 maart 2019 afgeweken van deze wettelijke bepalingen en richtlijnen:

- Het niet op de balans opnemen van een reservering voor de verplichting in het kader van vakantiedagen. Deze wordt onder niet in de balans opgenomen verplichtingen toegelicht;
- De jaarrekening zoals opgenomen in het jaarverslag Rechtspraak, zoals genoemd in de Wet op de rechterlijke organisatie, is vormgegeven middels een geconsolideerde jaarrekening Rechtspraak, zonder enkelvoudige jaarrekening concernbedrijf Rechtspraak.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Ter vergelijking opgenomen cijfers

In de jaarrekening wordt de realisatie 2022 vergeleken met de realisatie 2021 en de begroting 2022, die in kamerstuk kst-36200-VI-2 is vastgesteld door de minister van JenV. De gehanteerde grondslagen van waardering zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Er is geen sprake van resultaatbepaling schattingswijzigingen.

Oordelen, schattingen en onzekerheden

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de Rechtspraak zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen en de niet in de balans opgenomen verplichtingen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 Burgerlijk Wetboek vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bij de onzekerheden behorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten en de niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Operationele leasing

Bij de Rechtspraak zijn leasecontracten waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan eigendom verbonden zijn, niet bij de Rechtspraak liggen. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de resultatenrekening over de looptijd van het contract.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend bij het nemen van financiële of operationele beslissingen. Leden van de Raad voor de rechtspraak en de gerechtsbesturen worden eveneens beschouwd als verbonden partijen van de Rechtspraak. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden primaire financiële instrumenten zoals vorderingen en schulden verstaan. Voor de grondslagen van de primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

In overeenstemming met het Bfr 2005 worden immateriële vaste activa niet geactiveerd.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, plus bijkomende kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de verkrijgingsprijs op basis van de geschatte toekomstige gebruiksduur van de betreffende materiële vaste activa. Afschrijvingen vinden plaats tot restwaarde. Voor zover niet anders is vermeld, is de restwaarde op nihil gesteld. Op materiële vaste activa in bestelling wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht.

Groot onderhoud op materiële vaste activa wordt uitgevoerd door het Rijksvastgoedbedrijf en wordt verrekend in de huurlasten. Onderhoud (dit betreft geen groot onderhoud), voor zover voor rekening van de Rechtspraak, wordt als kosten ten laste van het resultaat gebracht.

Financiële vaste activa

Vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen de reële waarde onder aftrek van transactiekosten (indien materieel). Vervolgens worden deze vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Bij de waardering wordt rekening gehouden met eventuele waardeverminderingen.

Geamortiseerde kostprijs

De geamortiseerde kostprijs is het bedrag waarvoor een financieel actief of financiële verplichting bij de eerste verwerking in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde cumulatieve amortisatie van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag op de vervaldatum en verminderd met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De Rechtspraak beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde. De realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardevermindering-verlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst. Als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en die nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroomgenererende eenheid. Vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt waarbij een disconteringsvoet wordt gehanteerd van 0,0 procent (2021: 0,0 procent). De disconteringsvoet geeft geen risico's weer waarmee in de toekomstige kasstromen al rekening is gehouden.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs, wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument. Het waardevermindering-verlies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking.

De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de staat van baten en lasten verwerkt.

Vorderingen

De vorderingen, worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kasgelden en een rekening-courant met het ministerie van Financiën en worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De Rechtspraak maakt gebruik van producten die het ministerie van Financiën aanbiedt. Dagelijks wordt door middel van saldoregulatie aan het einde van de dag het saldo op de betaalrekening teruggebracht tot nul.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te

wikkelen, zijnde de contante waarde bij de materiële tijdswaarde van de verwachte uitgaven die noodzakelijk zijn, tenzij anders vermeld. Er zijn geen mutaties voor oprenting en disconteringsvoet opgenomen, aangezien deze per saldo nihil bedragen. In overeenstemming met de regeling agentschappen is het voorzieningenbeleid volgens comply or explain als volgt.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- (Boven-)wettelijke werkloosheidsregeling;
- Reorganisaties;
- Juridische claims.

Voorziening wordt niet gevormd voor:

- Jubileumuitkeringen (de omvang hiervan wordt in de niet in de balans opgenomen verplichtingen toegelicht);
- Arbeidsongeschiktheid.

Vanuit doelmatigheidsoverwegingen worden hiervoor geen voorzieningen gevormd in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 6.

Reorganisatievoorziening

De voorziening reorganisatiekosten is gevormd waarbij op balansdatum een gedetailleerd plan is geformaliseerd en de gerechtvaardigde verwachting is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd. De voorziening bestaat uit de directe kosten van de faciliteiten uit het Van Werk Naar Werk-beleid van de reorganisatie.

Indien voor reorganisaties waarvoor per balansdatum een plan is geformaliseerd, maar waarvoor pas na balansdatum hetzij de gerechtvaardigde verwachting is gewekt richting betrokkenen dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd, hetzij is gestart met de implementatie van het reorganisatieplan, zal hierover informatie worden opgenomen onder de gebeurtenissen na balansdatum.

Langlopende schulden

De langlopende schulden zijn leningen bij het ministerie van Financiën, via het zogenoemde schatkistbankieren. Deze langlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Bij de eerste opname van kortlopende schulden worden deze opgenomen tegen reële waarde, verminderd met (in geval van een financiële verplichting die niet tegen reële waarde, met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, is opgenomen) de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten. De overige kortlopende schulden worden na de eerste waardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve-rentemethode. Winst of verlies worden in de staat van baten en lasten opgenomen zodra de verplichtingen niet langer op de balans worden opgenomen, alsmede via het amortisatieproces.

Leasing

Overeenkomstig de uitgangspunten van het Rijkshuisvestingsstelsel activeert de Rijksgebouwendienst alle panden die onderdeel zijn van dit stelsel, ook indien het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 vereist, zoals bij financial lease, dat een pand geactiveerd wordt bij de organisatie dat het pand in gebruik heeft. Specifiek voor het specialities-onderdeel van het Rijkshuisvestingsstelsel geldt dat eventuele winsten en verliezen voor rekening van de gebruiker van het pand zijn. Panden waarin recht wordt gesproken gelden als specialities.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten en de kosten over het jaar.

Opbrengstverantwoording

De ontvangen bijdragen in het kader van de productie wordt verantwoord in het verslagjaar waar de productie wordt gerealiseerd. Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten. Overige bijdragen en overige bedrijfsopbrengsten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers, respectievelijk de belastingautoriteit.

Pensioenregeling

De werknemers van de Rechtspraak vallen onder de pensioenregeling van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De Rechtspraak heeft de pensioenregeling verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De Rechtspraak heeft voor deze pensioenregeling geen andere wettelijke of feitelijke verplichting indien zich een tekort voordoet bij het ABP. Wanneer echter de premiebetaling niet meer kostendekkend is, kan dit bij de Rechtspraak leiden tot ofwel een aanpassing van de premie dan wel een versoering van de pensioenregeling. Van een pensioenvoorziening richting ABP is geen sprake.

De belangrijkste kenmerken van deze regeling zijn:

- De beleidsdekkingsgraad per jaareinde 2022 is 118,6 procent;
- De actuele dekkingsgraad per jaareinde 2022 is 110,9 procent;
- Deze kwalificeert als een middelloonregeling;
- Indexatie is voorwaardelijk, tegen consumentenprijsindex.

Indien de beleidsdekkingsgraad van ABP zich bevindt onder de vereiste beleidsdekkingsgraad van 126 procent, dient het ABP (jaarlijks) een herstelplan in te dienen bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB). Hierin is beschreven hoe het ABP de financiële situatie probeert te herstellen in een periode van 10 jaar. Indien het pensioenfonds verwacht dat het niet lukt om binnen tien jaar de minimaal vereiste beleidsdekkingsgraad van 126 procent te halen of als de beleidsdekkingsgraad langer dan zes jaareindes lager is dan 104,2 procent en dan moeten de pensioenen worden verlaagd. Een eventuele verlaging mag over een aantal jaren gespreid worden.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikname afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verkrijgingsprijs en vinden plaats volgens de lineaire methode.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Rentelasten

Rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen, waarin de opbrengsten zijn gederfd dan wel waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Grondslagen voor het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De indirecte methode houdt in dat het gerapporteerde resultaat wordt aangepast voor:

- Posten van de staat van baten en lasten die geen invloed hebben op ontvangsten en uitgaven in dezelfde periode;
- Mutaties in voorzieningen, overlopende posten, handelsdebiteuren en handelscrediteuren. Overigens worden mutaties in investeringscrediteuren hier niet in meegenomen, want de kasstromen uit hoofde van investeringen in materiële vaste activa worden afzonderlijk onder de investeringskasstroom gepresenteerd;
- Posten van de staat van baten en lasten waarvan de ontvangsten en uitgaven niet worden beschouwd als behorend tot de operationele activiteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit kasgelden en de rekening-courant met het ministerie van Financiën.

De kasstroom uit financieringsactiviteiten bestaat hoofdzakelijk uit de leningen bij het ministerie van Financiën.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen ruil van kasmiddelen plaatsvindt, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa

[1] Materiële vaste activa

	(in duizenden euro's)			
	Gebouwen	Installaties en inventarissen	Overige	Totaal
Aanschafwaarde einde periode	6.832	118.352	161.560	286.743
Cumulatieve afschrijvingen	-4.268	-94.499	-137.069	-235.835
Boekwaarde 31 december 2020	2.564	23.853	24.491	50.908
<i>Mutaties gedurende periode</i>				
Investerings	108	6.237	11.299	17.645
Desinvesterings	-684	-11.383	-8.653	-20.721
Afschrijvingen	-521	-6.336	-14.191	-21.048
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesterings	630	11.202	7.899	19.731
Totaal mutaties	-466	-281	-3.646	-4.393
Aanschafwaarde einde periode	6.256	113.205	164.206	283.667
Cumulatieve afschrijvingen	-4.159	-89.632	-143.361	-237.152
Boekwaarde 31 december 2021	2.097	23.573	20.845	46.515
<i>Mutaties gedurende periode</i>				
Investerings	65	7.439	13.286	20.790
Desinvesterings	-	-1.343	-4.855	-6.198
Afschrijvingen	-479	-6.490	-13.170	-20.139
Duurzame waardeverminderingen	-	-35	-	-35
Afschrijvingen desinvesterings	-	1.340	4.529	5.869
Totaal mutaties	-414	911	-210	287
Aanschafwaarde einde periode	6.321	119.301	172.637	298.259
Cumulatieve afschrijvingen	-4.638	-94.817	-152.002	-251.457
Boekwaarde 31 december 2022	1.683	24.484	20.635	46.802

De overige materiële vaste activa betreffen voornamelijk hardware en aangekochte software. Zelfontwikkelde software wordt, zoals overeengekomen in het Bfr 2005, niet geactiveerd. Kunst is niet geactiveerd onder de materiële vaste activa maar is als niet in de balans opgenomen activa verantwoord.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Afschrijvingspercentage		
Gebouwen	Verbouwingen	10%
Installaties en inventarissen	Installaties	10%
	Meubilair	10-20%
	Kantoormachines	20%
	Stoffering	12,5%
	Audiovisuele middelen	12,5-20%
	Overige	20%
Overige materiële vaste activa	Hardware	33,33%
	Software	33,33%
	Overig (geen ICT-activa)	10-20%

Financiële vaste activa

[2] Vordering ministerie Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden

(in duizenden euro's)	31-12-2022	31-12-2021
Vordering inzake vakantiegelden	21.059	21.059

De vordering op het ministerie van JenV inzake de financiering van de te betalen vakantiegelden is ontstaan bij het inwerking treden van het baten-lastenstelsel per 1 januari 2005. Met het ministerie van JenV is geen aflossingsschema overeengekomen, wel zijn er afspraken gemaakt over voorwaardelijke aflossingen op het moment dat de Rechtspraak geld tekort heeft. Er wordt door de Rechtspraak geen rente berekend. Elk jaar wordt het saldo van de resterende vordering door het ministerie van JenV bevestigd.

Vlottende activa

[3] Vorderingen

Alle vlottende vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar. De reële waarde van de vorderingen benadert de boekwaarde ervan. Er is geen voorziening voor oninbaarheid getroffen in 2022 (2021: nihil).

(in duizenden euro's)	31-12-2022	31-12-2021
Debiteuren	1.785	1.730
Vorderingen op ministerie van Justitie en Veiligheid	4.102	3.292
<i>Nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa</i>	<i>9.362</i>	<i>7.277</i>
<i>Vooruitbetaalde bedragen</i>	<i>5.633</i>	<i>5.383</i>
Overlopende activa	14.995	12.660
Totaal	20.881	17.682

De vordering op het ministerie van JenV bestaat uit onder andere uit een vordering uit hoofde van het Netherlands Commercial Court ten bedrage van 3,2 miljoen euro (2021: 3,3 miljoen euro) en een vordering inzake een aanvulling van het eigen vermogen van 0,7 miljoen euro)

[4] Liquide Middelen

(in duizenden euro's)	31-12-2022	31-12-2021
Rekening-courant ministerie van Financiën	65.140	47.362
Totaal	65.140	47.362

Het saldo liquide middelen staat vrij ter beschikking van de Rechtspraak.

Passiva

[5] Eigen vermogen

Het verloop van de exploitatiereserve is als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand 1 januari	-	-
Bestemming resultaat	-715	-
Aanzuivering eigen vermogen	715	-
Stand 31 december eigen vermogen	-	-

Naast specifieke afspraken omtrent de resultaatbestemming, zoals uiteengezet onder de overige gegevens, zijn er afspraken gemaakt over de samenstelling en maximale omvang van het duurzaam aan de Rechtspraak verbonden vermogen. Het resultaat over 2022 is 0,7 miljoen euro negatief.

[6] Egalisatierekening

Het verloop van de egalisatierekening is als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand 1 januari	333	8.139
Onttrekking	-	-8.139
Vrijval egalisatierekening	-	-
Opbrengst/bijdrage meer/minderwerk	20.043	333
Stand 31 december	20.376	333

Op basis van de gerealiseerde productieaantallen ten opzichte van de afgesproken bijdrage- en productieafspraken en de geldende afrekenprijzen inclusief loon- en prijsbijstelling 2022 heeft de Rechtspraak het totaalsaldo van minderwerk van euro 63,8 miljoen gerealiseerd. De minister heeft het beroep op de hardheidsclausule op grond van artikel 21 van het Bfr 2005 toegepast voor 43,7 miljoen euro op grond van de gemaakte afspraken hierover met de Rechtspraak. Deze afspraken moeten conform het Bfr 2005 gemaakt worden bij een mogelijk negatief eigen vermogen. Op grond van deze afspraken wordt 20,0 miljoen euro afgerekend met die minister en wordt dit bedrag in de egalisatierekening gestort. Bij de bepaling van de toevoeging aan de egalisatierekening is rekening gehouden met de specifieke afspraken zoals opgenomen onder de toelichting Eigen Vermogen [5].

Berekening meer- en minderwerk 2022					- is onttrekken
Productgroep	Productie afspraak	Gerealiseerde productie	Verschil	Prijs 2022 in euro's	Meer- minderwerk 70%> egalisatierekening in euro's
Straf rechtbank	178.169	153.060	25.109	816,92	14.358.52
Handel rechtbank	67.166	51.605	15.561	1.036,40	11.289.144
Familie rechtbank	184.383	174.705	9.678	417,25	2.825.671
Bestuur rechtbank	38.580	33.920	4.660	1.437,81	4.690.122
Vreemdelingenkamer	40.280	27.771	12.509	870,41	7.621.602
Kanton	996.027	851.168	144.859	116,51	11.814.218
Belasting rechtbank	29.824	28.737	1.087	711,45	541.345
Handel hoven	8.046	6.452	1.594	3.922,89	4.377.160
Familie hoven	5.507	5.074	433	3.141,75	952.265
Straf hoven	30.819	26.368	4.451	1.392,20	4.337.692
Belasting hoven	5.807	6.234	-428	2.653,95	-793.265
CRvB	5.939	5.072	867	2.880,77	1.748.339
Totaalsaldo meer- minderwerk 2022	1.590.547	1.370.166			63.763.644
Toekenning hardheidsclausule op grond van artikel 21 Bfr 2005					43.721.928

Berekening meer- en minderwerk 2021					- is onttrekken
Productgroep	Productie afspraak	Gerealiseerde productie	Verschil	Prijs 2022 in euro's	Meer- minderwerk 70%> egalisatierekening in euro's
Straf rechtbank	178.447	167.007	11.440	789,28	6.320.554
Handel rechtbank	86.019	55.376	30.643	995,68	21.357.436
Familie rechtbank	193.445	181.101	12.344	405,90	3.507.301
Bestuur rechtbank	36.804	32.903	3.901	1.407,10	3.842.368
Vreemdelingenkamer	40.770	27.808	12.962	865,88	7.856.476
Kanton	1.062.274	877.252	185.022	113,45	14.693.522
Belasting rechtbank	30.240	31.404	-1.164	692,11	-563.931
Handel hoven	8.210	6.606	1.604	3.816,21	4.284.841
Familie hoven	5.351	5.274	77	3.056,31	164.735
Straf hoven	30.816	28.802	2.014	1.344,47	1.895.434
Belasting hoven	4.894	4.831	63	2.581,77	113.856
CRvB	5.170	5.604	-434	2.802,42	-851.375
Totaalsaldo meer- minderwerk 2021	1.682.440	1.423.968			62.621.215
Toekenning hardheidsclausule op grond van artikel 21 BFR 2005					62.621.215

[7] Voorzieningen

De balanspost voorzieningen betreft de volgende voorzieningen:

(in duizenden euro's)	31-12-2022	31-12-2021
Voorziening BWW & WW-gelden	3.208	4.166
Reorganisatievoorziening	1.448	1.516
Voorziening claims	3.815	975
Totaal	8.471	6.657

Voorziening BWW & WW-gelden

De voorziening BWW & WW verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand per 1 januari	4.166	6.196
Onttrekkingen	-2.449	-2.893
Vrijval	-774	-1.655
Dotaties	2.265	2.518
Stand per 31 december	3.208	4.166

De toekomstige verplichtingen uit hoofde van bovenwettelijke werkloosheids-uitkering (BWW) en de werkloosheidsuitkeringen (WW) zijn in deze voorziening opgenomen in aansluiting op de wettelijke regeling hieromtrent. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde en in de voorziening is rekening gehouden met de geschatte einddatum van de uitkering. Van de voorziening is een bedrag van 1,5 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Reorganisatievoorziening

De reorganisatievoorziening verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand per 1 januari	1.516	1.876
Onttrekkingen	-488	-561
Vrijval	-261	-169
Dotaties	681	370
Stand per 31 december	1.448	1.516

De reorganisatievoorziening is gevormd ter dekking van de geschatte kosten van reorganisaties binnen de Rechtspraak. In de voorziening zijn onder meer de geschatte kosten opgenomen voor loondoorbetaling, begeleidingskosten en juridische kosten zoals opgenomen in het Van Werk Naar Werk (VWNW)-beleid. Van de voorziening is een bedrag van 0,9 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Voorziening claims

De voorziening claims verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2022	2021
Stand per 1 januari	975	775
Onttrekkingen	-	-
Vrijval	-775	-
Dotaties	3.615	200
Stand per 31 december	3.815	975

De voorziening is getroffen voor claims waar een verwachte uitstroom van liquide middelen is. Van de voorziening is een bedrag van nihil als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Langlopende schulden

[8] Leningen bij het ministerie van Financiën

Specificatie Leningen (in duizenden euro's)	2022	2021
Stand per 1 januari lang en kort	52.945	57.898
Aflossing gedurende het jaar	-19.767	-20.817
Leningen aangegaan	18.487	15.864
Stand lang en kort 31 december	51.665	52.945
Kortlopend deel volgend boekjaar	-18.380	-18.454
Stand per 31 december lang	33.285	34.491

De leningen zijn aangegaan ter financiering van de materiële vaste activa. De rente inzake de leningen varieert, afhankelijk van de looptijd van de lening, tussen 0,0 procent en 2,43 procent.

Specificatie langlopend deel van de leningen	(in duizenden euro's)
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2024	14.510
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2025-2029	17.371
Deel van de lening dat afgelost wordt na 2029	1.404
Totaal	33.285

Langlopende schulden met een resterende looptijd van minder dan één jaar, waaronder de aflossingsverplichtingen voor komende jaar, zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

[9] Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopend karakter ervan. Er zijn in vergelijking ultimo 2022 met ultimo 2021 geen noemenswaardige veranderingen.

(in duizenden euro's)	31-12-2022	31-12-2021
Crediteuren	10.745	10.968
Vooruitontvangen bedragen	3.141	757
Lening ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	18.380	18.454
Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie (OM)	1.003	2.574
Reservering vakantiegelden en eindejaarsuitkering	15.336	14.751
Nog te betalen rentekosten	1	2
Te verrekenen met ministerie van JenV	7.541	7.217
Nog te ontvangen facturen	33.721	30.811
Overig overlopende passiva	1.880	5.596
Overlopende passiva	58.480	58.377
Totaal	91.749	91.130

De met het ministerie van JenV te verrekenen 7,5 miljoen euro (2021: 7,2 miljoen euro) betreft verrekeningen met JenV die over het komende jaar worden afgerekend.

Financiële instrumenten

Algemeen

De in deze toelichting opgenomen gegevens verschaffen informatie die behulpzaam is bij het schatten van de omvang van risico's die verbonden zijn aan zowel de in de balans opgenomen als de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten.

Kredietrisico

De Rechtspraak handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Bovendien bewaakt de Rechtspraak voortdurend haar vorderingen en hanteert een aanmaningsprocedure.

Liquiditeitsrisico

De Rechtspraak neemt deel aan schatkistbankieren, zoals vastgesteld voor baten-lastenstelsel bedrijven vanuit het ministerie van Financiën, waardoor er nihil risico is omtrent liquiditeit.

Renterisico en prijsrisico

De Rechtspraak loopt een beperkt renterisico over de rentedragende langlopende schulden en kent geen prijsrisico.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

Kunst

De historische aanschafwaarde van de aanwezige kunst ultimo 2022 is circa 1,54 miljoen euro (Ultimo 2021: circa 1,52 miljoen euro).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Personele verplichtingen

De verplichtingen aan personeel uit hoofde van openstaande verlofsaldi ultimo 2022 bedraagt 68,1 miljoen euro (ultimo 2021: 63,7 miljoen euro). Hierbij is rekening gehouden met een opslag voor sociale lasten en pensioenpremies. In 2022 is het aantal uren gestegen, mede als gevolg van de eerder ingevoerde Individueel Keuzebudget (IKB)-regelingen rondom spaarverlof. Daarnaast is het tarief gestegen door een nieuwe cao. Dit heeft een verhogend effect op het saldo.

De verplichtingen aan personeel uit hoofde van toekomstige jubileumuitkeringen (bij 12,5 jaar, 25 jaar, 40 jaar en 50 jaar dienstverband) ultimo 2022 tegen contante waarde bedragen 28,2 miljoen euro (2021: 26,5 miljoen euro). Er is een opslag voor IKB of vakantiegeld/eindejaarsuitkering toegepast. Hierbij is rekening gehouden met de blijfkans (rechterlijke ambtenaren: 98 procent, was in 2021 99 procent, en gerechtsambtenaren: 92 procent, was in 2021 90 procent), loonstijging (2,6 procent, was in 2021 1,0 procent), pensioenleeftijd en disconteringsrente (2,6 procent, was in 2021 1,0 procent). In de berekening is een splitsing gemaakt tussen ambtenaren die vallen onder de cao rechterlijke macht, respectievelijk de cao Rijk, in verband met afwijkende blijfkans.

Huurverplichtingen

De jaarlijkse verplichtingen met betrekking tot door de Rechtspraak gehuurde panden bedragen ultimo 2022 112 miljoen euro (ultimo 2021: circa 102 miljoen euro). Dit betreft een bruto verplichting. Doordat een deel van de panden door externen is gebruikt, staan hier ook verhuurrechten tegenover, ter waarde van 14 miljoen euro (Ultimo 2021: circa 13 miljoen euro). Deze bedragen zijn op

basis van inschattingen ten tijde van het opstellen van de jaarrekening. De werkelijke kosten 2022 bedroegen 110 miljoen euro. De werkelijke onderhuuropbrengsten bedroegen 13 miljoen euro.

De hogere toekomstige huurverplichtingen (afgezet tegen over de werkelijke kosten 2021) worden veroorzaakt door:

- Toename apparaatskosten Rijksvastgoedbedrijf en;
- Investerings nodig om te voldoen aan wet- en regelgeving;
- Noodzakelijke investeringen instandhouding gebouwen.

De reguliere huurcontracten met het Rijksvastgoedbedrijf kunnen tussentijds worden opgezegd met een opzegtermijn van één jaar. Binnen deze jaarlijkse verplichtingen hebben specifiek de huurovereenkomsten voor de publiek-privaatrechtelijke samenwerkingen van rechtbank Zeeland West-Brabant en rechtbank Amsterdam een jaarlijkse verplichting van 37,1 miljoen euro en hebben zij een looptijd tot respectievelijk 2049 en 2051.

Facilitaire en ICT verplichtingen

De facilitaire verplichtingen bedragen voor boekjaar 2023 circa 35 miljoen euro (2022: circa 28 miljoen euro) en hebben betrekking op kosten voor onder andere beveiliging, catering en schoonmaak. Ten aanzien van de meerjarige verplichtingen neemt de Rechtspraak alleen het jaarbedrag 2023 op. Een meerjarig overzicht is niet uitvoerbaar.

De verplichtingen in relatie tot ICT-contracten bedragen voor het boekjaar 2023 circa 33 miljoen euro (2022: 20 miljoen euro). Deze stijging is grotendeels te verklaren door de toename van de licenties en prijsstijgingen. Voor de periode 2024 tot en met 2028 bedraagt deze verplichting in totaal 10 miljoen euro.

Juridische claims

De verplichtingen met betrekking tot de juridische claims, anders dan degene die op de balans zijn opgenomen, zullen naar inschatting niet leiden tot significante verplichtingen.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

[10A] Bijdrage kerndepartement ministerie van Justitie en Veiligheid

Dit betreft de totale bijdrage zoals die door de minister van JenV is verstrekt.

Opbouw budgettair kader		
Rechtspraak (in duizenden euro's)	2022	2021
Stand Miljoenennota	1.145.702	1.062.430
Transitorische posten	-3.595	-388
Mutaties Voorjaarsnota regulier	75.755	84.238
Mutaties Najaarsnota / Slotwet	8.488	9.230
<i>Subtotaal</i>	1.226.350	1.155.510
Verrekening bijdrage gerechtskosten	-438	-716
Totaal beschikbaar	1.225.912	1.154.794

Over 2022 is in de bijdragebrief (kenmerk 4390031) een bijdrage van 1.230 miljoen euro opgenomen. Hierin is tevens een ontvangst opgenomen van 0,1 miljoen euro voor de openstaande vordering op het ministerie van JenV voor het Netherlands Commercial Court, alsmede de verrekening van de nog te betalen gerechtskosten van 2021 van 0,1 miljoen euro. De bijdrage van 1.230 miljoen euro met daar vanaf gehaald de transitorische posten (4 miljoen euro) is het totale beschikbare bedrag van 1.226 miljoen euro. De transitorische posten zijn kasbijdragen en worden niet verantwoord als baten conform de baten-lasten-systematiek.

In de bijdrage van het ministerie van JenV is een bijdrage in de gerechtskosten begrepen die in 2022 2,7 miljoen euro (2021: 2,4 miljoen euro) bedraagt. Deze bijdrage is gelijk aan de gemaakte gerechtskosten [16]. De gerealiseerde gerechtskosten worden volledig vergoed.

[10B] Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid

Overige bijdrage (in duizenden euro's)	2022	2021
Bijdrage OM gerechten	9.258	8.422
Bijdrage OM SSR	8.197	6.829
Bijdrage JenV Projecten	5.830	9.464
Bijdragen JenV-diensten IVO (hoofdzakelijk OM)	5.946	5.921
Bijdrage JenV Netherlands Commercial Court	543	487
Bijdrage mediation in strafzaken	444	415
Totaal	30.218	31.538

De overige bijdrage van het ministerie van JenV bestaat uit bijdragen van andere onderdelen van het ministerie.

[11] Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten (in duizenden euro's)	2022	2021
Parketpolitie rechtbank Amsterdam	6.125	6.072
Huuropbrengsten / dvo derden	3.102	3.054
Accountantskamer	1.353	1.292
Bijdragen SSR	274	121
Medisch tuchtrecht	124	120
Resultaten activa	27	-46
Overig	292	74
Totaal	11.297	10.687

[12] Bijdrage meer-of minderwerk

Dit betreft het saldo van meer- en minderwerk van productie zoals dat door de Rechtspraak is gerealiseerd ten opzichte van de met de Minister van JenV gemaakte afspraken bij het vaststellen van de begroting. Deze wordt afgerekend tegen 70 procent van de afgesproken tarieven. Voor 2022 heeft de Rechtspraak met de minister de afrekening met de egalisatierekening per saldo vastgesteld op 20,0 miljoen euro minderwerk (2021: 0,3 miljoen euro minderwerk). Zie de specificatie van het meer- of minderwerk onder de toelichting van de egalisatierekening.

[13] Personele kosten

Personele kosten (in duizenden euro's)	2022	2021
Salarissen	731.636	692.458
Sociale lasten	83.658	80.649
Pensioenpremies	118.423	114.872
Honoraria, zittings- en vacatiegelden	3.759	3.640
Niet-regulier personeel, inhuur en detachering	45.273	39.431
Reis- en verblijfkosten	13.000	10.384
Opleidingen en cursussen	6.187	4.525
Overige personele kosten	2.503	-401
Totaal	1.004.439	945.558

Personeelsomvang

De personele kosten zijn te relateren aan het aantal werknemers bij de Rechtspraak. Hierover geeft de tabel 'Aantal medewerkers en fte's in 2018-2022' in het jaarverslag nadere informatie. Ultimo 2022 waren er 11.035 fte (2021: 10.856 fte) in dienst bij de gerechten en de landelijke diensten. Op basis van deze ultimo cijfers is het gemiddeld aantal medewerkers over 2022 10.945 fte (2021: 10.666 fte). Hiervan waren negen werknemers werkzaam buiten Nederland (2021: vijf werknemers).

De personele kosten zijn in 2022 ten opzichte van 2021 toegenomen hoofdzakelijk door:

- cao-stijging (minimaal 2,5 procent lonen en gerelateerde premies)
- fte-stijging

Bezoldiging bestuurders

De voorzitter en de vier (in 2021: drie) leden van de Raad voor de rechtspraak worden bezoldigd op basis van artikel 86 van de Wet op de rechterlijke organisatie juncto artikel 1 en 2 van het Besluit rechtspositie leden gerechtsbesturen en Raad voor de rechtspraak juncto artikel 7 en bijlage 3 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren. De totale bezoldiging 2022 van de voorzitter en de leden van de Raad voor de rechtspraak is 942.017 euro (2021: 746.702 euro).

Wet normering topinkomens (WNT)

Deze WNT-verantwoording heeft betrekking op alle organen van de Rechtspraak die in de geconsolideerde jaarrekening zijn opgenomen. Een totaaloverzicht van alle organen met hun vestigingsplaats is opgenomen in de Algemene toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening onder het kopje consolidatie.

De WNT is van toepassing op de Rechtspraak. Het voor de Rechtspraak toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 216.000 euro, het algemeen bezoldigingsmaximum.

Met de wetgever is afgestemd dat alle onderdelen van de Rechtspraak onder de WNT vallen, maar dat de Rechtspraak geen functionarissen kent die kwalificeren als 'topfunctionaris' in de zin van de WNT.

Er zijn geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

[14] Materiële kosten

Materiële kosten (in duizenden euro's)	2022	2021
Huisvestingskosten	81.961	97.249
Exploitatiekosten	138.738	130.639
Totaal	220.699	227.888

De huisvestingskosten zijn in 2022 ten opzichte van 2021 gedaald met 15,3 miljoen euro, voornamelijk door een incidentele verrekening aangaande de afwikkeling van de oudbouw van de rechtbank Amsterdam, die in 2022 met elkaar is afgewikkeld aangaande huurkosten uit het verleden. Dit volgt uit het Rijkshuisvestingsstelsel.

De exploitatiekosten zijn in 2022 ten opzichte van 2021 gestegen met 8,5 miljoen euro, voornamelijk door meer onderhoud en hogere kosten van het opleidingsbedrijf Rechtspraak.

Specificatie exploitatiekosten (in duizenden euro's)	2022	2021
Huisvestinggerelateerde kosten	36.902	36.993
Bureaunkosten	15.210	14.803
Kosten documentatie en publicatie	3.834	3.608
Kosten pers- en publieksvoorlichting	316	414
Overige betalingen aan personeel	4.313	3.521
Kosten externe inhuur deskundigen/adviseurs	18.333	17.992
Kosten in- en uitbesteding	6.900	9.469
Verstekte subsidies en overige bijdragen	3	-188
Kosten tolken en vertalers	209	363
Onderhoudskosten	36.592	32.439
Overige exploitatiekosten	16.126	11.225
Totaal	138.738	130.639

Accountantshonoraria

Onder de exploitatiekosten zijn de accountantshonoraria opgenomen. Onderstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de Rechtspraak en bij de in de consolidatie betrokken organen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta). Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar 2022, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht. De volgende bedragen zijn ten laste van het resultaat gebracht:

Accountantshonoraria (in duizenden euro's)	2022	2021
Controle van de jaarrekening	678	728
Andere controlewerkzaamheden	18	-
Fiscale advisering	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-
Totaal	696	728

[15] Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten [zie ook 1] worden verminderd met de vrijval van de balanspost vooruitontvangen bedragen voor gemeenschappelijke activa van het OM.

Afschrijvingen (in duizenden euro's)	2022	2021
Totaal afschrijvingen [1]	20.139	21.048
+/- vrijval vooruitontvangen OM en overige correcties	-254	-362
Afschrijvingskosten	19.885	20.686

[16] Gerechtskosten

Onder gerechtskosten worden verstaan de kosten die het gerecht maakt gedurende of als gevolg van de behandeling van een aan de rechter voorgelegde zaak. Deze gerealiseerde kosten worden volledig vergoed door het ministerie van JenV.

[17] Rentelasten

Het betreft hier de rentelasten als gevolg van de door het ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa.

Ondertekening van de jaarrekening

Den Haag, 26 april 2023

Voorzitter Raad voor de rechtspraak,

Lid Raad voor de rechtspraak,

w.g. mr. H.C. Naves

w.g. drs. P. Arnoldus

Raad voor de rechtspraak
Den Haag

8

OVERIGE GEGEVENS

8.1 RESULTAATSBESTEMMING

In het Besluit financiering rechtspraak 2005 (Bfr 2005) zijn specifieke afspraken met betrekking tot de financiële verantwoording opgenomen. In deze afspraken is voor de bestemming van het exploitatiesaldo geregeld, in artikel 17 lid 5 en 6, dat het exploitatieresultaat van de Rechtspraak wordt toegevoegd aan of in mindering gebracht op de exploitatiereserve van de Rechtspraak. In het uitzonderlijke geval dat dit leidt tot een negatief vermogen wordt dit aangezuiverd door Onze Minister en vindt overleg plaats over te nemen maatregelen als bedoeld in artikel 21.

8.2 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad voor de rechtspraak

VERKLARING OVER DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de geconsolideerde jaarrekening (hierna: jaarrekening) van de Raad voor de rechtspraak, gerechten en de landelijke diensten gezamenlijk (hierna: de Rechtspraak) een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Rechtspraak op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met het Besluit financiering rechtspraak 2005, de artikelen 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling Agentschappen, de nadere afspraken zoals opgenomen in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 18 maart 2019 met als kenmerk 2530434 en de bepalingen bij en krachtens de WNT; en
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepaling zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak gedateerd 13 oktober 2022.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022 van de Rechtspraak te Den Haag gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2022;
- de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is het Besluit financiering rechtspraak 2005, de artikelen 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling Agentschappen, de nadere afspraken zoals opgenomen in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 18 maart 2019 met als kenmerk 2530434 en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2022 en het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak gedateerd 13 oktober 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van de Rechtspraak zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de basis voor de financiële verslaggeving en de beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op paragraaf algemene grondslagen in de toelichting van de jaarrekening waarin de basis voor de financiële verslaggeving is uiteengezet. De gehanteerde grondslagen zijn in overeenstemming met de regels en nadere afspraken die de minister van Justitie en Veiligheid heeft bepaald voor de inrichting van de jaarrekening. De financiële informatie is opgesteld voor het ministerie van Justitie en Veiligheid en de beide kamers der Staten-Generaal, met als doel de Rechtspraak in staat te stellen te voldoen aan de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie. De jaarrekening 2022 van de Rechtspraak en onze controleverklaring daarbij zijn uitsluitend geschikt voor het kader van voormeld doel en kunnen daarom niet voor andere doeleinden worden gebruikt. De controleverklaring (of delen daarvan) mag, zonder onze uitdrukkelijke schriftelijke toestemming vooraf, niet in welke vorm dan ook aan derden ter beschikking worden gesteld. Wij aanvaarden daarom geen aansprakelijkheid jegens derde partijen die inzage krijgen in deze verklaring of deze verklaring in handen krijgen.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, onderdelen n en o, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, en of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat; en
- alle informatie bevat die op grond van de Wet op de rechterlijke organisatie is vereist voor het jaarverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Raad is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie.

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTSCONTROLE

Verantwoordelijkheden van de Raad voor de jaarrekening

De Raad is verantwoordelijk voor:

- het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit financiering rechtspraak 2005 en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen, de nadere afspraken zoals opgenomen in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 18 maart 2019 met kenmerk 2530434 en de bepalingen bij en krachtens de WNT;
- dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van de financiële rechtmatigheid, wat inhoudt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak gedateerd 13 oktober 2022; en
- een zodanige interne beheersing die de Raad noodzakelijk acht om het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Raad afwegen of de Rechtspraak in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de Raad de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad het voornemen heeft om de Rechtspraak te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Rechtspraak haar activiteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controle-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 26 april 2023

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. A.E. Gerritsma RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2022 VAN DE RECHTSPRAAK

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak gedateerd 13 oktober 2022, het Controleprotocol WNT 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude en de baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fout en fraude niet, in alle materieel belang zijnde aspecten, rechtmatig tot stand gekomen zijn.
- Het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Rechtspraak.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de Raad gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de rechtspraak haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening opgesteld is op basis van Besluit financiering rechtspraak 2005, de artikelen 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen, de nadere afspraken zoals opgenomen in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid, gedateerd 18 maart 2019 met kenmerk 2530434 en de bepalingen bij en krachtens de WNT en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak gedateerd 13 oktober 2022.

Wij communiceren met de Raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

